

biuletyn informacyjny

79
2005

TEOLOGIA W POLSCE

ISSN 1732-4572

W NUMERZE:

Program zajęć Instytutu Teologii
Dogmatycznej WT KUL 2004/2005 2

Habilitacja - KUBSKI 3

Doktoraty

DRAŻYK 11

LIPKA 15

SOBIERAJ 19

ZOK 22

KRZYWONOS O Wyszyńskiego obrazie
Chrystusa 26

DEBIEC O książce Langkammera 32

Prace magisterskie napisane
w Katedrze Mariologii KUL 35

Sprawozdanie ze spotkania PTM 72

Spotkania 52, 71

OPUBLIKOWALIŚMY

O communio 55, NAPIÓRKOWSKI 58,
59, DRĄCZKOWSKI 64, O polskiej
duchowości 66, S. MIRIAM 69,
O Chrystusie, Marianach i Białorusi
69, „Współczesny Ojciec” 70

OPUBLIKOWALI DLA NAS

Dokumenty Soborów Powszechnych
54, WECLAWSKI 56, O zawierzeniu 62,
O Tradycji i tradycjach 63,
O Ks. Granacie 65, WOJCIECHOWSKI
57, „Biblia i Ekumenizm” 68,
WILCZYŃSKI 68

SEKCJA DOGMATYCZNA TEOLOGÓW POLSKICH 2005

**Program zajęć – Wydział Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
Teologia Dogmatyczna (dienne doktoranckie)**

Lp.	Przedmiot	Zal/Pkt	L.g	Prowadzący
Wykłady obowiązkowe				
1	Antropologia teologiczna K. Rahnera (wykład) 08100-0104-0106WYK0099	E/0	30/2	Ks. dr hab. Krzysztof Gózdź
2	Chrystus - jedyny Pośrednik zbawienia (wykład) 08200-0104-0106WYK0081	E/0	30/2	Ks. dr Janusz Lekan
3	Doświadczenie jako problem mariologiczny (wykład) 08200-0104-0106WYK0101	E/0	30/2	Zawieszono
4	Kościół - Misterium Komunii (wykład) 00000-0104-0106WYK0000	E/0	30/2	dr Zygmunt Zimowski
5	Mariologia polska XX wieku (wykład) 08200-0104-0106WYK0102	E/0	30/2	Ks. dr Kazimierz Pek
6	Polska historiozofia katolicka (wykład) 08200-0104-0106WYK0105	E/0	30/2	Ks. dr Mirosław Kowalczyk
7	Posługa biskupa Rzymu (wykład) 08200-0104-0106WYK0106	E/0	30/2	Ks. dr hab. Andrzej Czaja
8	Staurologia dogmatyczna (wykład) 08200-0104-0106WYK0108	E/0	30/2	dr hab. Karol Klauza
9	Teologia krzyża (wykład) 08200-0104-0106WYK0060	E/0	30/2	Ks. dr hab. Krzysztof Guzowski
10	Topika teologiczna (wykład) 08200-0104-0106WYK0045	E/0	30/2	Ks. dr hab. Jerzy Szymik
Ćwiczenia obowiązkowe				
1	Metodyka teologiczna (ćwiczenia) 08200-0104-0106CWI0027	Z/0	30/2	Ks. dr hab. Krzysztof Guzowski
Seminaria				
1	Chrystologia współczesna i topika teologiczna (seminarium) 08200-0104-0106SEM0070	E/0	15/1	Ks. dr hab. Jerzy Szymik
2	Matka Pana w doktrynie soborów (seminarium) 08200-0104-0106SEM0104	E/0	30/2	Zawieszono
3	Sobór Watykański II - historia, nauka, recepcja (seminarium) 08200-0104-0106SEM0107	E/0	30/2	Ks. dr hab. Andrzej Czaja
4	Szkice teologii chrześcijańskiej (seminarium) 08200-0104-0106SEM0088	E/0	15/1	Ks. dr hab. Krzysztof Gózdź
5	Teologia dogmatyczna: teologia ikony (seminarium) 08200-0104-0106SEM0018	E/0	30/2	dr hab. Karol Klauza
6	Teologia w kontekście (seminarium) 08200-0104-0106SEM0109	E/0	15/1	Ks. prof. dr hab. Stanisław Napiórkowski
7	Wiara a historia (seminarium) 08200-0104-0106SEM0110	E/0	30/2	Ks. dr hab. Krzysztof Guzowski
Wykłady do wyboru				
1	Kara w eschatologii prawosławnej (wykład) 08200-0104-0101WYK0048	E/0	30/2	Ks. prof. dr hab. Wacław Hryniewicz
2	Metodologia teologii fundamentalnej (wykład) 08200-0104-0108WYK0063	E/0	30/2	Ks. prof. dr hab. Marian Rusecki
3	Od unionizmu do ekumenizmu (wykład) 08200-0104-0101WYK0050	E/0	30/2	Ks. dr hab. Leonard Górka
4	Prymat papieża w świetle dialogu ekumenicznego (wykład) 08200-0104-0108WYK0064	E/0	30/2	Ks. dr Zbigniew Krzyszowski
5	Wiarygodność Kościoła w kontekście przemian społeczno-kulturowych cywilizacji zachodniej (wykład) 08200-0104-0108WYK0066	E/0	30/2	Ks. dr Krzysztof Kaucha

Objaśnienia:

Zal/Pkt – Typ zaliczenia / Liczba punktów ECTS

E – egzamin

Z – zaliczenie na ocenę

Zbo – zaliczenie bez oceny

L.g – liczba godzin w semestrze / liczba godzin w tygodniu

Grzegorz Kubski

Egzegeza, retoryka i wyobrażenia

Komentarze księży
Waleriana Serwatowskiego
i Władysława Szczepańskiego
do Wujkowego
przekładu Ewangelii
według św. Mateusza

Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego
ul. Podgórna 50, 65-246 Zielona Góra
tel. (0-68) 328 78 64; oficynawydawnicza@adm.uz.zgora.pl

SPIS TREŚCI¹ s. 300

Wstęp

I. Presupozycje: odwzorowanie rzeczywistości w języku religijnym i świeckich danych

II. Komentarze w relacji do poziomu elokucji tekstu Ewangelii

III. Od odnalezionych sensów przez fikcję literacką do apologii wiary

Zakończenie

Bibliografia

Indeks osób

**Kolokwium habilitacyjne Grzegorza Kubskiego
odbyło się 11.01.2005 w Zielonej Górze**

AUTOREFERAT

O zainteresowaniach naukowych i przedsięwzięciach badawczych

Problematyka badawczych poszukiwań i pisanych w ich rezultacie tekstów dotyczy przede wszystkim metodologii egzegezy biblijnej, konfrontowanej niejednokrotnie z innymi jeszcze sposobami odczytywania Pisma Świętego obecnymi w tekstach – na szerokim tle historii biblistyki w Polsce, historii literatury polskiej i teorii literatury – ze szczególnym wyeksponowaniem retoryki klasycznej w jej współczesnych kontynuacjach. Podejmowane kwestie wynikają z kierunków specjalizacji obranych w trakcie studiów magisterskich tak w zakresie literatury pięknej, jak i teologicznych. Refleksja teologiczna, a ściślej – metateologiczna towarzysząca odkrywaniu poszczególnych dzieł dojrzała wraz z zamiarem

niekontrydycyjnego posiłkowania się instrumentami i regułami obu wymienionych tu na wstępie dziedzin w konstruowaniu syntetyzującego je interdyscyplinarnego opisu. Już młodsza próba interpretacji twórczości Zygmunta Krasińskiego na tle filozoficznej (*resp.* estetycznej i historiozoficznej) myśli tejże epoki (praca *Krasińskiego koncepcja poety* pod kierunkiem śp. p. prof. Jarosława Maciejewskiego na UAM) zmuszała do szczegółowej rejestracji relikty Biblii stosowanej przez naszego wieszca. Z kolei zgłębianie problematyki teologicznej zogniskowało się na zagadnieniach egzegezy Nowego Testamentu, ale głównie chodziło o historię polskich jej dokonań (praca *Wykorzystanie Biblii w „Ojciec nasz”*

¹ Spis treści ze względów wydawniczych przedstawiony w TwP w wersji skróconej.

Augusta Cieszkowskiego pod kier. ks. doc. dra hab. Mariana Wolniewicza na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu).

Tak całkiem wstępnie określone zainteresowania prowadziły przez analizę tekstów romantycznych do pierwszych wniosków dotyczących rozmaitego statusu cytacji i aluzji biblijnych w wypowiedziach korzystających z materiału Pisma Świętego. Już we wspomnianej wyżej rozprawie o *Ojcie nasz* Augusta Cieszkowskiego – która była podstawą przyznania także licencji z teologii (bronionej po teologicznym magisterium) – skonstatowano, że mechanizmy posługiwania się skrypturystycznym słowem w dziele romantyka opierają się na konfliktowych wobec siebie zasadach. Raz zatem sięgają po owo słowo respektując w pełni weryfikowalne metody korzystania z niego, a więc wypracowane przez wieki sposoby docierania do sensów niesionych przez wersety Pisma, ustalone konwencje ich interpretacji – należące jeszcze do dorobku Ojców Kościoła. W tej grupie procedur mieszczą się również analizy filologiczne. Wszystkie one współgrają z rygorami naukowego dyskursu przestrzegany przez autora badanego dzieła – dokumentowaniem udowodnianych tez oraz tak istotną nie tylko dla biblistyki tamtego czasu krytyką źródeł. Jednak niekoniecznie współgrają z próbami włączenia w wywód *Ojcie nasz* manifestacji profetycznej ukształtowanej estetyką romantyzmu, a mianowicie konwencjami wieszczcej wypowiedzi, czyli natchnionej przez Boga.

Wyniki szczegółowych analiz dzieła poznańskiego filozofa romantycznego, pobieżnie tu przedstawione, stworzyły podstawy wykrystalizowania się koncepcji dysertacji doktorskiej w zakresie historii egzegezy: *Interpretacje Królestwa Bożego w „Ojcie nasz” Augusta Cieszkowskiego i „Wykładzie Pisma Świętego” Waleriana Serwatowskiego* (przygotowanej pod kier. ks. doc. dra Mariana Wolniewicza, a obronionej pod opieką ks. prof. dra hab. Janusza Czernieckiego jako formalnego jej promotora; nieco zmieniona wersja ukazała się jako książka: *Królestwo Boże w romantycznych interpretacjach. August Cieszkowski, Walerian Serwatowski*, Poznań 1995). Do tak sformułowanego tematu skłaniało kilka okoliczności. Po pierwsze, dzieło Cieszkowskiego było dotychczas rozpatrywane jako albo traktat filozoficzny, albo testowano jego teologiczną zgodność lub niezgodność z doktryną katolicką. Nie próbowano jednak szerzej uwzględnić jego specyfiki gatunkowej – a jest ono reprezentantem od wieków praktykowanego typu piśmiennictwa, jakim jest wykład Pisma Świętego. Po drugie, należało rozpatrzyć sam wykład jako przynależny do kontekstu polskiej kultury XIX w. Ten aspekt

badania dorobku naszej rodzimej twórczości teologicznej był całkowicie nieobecny, bo patrzono na nią najczęściej jako dokument spełnienia oczekiwań metodologicznych charakterystycznych dla danego etapu uprawiania dyscypliny teologicznej (w naszym przypadku – egzegezy) lub zawartości doktrynalnej. Tymczasem cele wielu prac teologicznych z naszej przeszłości są o wiele rozleglejsze, a wynikają z sytuacji odbiorców przewidzianych przez autorów. Nieuwzględnienie tych istotnych proforystycznych intencji prowadzi dziś do zagubienia istoty wielu tamtych tekstów. Było zatem korzystne porównanie dwóch dzieł, których twórcy działali sobie współcześnie, i to wtedy kiedy w kulturze polskiej często i z rozmaitych powodów sięga się po Biblię, a obaj pisarze legitymowali się dorobkiem tak filozoficznym, jak i właśnie teologicznym. Sam zaś temat biblijnego królestwa Bożego należy do eksponowanego w lekturze epoki, także poświadczanego w kręgach ostentacyjnie kontestujących eklezjalne więzi. Analiza obu badanych dzieł wymagała wypracowania rozróżnień na kategorie użycia i ujęcia tekstów przez wykorzystujące je inne teksty. Rozróżnienie opierało się na metodologicznych propozycjach metalogiki. Ponieważ dzieła Cieszkowskiego i Serwatowskiego traktują wypowiedź biblijną jako przedmiot swej refleksji poddanej rygorom naukowych wymogów, analitycznie owocne okazało się nawiązanie do cech modelu standardowego nowożytnego tekstu naukowego przedstawionego przez Wilemiera Biblera, a szczególnie do takich kategorii jak „dialogiczność” i „pojęcie-obraz”. Tę dialogiczność (rozumianą zgoła inaczej niż w głośnej dziś filozofii dialogu) ze względu na cele autorów-uczonych zrekonstruowano w ewangelijnym materiale poświęconym tematowi królestwa Bożego, co pozwoliło wytyczyć sferę podatności włączenia go w inne niż macierzyste teksty.

Badanie *Ojcie nasz* oraz *Wykładu* udowodniło, że odrębność postępowania obu pisarzy wobec czerpanego przez nich materiału Pisma Świętego sprowadza się do różnicy pomiędzy użyciem a ujęciem samych wersetów i występujących w nich wyrażań, które często przybierają w przeanalizowanych dziewiętnastowiecznych polskich tekstach funkcje pojęć, nie bez związku z filozoficznymi lub teologicznymi celami samych wywodów. Szczególne konsekwencje powoduje ten mechanizm w poglądach konstruowanych przez Cieszkowskiego, na co składa się jeszcze zagadnienie przekładu wyrażań z greckiego oryginału na język polski: tak więc „spełnia ludów” (inspirowana dokonaniem przez Szymona Budnego tłumaczeniem 25, 11 Rz) czy „społeczność Ducha”

(2 Kor 13, 13) staną się dla filozofa kategoriami historiozoficznymi o znaczeniu zupełnie nie spotykanym w innych odczytaniach sensu tych słów Nowego Testamentu. Ale tak ks. Serwatowskiego, jak poznańskiego myśliciela będzie łączyło polemiczne nastawienie wobec wielu rozstrzygnięć proponowanych przez ówczesną egzegezę racjonalistyczną, przez parareligijne ruchy społeczne, w tym przez towianizm czy mesjanizm narodowy, a wreszcie – polską literaturę romantyczną, która przecież rodakom pozbawionym własnego królestwa jakże często starała się przynieść pocieszenie związane z taką lub inną koncepcją właśnie Bożego królowania.

Wnioski z dalszego badania teologicznych aspektów zależności przesłania wypowiedzi od sposobu interpretowania w niej tekstów biblijnych były przedstawiane na sesjach naukowych organizowanych przez wyższe uczelnie (w Słupsku w 1994 i 1996 r., w Zielonej Górze w 1997 r., w Toruniu w 1999 r. oraz w Poznaniu w 2000 r.), a także w formie artykułów w książkach pokonferencyjnych oraz na łamach „Poznańskich Studiów Teologicznych”. Przedmiotem analiz uczyniono nie tylko kolejne problemy dzieła Augusta Cieszkowskiego, ale również innych myślicieli i pisarzy. Pojawiała się także kwestia wykorzystywania tekstów poetyckich jako elementu wykładu Biblii.

Nowym, specyficznym metaegzegetycznym wątkiem badawczym stało się metodologiczne powiązanie analizy mechanizmów zastosowania Pisma Świętego w innych tekstach z teorią retoryczną. Zauważenie niewątpliwej ciągłości między patrystycznymi konwencjami egzegezy, metodologicznie inspirowanymi retoryką (podkreślają to prace George’a P. Kennedy’ego) a koncepcjami wymowy kaznodziejskiej w XIX w. wskazywało dobitnie, iż retoryka w jej kościelnych odmianach poświadczonych licznymi pracami z doby romantyzmu stanowi w czasach wieszczów podstawową teorię języka Biblii obecną w polskim piśmiennictwie. A ponieważ ta sztuka należała do zasadniczego zasobu wykształcenia tak duchowieństwa, jak i była szeroko dostępna wyedukowanym świeckim warstwom społeczeństwa, mogła być potraktowana jako najogólniejsza teoria wypowiedzi pozwalająca na opisanie procedur egzegetycznych obecnych w komentarzu biblijnym, tym specyficznym gatunku piśmiennictwa. Jej dodatkową zaletą jest fakt, iż stosowane w niej terminy należą tak do wyposażenia egzegezy biblijnej, jak i humanistyki (resp. badań literackich), zatem tworzą podstawę skutecznego interdyscyplinarnego spojrzenia na teksty teologiczne właśnie jako na teksty. Co więcej, obecność retoryki we współczesnej

metodologii egzegezy zaznacza się zdecydowanie, szczególnie we francuskojęzycznym i anglosaskim piśmiennictwie fachowym ostatnich dwóch dekad, a jest zauważana także w pracach polskich biblistów.

Powyższe okoliczności korespondowały w istotny sposób z badawczymi celami Zakładu Teorii Literatury Instytutu Filologii Polskiej WSP w Zielonej Górze (obecnie – Uniwersytetu Zielonogórskiego), gdzie piszący te słowa prowadzi zajęcia z poetyki i teorii literatury. Otóż te cele związane są z jak najszerzej pojętymi badaniami genologicznymi. Wobec tego zrodziła się koncepcja zbudowania bardzo ogólnego teoretycznego modelu komentarza biblijnego jako gatunku piśmiennictwa teologicznego, a względnie stałe elementy tej formy pozwoliły na synchroniczne jego ujęcie. Podstawowy zrąb tego modelu stanowią porządkujące kategorie poziomów mowy – inwencji, dyspozycji i elokucji pozwalające na uporządkowanie odpowiadających im merytorycznie elementów tekstu komentującego z komentowanym. Opis wymagał sięgnięcia także po kwestie z zakresu teorii związków intertekstualnych, takich jak sprawa paratekstów, metatekstów, z problemów przekładu – także międzykulturowego – czy konwencji wstępów wywodzących się z doksografii. Konstytutywną rolę pełniły równocześnie z wymienionymi zagadnienia logiki języka religijnego, którego specyficzną odmianą jest język teologiczny. W konsekwencji teoria musiała ograniczyć się do piśmiennictwa reprezentującego teologię katolicką, gdyż mamy do czynienia z gatunkiem aksjologicznie determinowanym konfesyjnymi ramami, co zresztą jest adekwatne do potrydenckiej praktyki piśmienniczo-edytorskiej (gdy dla porównania w Polsce XVI w. to właśnie przede wszystkim protestanci publikowali Biblię z komentarzami). Wynikiem tych refleksji był najpierw cykl wykładów nt. komentarza biblijnego na Wydziale Teologicznym UAM, referat na konferencji poświęconej teorii i praktyce współczesnej retoryki (Kraków 1999), książka *Teoria komentarza biblijnego* (Poznań 2000) czy wystąpienie na sesji poświęconej przemianom retoryki użytkowej (Supraśl 2000).

Skonfrontowanie teoretycznego modelu gatunku, jakim jest komentarz biblijny, z jego konkretnymi realizacjami w określonym kontekście adresatów i okolicznościach kulturowych stanowi przedmiot książki *Egzegeza, retoryka i wyobrażenia – Komentarze księży Waleriana Serwatowskiego i Władysława Szczepańskiego do Wujkowego przekładu Ewangelii według św. Mateusza* (Zielona Góra 2003). Pierwszy egzegeta jest reprezentatywny dla

polskiej teologii czasów romantyzmu, drugi – dla nowoczesnej; tekst pierwszego mieści się w przednowoczesnych paradygmatach naukowego dyskursu, czyli wypowiedzi o celach mądrościowo-poznawczych, tekst drugiego – w nowoczesnych paradygmatach. Porównuje się objaśnienia do tego samego przekładu, co pozwala na uchwycenie odmienności zastosowanych lekcji od poziomu samej elokucji. Specjalnymi odniesieniami są tu nie tylko podejmowane współcześnie autorom kwestie egzegetyczne, lecz w równym stopniu metodologiczne ich powinowactwa z przemyśleniami humanistyki, a nawet literackich konwencji kształtowania postaci czy świata przedstawionego. Wszystkie te tekstowe powinowactwa komentarzy wynikają z rozeznania aktualnych potrzeb odbiorców, wszakże czytelników również wielu innych książek specyficznych dla epoki, nieraz zresztą opozycyjnie nastawionych wobec tradycji chrześcijańskiej lektury Pisma Świętego – tych nie brakowało także w języku polskim. Ciekawym wątkiem jest zjawisko polilingwizmu komentarza, tzn. odwoływanie się – w wypadku Nowego Testamentu – tak do języków semickich, których echo jest zauważalne w danym wyrażeniu, do greckiego oryginału, do Wulgaty, a wreszcie do samego polskiego przekładu, kiedy mianowicie archaiczność Wujkowej wersji powoduje, iż polszczyzna „Semicicrona” wymaga takiego potraktowania wobec odbiorcy edycji jak wypowiedź w języku obcym. Okazuje się zatem, że w kompetencjach egzegety w jednakowym stopniu liczą się przy skutecznym komentowaniu jego przygotowanie naukowe, wrażliwość językowa i wyobraźnia literacka. Ta ostatnia dotyczy przede wszystkim konieczności rekompensowania niedostatków ekfrazy w Biblii, środka tak zasadniczego w sposobie modelowania świata przez Europejczyka od czasów antyku klasycznego po erę nowożytnego realizmu w literaturze, dotyczy również adaptacji postaciowania stosowanego przez hagiografów do retorycznych wzorców prezentowania osoby – standardowych dla pobiblijnej śródziemnomorskiej tradycji. Tym samym proponowane badania podejmują i rozwijają wątki metaegzegetyczne wprowadzane dotychczas w pracach takich dawniejszych uczonych jak Albert Schweitzer, a spośród obecnych takich jak Northrop Frye, John Barton, George Steiner, a przede wszystkim Amos Wilder i Douglas A. Templeton – porównujących biblijne konwencje z konwencjami retoryk i poetyk europejskich, heterogenicznymi wobec skrypturystycznych reguł, ale nieobojętymi w świadomości interpretatorów i służącymi lepszemu spełnieniu proforostycznego zamiaru.

Charakteryzowane powyżej poszukiwania skłaniały do pogłębiania metateologicznej refleksji. Temu celowi służył namysł metodologiczny nad specyfiką i odmiennością teologicznego dyskursu w kontekście innych form wypowiedzi, tym bardziej że niefrasobliwie często spotyka się dziś klasyfikację literatury pięknej jako źródła teologicznego, co zaowocowało próbą uściślenia pojęć podjętą na bazie retoryki i wyodrębnienia mechanizmu wtórnej teologizacji dzieł literackich. Efektem tych przemyśleń był teoretyczny referat na sesji naukowej w Wałbrzychu w 2000 r. Poszerzenie metodologicznej perspektywy zapewniło sięgnięcie po poznańskie rozstrzygnięcia, wypracowane głównie w latach siedemdziesiątych przez ks. dra Zdzisława Grzegorskiego, a ujęte wtedy jako homiletyka kontekstualna, znakomicie łączące zagadnienia teologiczne z humanistycznym opisem językowego porozumiewania się. Adaptacja tych pomysłów i poszerzenie ich o obecne stanowiska retoryki w jej odmianach, które są zorientowane aksjologicznie (w Polsce reprezentuje ten nurt np. Jakub Z. Lichański), może stać się podstawą badania tak dawnych, jak i współczesnych tekstów teologicznych, a nie tylko homiletycznych, jak to było w pomysle ks. Z. Grzegorskiego. Projekt zawiera się w artykule *Retoryka i kontekstualne rozumienie teologicznych wypowiedzi*.

Połączenie powyższego projektu z wcześniej prezentowanymi tu rozstrzygnięciami metodologicznymi otwiera perspektywę badawczego spojrzenia na spuściznę teologicznego piśmiennictwa w Polsce, nie tylko egzegetycznego.

Inną perspektywą jest pilne kontynuowanie komparatystycznego oglądu konwencji biblijnego i niebiblijnego przekazu w celu dalszych konstatacji teoretycznych, jakże przydatnych w praktyce akademickich analiz – choćby w celach kształcących zadawanych studentom jako ćwiczenia, i to przydatne tak adeptom teologii, jak i polonistyki (potwierdziło to wprowadzenie elementów wiedzy o komentarzu biblijnym na seminarium magisterskim z teorii literatury w Zielonej Górze, na którym studentka przebadła dziś zapoznane *Obrazy z Pisma Świętego* Ludwika Niemojowskiego).

Wśród podejmowanych prac marginalnie pojawiła się próba integracji badań literackich i teorii sztuki. Znalazło to wyraz w przygotowaniu i kierownictwie konferencji pt. *Słowo do oglądania. Zapis i napis w przekazie artystycznym*, wygłoszonym tam referacie i redagowaniu książki pokonferencyjnej. Ta praca jest powrotem do zainteresowania sztuką i uprawianiu jej krytyki w okresie przed obroną doktoratu, rysują się w jej kontekście możliwości poszerzenia zakresu dotychczasowych ustaleń teoretycznych z tekstów

(wypowiedzi werbalnych) na inne formy przekazu, jeśli chodzi o wyrażanie treści religijnych, a nawet teologicznych (np. spuścizna graficzna Antoniego Jana Gołębnika), ale w tej chwili jest to uboczny nurt badawczych planów.

Najważniejszym zaś dziś projektem jest przebadanie uniwersalistycznych tematów w pismach św. Pawła i spełnianych przez nich funkcji w kontekstach pobiblijnych dzieł.

WYKŁAD I

KONSOLACJA ZROZPACZONYCH CHRZEŚCIJAN

– zmartwychwstanie w topice exordialnej i epotei w Liście do Filipian

Specyfika Listu do Filipian: Należy do listów więziennych samego św. Pawła. Adresaci są zrozpaczeni sytuacją nadawcy oraz Epafrodyta. Apostoł przedstawia wyjątkową co do siły afirmację optymizmu, zagrożeniom przeciwstawia wspólne z adresatami doświadczenie wartości. Dzieli również z nimi dumę z obywatelstwa rzymskiego.

Exordium, topika: Προοίμιον, *exordium* to wstęp wypowiedzi oraz hymn na cześć boga (w gr.). Topika to schematy i źródła argumentowania. W Flp hymn o kenozie (2, 6-11) to *exordium*, wykorzystuje topos z różnicy pojęć „wyniszczenie” (śmierć) oraz „wywyższenie”.

Elementy konsolacyjne: Jako konsolacyjną przyjmuje się argumentację etyczną, w wypadku tradycji biblijnej i hellenistycznej podobną rolę odgrywa w niej motyw radości. Jest wykorzystywany w Flp, dlatego już święci Jan Złotousty i Hieronim uznawali ten tekst za spełniający warunki konsolacji, a współcześnie nam dostrzeżono nawet kompozycyjne zbieżności z listem z wygnania Seneki Filozofa do matki. Jako miejsce wspólne tego nurtu wskazuje się zastosowanie przez św. Pawła toposu z rozróżnienia na rzeczy mające znaczenie i nieważne, Apostoł wychodzi z niego dwukrotnie (1, 18 i 3, 1-4,1). Za drugim razem mówi o sprawiedliwości, czyli mądrości wprowadzanej w życie, a motywowanej poznaniem Chrystusa (3, 8).

Nawiązanie do topiki hymnu o kenozie: Rozwinięciem tezy w. 8 są ww. 10-11, szczególnie kunsztownie wyodrębnione za pomocą figur słów (symploke). Wersety traktują o konsekwencjach wiary:

Dzięki niej poznam Go
i moc zmartwychwstania Jego,
i będę miał udział w cierpieniach Jego
[w nadziei], że upodabniając się do śmierci Jego,
dojdę jakoś do chwalebne go powstania z martwych.

Temat zmartwychwstania zaznacza hystereologia: najpierw wymienia się „moc zmartwychwstania Jego”, potem „udział w cierpieniach Jego”, a także *distinctionis*: rozpodobnione pojęcia „Zmartwychwstania” – *αναστασις* Jezusa oraz „powstania z martwych”, *εξαναστασις* podmiotu wypowiedzi. Zachodzi

chiasm, jeśli zauważymy metonimiczny związek cierpienia Chrystusa z Jego śmiercią:

Zmartwychwstanie <> cierpienie

Śmierć <> powstanie z martwych

Fragment zamyka apostrofa do Filipian (4, 1) jako „radości i chwały” ich duszpasterza, poprzedzona stwierdzeniami, co będzie z „uniżeniem” „naszych” (nadawcy i adresatów) ciał po powtórnym przyjsciu Zbawiciela – staną się takie, jak „chwalebne” Jego ciało (3, 21). Cały wywód powtarza zatem opozycję „uniżenia” i „chwały” z exordialnej części poetyckiej.

Pewność zmartwychwstania: Nadawca dzieli ją z adresatami, nie musi ich do niej przekonywać, choć w innych listach Pawłowych występowała potrzeba argumentowania za zmartwychwstaniem ludzi (1 Tes 4, 13n; 1 Kor 15, 12-58). Inaczej też niż w tamtych tekstach, gdzie spodziewa się powstania z martwych, gdy on i jego odbiorcy będą jeszcze żywi, tutaj nie precyzuje tego, stwierdza tylko, że nastąpi to w jego wypadku „jakoś” (*πως* – 3, 11).

Funkcja motywu Zmartwychwstania: Nie ma powodów, by – jak przyjmują to niektóre interpretacje – uznawać schemat śmierci i zmartwychwstania za metaforyczny (tak jest w 2 Kor 4, 10-11), gdyż tym razem niebezpieczeństwo jest dla autora i jego przyjaciół ewidentne. Z tych samych powodów nie trzeba traktować Śmierci i Zmartwychwstania jako elementów porównania do własnej sytuacji autora, bo skoro podaje siebie jako wzór do naśladowania, tekst byłby zachętą adresatów do męczeństwa, ale ton listu z taką tendencją nie jest spójny.

Chodzi o to, że mamy „wspólnaśladować Chrystusa” (3, 17).

Podmiotowa aktywność: Postawa do naśladowania jest określana za pomocą konwencjonalnej dla epoki metaforyki o etycznych znaczeniach: „wysiłku sportowca” (3, 12-13) i dumy z bycia „obywatelem”, ale chodzi o „obywatelstwo nieba” (3, 20). Nie może się odnosić do działania, gdyż podający siebie za aktualny wzór nadawca-więzień ma ograniczone możliwości. Chodzi zaś o aktywność duchową – „wiarę w Chrystusa”, „poznanie Go”.

Udział w sakramentach – analogie z epoteią: W podobny sposób do naśladowania siebie namawia św. Paweł w 1 Kor (11, 1 n), gdy chodzi mu o udział w sakramentach. Zauważmy, że Eucharystia mogła Grekom jawić się jako udział w Passze i Śmierci

(o tym nauczał już Koryntian – 1 Kor 11, 2n). Autor mówi o sobie jako o „pochwyconym”, co przypomina „bycie porwanym”, czynność Boga dla człowieka (Dz 8, 39; 2 Kor 12, 3-4; 1 Tes 4, 17; 5, 4), szczególnie podczas Paruzji. Grecy także odczuwali taką metaforykę jako unaoczniającą boskie działania. Tak było w tradycji misteriów, dawały one pewność życia po śmierci. Taką pewność chrześcijanom niesie „moc Zmartwychwstania” (Flp 3, 10). Grecy taką iluminację-łaskę nazywali epopteią. Tę nazwę metaforycznie wykorzystuje się w 2 P (1, 16 – εὐόπται). Stan świadomości religijnej – jak

wynika z tekstu – pozwala człowiekowi traktować swoje przyszłe powstanie z martwych jako znaczące w jego teraźniejszości, znane przez sakramentalną (a więc jakby-misteryjną) łaskę. Filipianie są prawdopodobnie bardziej zanurzeni w nurty sakramentalnego życia niż inni odbiorcy listów Apostoła, ten nie musi ich do tej łaski przekonywać.

Wniosek: „Zmartwychwstanie” nie jest metaforą w przedstawionym wywodzie św. Pawła. Nazywa pewnik przylegający nawet do najgorszej, „kenotycznej” doczesnej sytuacji sakramentalnie umacnianego chrześcijanina.

WYKŁAD II

DENARRATYWIZACJA EWANGELII, MISTAGOGICZNY INTELEKTUALIZM

św. Roberta Bellarmina *O siedmiu słowach Pana Jezusa na krzyżu*

Denarratywizacja: Jest przeciwieństwem takich dzisiejszych zjawisk jak teologia narratywna czy narratywizm w egzegezie biblijnej, jednak przeważała w dziejach refleksji nad źródłami wiary. Polega na niwelowaniu specyficznych sygnałów utekstowania danej księgi Pisma Świętego, a dominancie aspektów referencyjnych. Przekaz biblijny odwzorowuje w zespole odniesień, dla których porządkującą funkcję pełni zdroworozsądkowy, naturalny model rzeczywistości, zorientowany czasoprzestrzennie i przyczynowo-skutkowo.

Św. Roberta priorytetowe traktowanie mistagogii: Jeden z najważniejszych przedstawicieli pierwszego pokolenia potrydenckiego, autor dzieł z rozmaitych dziedzin teologii, zasłużony komentator Psalterza wpłynął na ustalenie się wzorca objaśniania Biblii, sprowadzającego je do pomocniczej funkcji w stwierdzeniach dogmatycznych, do apologii dogmatów. Jest to tzw. nastawienie polemiczno-kontrowersyjne. Nad lekturę dzieł teologicznych stawiał świadome dążenie do zbawienia – świadomość dogmatów wiary – osiąganę przez mistagogię, czyli udział w sakramentalnym życiu Kościoła.

Senilium *O siedmiu słowach Pana Jezusa na krzyżu* jako *ars moriendi*: Dziełko ascetyczne *De septem verbis Domini in cruce prolatis* (Antwerpia 1620) pisane przez cztery lata w ósmej dekadzie życia, wyzyskuje filologiczne rozpoznanie danych Ewangelii i ich metodyczną interpretację do m.in. wykoncypowanej, pięknej barokowej kompozycji myśli. Kontynuuje gatunek wypowiedzi o śmierci, którego najśłynniejszym przykładem jest *Opus tripartium de praeceptis decalogi de confessione et de arte moriendi* Jana Gersona, a wkrótce znajdzie znakomitą polską realizację przez Kaspra

Družbickiego. Bellarmin bardziej niż inni autorzy eksponuje atrakcyjność dobra, mniej zaś się zajmuje działaniem szatana.

Postępowanie z tekstem Ewangelii: Partie książeczki poświęcone wykładowi literalnego sensu wersetów z Ewangelii, mianowicie słów, czyli wypowiedzi Ukrzyżowanego, są wstępami do rozważań o charakterze ascetycznym. Lektura perykop jest upodrzedniona wobec tezy, co jest charakterystyczne dla interpretacji Pisma Świętego tak w Kościele katolickim, jak i wśród protestantów w XVI i XVII w. Biblia stanowi jedno ze źródeł argumentowania, obok innych przekazów spisanych i ustnych tradycji. Ponieważ żadna z Ewangelii nie podaje kompletu wypowiedzi z krzyża, autor tworzy harmonię kanonicznych relacji. Filologia „gramatycy”, jest mu potrzebna tylko do rozstrzygnięcia kwestii nasuwanych przez kompletowane informacje, np. spójnik „a” jest rozumiany jako wskaźnik paralelności „słów” i „rzeczy”, a semantyczne wnioski co do znaczenia wyrazu „duch” wynikają z analizy komparatystycznej. Harmonizacja przekazów odwoływała się do odniesień czasowych i przestrzennych, cezurę wyznaczał w nich moment zapadnięcia ciemności. Z ustaleń wynikała kolejność słów Jezusa:

„Ojcze, odpuść im” – Łk 23, 34

„Dziś ze mną będziesz w raju” – Łk 23, 42

„Oto matka twoja” – J 19, 25-27

[cezura ciemności]

„Boże mój, Boże” – Mt 27, 46

„Pragnę” – J 19, 28

„Wykonało się” – J 19, 30

„Ojcze, w ręce twoje” – Łk 23, 46

Św. Robert dobiera rozwiązania pytań o kolejność wydarzeń i słów, które odpowiada prawdopodobieństwu, a jest to od renesansu stała tendencja w badaniu wszelkich przekazów, nie tylko

biblijnych, również do tej tendencji należy rozpatrywanie motywacji psychologicznych i celów działań Argumenty zdroworozsądkowe łącznie są z dowodami z autorytetów. Naturalny układ przyczyna-skutek, brany pod uwagę w rekonstrukcjach, może mieć również nadprzyrodzony komponent, wtedy wbrew następstwu chronologicznemu późniejsze wydarzenie stanowi powód prorocstwa. Respektowany model rzeczywistości znajduje uzasadnienie również w teologii i filozofii.

Ars moriendi: Wyżej wymieniony układ wypowiedziany słów przez Ukrzyżowanego nie jest jedynym możliwym. Jednak wymogi gatunku *ars moriendi* skłaniają do umieszczania na końcu dzieła motywu duszy trafiającej do Boga. Św. Robert umieścił w finale Męki właśnie „Ojczy, w ręce twoje...”

Aspekt mistagogiczny: Denarratywizacja, rozwinięcie aspektu referencjalności przez autora stawia odbiorcę wobec wydarzenia, które miało swój czas, miejsce i uczestników. Jednocześnie wykorzystywanie sensu tropologicznego powoduje, że granice czasu i miejsca są transcendowane, w sytuację historyczną wpisują odbiorcę jako uczestnika. Lecz to transcendowanie św. Robert odnosi jeszcze do treści symbolicznych przez wprowadzenie interpretacji symbolicznej, w której krzyż staje się kazalnica, a ostatnie słowa Pańskie – kazaniem. Skoro padają z krzyża, uobecniają się również ofiara. Kazanie i ofiarowanie to elementy Mszy św. Zatem czytelnik staje się uczestnikiem liturgii, najistotniejszego dla autora działania formującego chrześcijanina do zbawienia.

Wniosek: Barokowa co do wyrafinowania konstrukcji i tematyki książeczka – sztuka umierania – jest sztuką pięknego życia.

WYKŁAD III

WYOBRAŻENIE ODBIORCY BIBLI – W EGZEGEZIE I SEMIOTYCE

Możliwość charakterystyki odbiorcy: Teksty zazwyczaj nie prezentują wystarczających danych o swym każdym możliwym adresacie jako konkretnej osobie. Ani egzegeza, ani semiotyka nie dysponują kategoriami tak wszechstronnej charakterystyki odbiorcy do stworzenia możliwie produktywnego modelu tej kategorii. Semiotyka, jako jedna z nowożytnych nauk szczegółowych, z założenia rezygnuje z kategorii metafizyki, ale również z pensum egzystencjalnego doświadczenia. Kategorie egzegezy są wąsko wyspecjalizowane w określaniu tekstów, choć jej przynależność do dyscyplin teologicznych otwiera możliwość współdziałania z nimi w budowaniu takiego ogólniejszego modelu. Dokument *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele* wskazuje pewien ideał czy cel poszerzenia kompetencji poznawczych egzegezy (rozdz. III B.1).

Wspólne zainteresowania semiotyki i egzegezy: Semiotyka zaproponowała model wypowiedzi jako komunikowania sensów określony za pomocą specyficznego dla niej języka. Niektóre z jego pojęć zadomowiły się już w egzegezie, a nawet w kościelnych dokumentach, np. kategorie synchronii i diachronii. Badania semiotyczne nieraz dotyczyły także Biblii, tak że zostały obszerniej uwzględnione w *Instrukcji*, choć jest to semiotyka należąca już do przeszłości.

Specyfika semiotyki: Dyscyplina wyrasta z lingwistyki, a szczególnie – strukturalizmu. Ten charakteryzuje się apriorycznym fundamentem

języka refleksji, które są zdadne do kategoryzacji zjawisk w rozmaitych sferach rzeczywistości, przede wszystkim – społecznej. Lingwistyczne rozumienie wypowiedzi zwraca uwagę, że są one tekstem, tzn. układem znaków w procesie komunikowania się, o początku i końcu – ze względu na przekaz treści – skończoną.

Rozbieżność egzegezy z semiotyką: Rekonstruowane przez egzegezę dzieje redakcji nie pozwalają niejednokrotnie na kategoryczne wyznaczenie początku i końca tekstu, lecz otwierają wiązkę tekstów czy nawet struktury z ruchomymi granicami. Dla semiotyki odbiorca jest implikowany ustrukturuowanym zespołem kompetencji wytyczonych strukturą skończoną, takiego nie może ona zrekonstruować z danych genetycznie zorientowanej egzegezy. Rozumienie całości ze względu na treść także nie jest poręczne dla egzegezy, gdyż szuka ona aspektów metatekstowych, takich jak „autor” (choć bardzo specyficznie rekonstruowany, np. jako redaktorzy) czy „intencja autora”, oraz wypowiedź traktuje jako przekaz do praktycznego wykorzystania (przede wszystkim – formujący wiarę), już w momencie sformułowania przylegający do sytuacji. Przyległość wypowiedzi w koncepcji Rolanda Barthesa jest alienowana od samego przekazu, a dopiero sytuacja lektury dzieła każdorazowo je komponuje, czyli w każdej sytuacji funduje inny tekst, choć za każdym razem są to potencjalnie te same znaki językowe.

„Naturalizowanie” konwencji odbioru: Taki zarzut stawił semiotyce angielski metodolog John Barton, w zasadzie zgodny z zarzutami formułowanymi

przez środowiska katolickich egzegetów. W tym procesie adaptacji sposobu lektury nowoczesnych dzieł do dawnych tekstów na czoło wysuwa się interpretacyjny dorobek Franka Kermode'a, uwrażliwiającego na działanie potencjału estetycznego Biblii (współ z Robertem Alterem *The Literary Guide to the Bible*, Oxford 1987). Ten uczony jednak jest traktowany przez swój dorobek z zakresu narratologii, dziś szczególnie produktywnej, jako ktoś wskazujący możliwości przewyżczenia redukcjonizmu, w europejskiej lekturze Pisma Świętego trwającego od XVIII w., poszukiwania w niej tylko historii świętej.

Problem referencjalnych funkcji tekstu: Zwraca się uwagę, również przy okazji oceny propozycji Kermode'a (*Poetry, Narrative, History*, Oxford 1990), że pytanie o różnicę między prawdą a fikcją („poezją” a „historią” według klasyfikacji Arystotelesa) nie jest poprawne. W wypadku Biblii wcale nie zachodzi tak czytelna granica gatunków literackich, jak w literaturze klasycznej antyku, czyli w pakcie z odbiorcą księgi Biblii nie zakłada się pytania o fakty lub prawdopodobieństwo, jakich to wstępnych precyzacji wymagają u progu lektury klasyczne historiografia i poemat. Wiarygodność autora jest – w wypadku Biblii – aspektem religijnej wiary odbiorcy. Dlatego – zdaniem krytyków – metody historyczno-krytyczne nie są

adekwatne wobec natury badanych tekstów, nastawionych na sprawcze oddziaływanie. Choć nie jest też możliwe zsumowanie metod egzegezy i semiotyki – jak kompetentnie twierdzi reprezentant obu dziedzin, Jean Delarome. Szansą na takie kompetentniejsze ujęcie mogłaby być nowa dyscyplina, teopoetyka wywodząca się z propozycji Johna Robinsona z lat 60' XX w., adaptowana do bibliistyki przez Amosa Wildera (*Theopoetic. Theology and the Religious Imagination*, Filadelfia 1976).

Wniosek metodologiczny: Kierunki dociekań wielu nurtów badań nad Biblią i dotychczasowej egzegezy spotykają się na tym obszarze, jaki wyznacza granice synchronicznego oglądu, a jaki w semiotyce znajduje zasób precyzyjnej terminologii. Po stronie badań strukturalistycznych odnotować można nie tylko wysubtelnienie instrumentów interpretacji adaptacyjnej. Rozpoznanie w Biblii elementów, które pozwalają i pozwalają naturą jej tekstów przemawiać do odbiorców różnych epok i kultur, może wspomóc teologiczną refleksję nad rozprzestrzenianiem się słowa Bożego od hipotetycznych jego początków, przez etap przekraczania jego kulturowych granic po naszą teraźniejszość. Z wyjątkiem psychoanalizy – paradoksalnie – dotychczasowe wyjaśnienia tego oddziaływania za mało uwzględniały tekstową specyfikę samych ksiąg.

POCZTA

S. MARIOLA i TwP

Drogi Ojciec! Otrzymałam przekaz, by „Teologia w Polsce” nadal mogła się rozwijać. Nie otrzymałam jednak pozwolenia na prenumeratę tego czasopisma. Dzięki za to, że mogłam z niego korzystać aż dotąd. Teraz chcę zrezygnować, by nie powiększać Wam długów. Nadal pracuję w katechezie. Mam tu wiele pracy... I dzieci i rodziny pogubiły Pana Boga. Z radością niosę więc Ewangelię, by radość mieli i życie. Przygotowuję też dzieci do I Komunii. Dla mnie jest to wielka radość przekazywać tę tajemnicę Bożej Miłości... Chciałoby się Panu wyśpiewywać nieustannie „Te Deum laudamus” za wszystko, co czyni dla nas w Eucharystii...

S. M. Mariola

Ile to już lat, Mariolo miła, od naszego w Lublinie studiowania? Ile lat od Twojego powrotu z afrykańskich misji dla ratowania zdrowia życia. Po liście wnioskuje, że nie tylko żyjesz, ale nadto pracujesz w radości Pana. – Nie myśl Ty sobie, Mariolo, że „Teologia w Polsce” opuści Cię kiedykolwiek... Nawet gdybyś do Afryki powróciła, pójdzie za Tobą. – Coś mi się zdaje, że praca magisterska wrosła w małą Lazik. I nie puszcza. Odnalazłem Cię na liście magistrów. Pod numerem 35 Kulczycka zapisała: LAZIK *Maria*, „Wspólnotowy charakter Eucharystii w świetle polskiej teologii po Soborze Watykańskim II”, *Lublin 1960 (obrona: 19.06.80)*. Toż to srebrny jubileusz ante portas!

SCN

Monika Drażyk

Chrystologia relacyjna w ujęciu Helmuta Richarda Niebuhra

Katedra Chrystologii Instytut Teologii Dogmatycznej KUL

promotor: ks. prof. dr hab. Jerzy Szymik

stron 208

Prezentacja

(fragmenty)

Niewyczerpane bogactwo Osoby i dzieła Jezusa Chrystusa inspiruje współczesne kierunki chrystologii. Za godny uwagi i rekomendacji uznałam model chrystologii relacyjnej w ujęciu Helmuta Richarda Niebuhra, protestanckiego teologa z przełomu XIX i XX wieku. Amerykański myśliciel proponuje typ chrystologicznej refleksji, w którym „relacja” jako szeroko pojęte oddziaływanie staje się aspektem wiodącym. Dzieje się tak dlatego, że człowiek ma możliwość odkrywania i rozumienia siebie samego jako „bytu w relacji”. Człowiek odkrywa, że zjawisko, zdarzenie, rzecz nie wyczerpuje się w sobie, nie jest ścisłą samoistością ani czymś wyizolowanym od innych, ale posiada w sobie strukturę odniesienia, czyli relacyjność właśnie.

Chrystologia relacyjna stała się więc dla Niebuhra punktem wyjścia, a zarazem punktem dojścia jego naukowego dyskursu oraz życiowego doświadczenia.

Helmut Richard Niebuhr urodził się w 1894 roku, zmarł w 1962. Pochodził z rodziny o niemiecko-amerykańskich korzeniach. Wzrastał w atmosferze zamiłowania do niemieckiej teologii i sztuk pięknych. Biblia w domu rodzinnym Niebuhrów czytana była w językach hebrajskim i greckim.

Był wykładowcą teologii i etyki na Uniwersytecie Yale, służył także jako pastor. Dzięki swojej piśmienniczej spuściźnie zajął ważne miejsce w literaturze socjologii religii, historii Kościoła w Ameryce oraz chrześcijańskiej teologii i etyce. Jego publikacje, wykłady i kazania w znacznym stopniu przyczyniły się do rozwoju ruchu ekumenicznego. Uważnie przyglądał się pracy socjologów, psychologów, filozofów, historyków.

Wieloletnie studia poświęcił problemowi wzajemnych relacji Chrystusa i kultury. Odsuwał na dalszy plan różnice wyznaniowe, podkreślał szacunek dla różnorodności i indywidualności ludzi oraz nurtów współistniejących w dziejach chrześcijaństwa. Choć nie zbudował zwartego systemu myśli teologicznej, to z perspektywy czasu i po wnikliwej analizie jego naukowego dorobku stwierdzić można, że opublikował ważne społeczno-historyczne analizy przeszłości.

Niebuhr kreśli w swoich publikacjach obraz Boga działającego w historii i poprzez nią, szkicuje

historyczne i teologiczne aspekty relacji zachodzących pomiędzy chrześcijaństwem a kulturą. W płaszczyźnie tych wzajemnych odniesień wielokrotnie powraca pytanie o znaczenie i sens objawienia, o właściwe rozumienie historii, o kierunek wyznaczony kulturze. Niebuhr uczy zarówno przemyślanej i chrystologicznej interpretacji historii, jak i wyciągania z niej wskazówek dla chrześcijańskiej wspólnoty. Oryginalność jego ekumenicznego spojrzenia na rzeczywistość „wyprzedzała” problemy i postanowienia Soboru Watykańskiego II, a tym samym dzisiejszych wyzwania teologii ekumenicznej. Uznawał pojednanie różnych wyznań Kościoła chrześcijańskiego nie tylko za wskazane, ale i konieczne. W Jezusie Chrystusie widział możliwość pogodzenia historycznych bolączek przeszłości z teraźniejszością i perspektywą wspólnej chrześcijańskiej przyszłości.

W środowisku teologicznym Niebuhr postrzegany jest jako wybitny ekumenista, nauczyciel i reformator, a przez spadkobierców i interpretatorów swojej teologii uważany jest za myśliciela perspektywicznego i otwartego na różne dyscypliny naukowe.

Z całego dorobku teologicznej myśli Niebuhra na szczególną uwagę zasługuje model chrystologii uprawianej w perspektywie otwartości, dialogu, a więc relacji do innych teologicznych i nie tylko teologicznych obszarów ludzkiej egzystencji. Amerykański teolog uprawia chrystologię w oparciu o siatkę wzajemnych powiązań istniejących zarówno „wewnątrz” chrystologii, jak i otwierających chrystologię „na zewnątrz”. Relacyjność jego chrystologii polega na tym, że rozwija on swoją refleksję chrystologiczną najczęściej w relacji do innej dziedziny ludzkiej aktywności. Zagadnienia badawcze tworzące perspektywy dialogu dla chrystologii to: teologia, historia i kultura, bowiem w „kopalni Niebuhrowej mądrości” te właśnie obszary zajmują najwięcej miejsca. Propozycja uprawiania chrystologii w relacji do wymienionych obszarów badawczych jest jak najbardziej uzasadniona. Człowiek, który w Jezusie Chrystusie poszukuje odpowiedzi na egzystencjalne pytania, pozostaje przecież w konkretnych realiach czasoprzestrzennych i nieustannie partycypuje

w historyczno-kulturowych wydarzeniach swojego narodu. To stanowi środowisko życia, w którym stawiane są teologiczne pytania. Nieporozumieniem byłoby więc rozdzielanie tych rzeczywistości, które w istocie wzajemnie się przenikają i uzupełniają.

Taka też jest struktura mojej pracy, w której potrójność schematu: *chrystologia a teologia*, *chrystologia wobec historii*, *chrystologia jako kultura*, pozwala przyrzeć się relacjom i wyodrębnić charakterystyczne rysy Niebuhrowej chrystologii.

Teologia

Niebuhr korzystał z historycznego i teologicznego kontekstu, w którym funkcjonowały przeciwstawne sobie dwie metody: historyczno-krytyczna metoda E. Troeltscha i objawieniowo-dogmatyczna metoda K. Bartha. Z całą pewnością ci dwaj teologowie wpłynęli na kształt naukowej myśli Niebuhra. Próbował on połączyć te tradycje w jedną teologiczną całość, a tym samym wypracował metodę objawieniowo-historyczną. Zetknięcie XIX-wiecznej antropocentrycznej orientacji z XX-wiecznym teocentrycznym protestem zaowocowało u Niebuhra chrystocentryczną doktryną objawienia. *Christos* łączy w sobie zarówno *Theos* jak i *Anthropos*.

W ramach teologii najwięcej uwagi Niebuhr poświęcał chrystologicznym zagadnieniom, szczególnie konsekwencjom wynikającym z przyjęcia chrystologii opartej na modelu chalcedońskim. Chrystologia Niebuhra jest próbą opisu ontologicznej i funkcjonalnej relacji pomiędzy historycznym człowieczeństwem a odwiecznym Bóstwem Jezusa Chrystusa. Tematem często obecnym w Niebuhrowym dyskursie jest też synowska relacja Chrystusa do Boga Ojca. Teologia Niebuhra koncentruje się na Bogu, którego człowiek odnajduje zawsze w relacji do siebie i do innych.

W Jezusie Chrystusie Bóg zwraca się do człowieka i w Jezusie Chrystusie człowiek kieruje się ku Bogu. Podwójność tej relacji Niebuhr uczynił wiodącą. Bóg w Chrystusie jest Stwórcą odkupiającym stworzenie, a Chrystus w Bogu jest Odkupicielem stwarzającym wszechświat. Chrystologia identyfikuje dzieło stworzenia i odkupienia.

Niem mało miejsca pośród teologicznych rozważań Niebuhr poświęca eklezjologii. Precyzyjnie definiuje Kościół jako rzeczywistość widzialną i niewidzialną, akcentuje jedność i powszechność Kościoła. Wielką jego zaletą jest to, iż potrafi myśleć i mówić o Kościele w wymiarze powszechnym.

Historia

Niebuhr akcentuje ścisły związek teologii z historią, współzależność między nimi. Historia postrzegana jest przez niego jako przestrzeń

teologicznych badań, ale przede wszystkim jako miejsce objawiania się Boga człowiekowi. W tym wymiarze następuje spotkanie historii z chrystologią. Stwórcze i odkupieńcze działanie Boga dokonuje się w historycznych realiach ziemskiego życia, w każdorazowym „tu i teraz”. Wartość szczególną ma fakt, że Niebuhr jako teolog podejmuje się próby definiowania i analizowania historycznych wydarzeń.

Niebuhrowe rozróżnienie historii na *zewnątrzną* i *wewnętrzną* umożliwia pełniejszą, bardziej adekwatną interpretację dziejów jako integralne postrzeganie przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. Co więcej, przyjęcie dwuaspektowości historii związane jest ściśle z paradoksem chrystologii Chalcedonu, z utożsamianiem Jezusa historii z Chrystusem wiary. A integralna wizja dziejów jest dla Teologa pełnym napięciem dialogiem Boga i człowieka.

Niebuhr zмага się z obiektywnym ukazaniem relacji zachodzących między historią a objawieniem, rozumem a wiarą. Próbuje usensownić dramatyczne wydarzenia poprzez zwrócenie ich ku cierpieniu i śmierci Chrystusa.

Kultura

Ważna i inspirująca dla filozofów oraz teologów okazała się Niebuhrowa propozycja opisu relacji pomiędzy Chrystusem a kulturą. Szczegółowej prezentacji pięciorodzajowej typologii dokonał Niebuhr w 1951 roku. Jest ona następująca:

1. Chrystus przeciw kulturze
2. Chrystus kultury
3. Chrystus ponad kulturą
4. Chrystus i kultura w paradoksie
5. Przeistoczenie kultury w Chrystusie

Wielokrotnie typologia ta stawała się przedmiotem uniwersyteckich dyskusji i seminaryjnych debat.

Niebuhra ekumenicznie ukierunkowana chrystologiczna koncepcja jest w czasach obecnych propozycją nader aktualną. Teolog nigdy nie wątpi w pozytywne rezultaty ekumenicznego działania. Jest chrześcijaninem nadziei, szczerze otwartym i gotowym do braterskiej współpracy. Szanuje i dowartościowuje osiągnięcia protestanckich oraz katolickich myślicieli, uczy się od jednych i drugich.

Wyrażam nadzieję, że ekumeniczne dążenia luteranckiego teologa znajdą kontynuację i odzwierciedlenie w osobowym i społecznym wymiarze teologii i życia. Temat ten może być podjęty w innych naukowych opracowaniach. Na pewno jednak nie może być niedostrzegany w XXI wieku chrześcijaństwa, w epoce wołającego o jedność Jana Pawła II.

Z recenzji rozprawy doktorskiej
Prof. dra hab. Zdzisława J. Kijasa OFMConv
PAT Kraków

1. Temat i problematyka rozprawy

Chrystologia stanowi bez wątpienia centralny temat całego chrześcijaństwa. Od początku, nim jeszcze świat zaistniał, Chrystus jako Boży Syn, pozostaje w relacji do swojego odwiecznego Ojca, a poprzez tajemnicę Wcielenia, nawiązał ścisłą relację z nami i ze światem. Tym ostatnim zagadnieniem zajęła się właśnie pani Monika Drażyk w swojej rozprawie doktorskiej zatytułowanej *Chrystologia relacyjna w ujęciu Helmuta Richarda Niebuhra*.

We *Wstępie* szeroko omawia p. Drażyk materiał źródłowy, który posłuży jej do opracowania tematu. Zaznacza, że podczas gdy rodzime środowisko amerykańskie poszczycić się może szeregiem prac analizujących dorobek teologiczny Niebuhra (prace Fowlera, Klievera, Irisha), to dla środowiska polskiego jest on pisarzem słabo znanym.

2. Prezentacja treści rozprawy

Konstrukcja rozprawy jest jasna. Już z samego nazewnictwa rozdziałów wynika jasno relacyjność chrystologii, która uzewnętrznia się jeszcze mocniej w ich podtytułach. Stwierdzić należy, że wszystkie rozdziały są porównywalne pod względem ilości stron i podpunktów. Ilość podpunktów nie burzy wewnętrznej logiki pracy, ale owszem, dodatkowo ją wzmacnia.

We *Wstępie* Drażyk nie pomija milczeniem kwestii metody badawczej. Jest ona analityczno-krytyczna, której ukoronowaniem jest etap syntezy.

3. Uwagi recenzenta

Rozprawę doktorską mgr lic. Moniki Drażyk uznać należy za bardzo wartościową.

1. Podejmuje się opracowania w sposób całościowy, systematyczny i gruntowny jednego z centralnych tematów teologii Helmuta Richarda Niebuhra, do jakich należało zagadnienie oddziaływania chrystologii na życie człowieka i tworzoną przez niego kulturę;

2. Rozważa go w szerokim kontekście teologicznym, wykorzystując w tym celu opracowania pisane w różnych językach;

3. Gromadzi bogatą literaturę. Przybliżyła tym samym postać i dorobek Niebuhra polskiemu czytelnikowi;

4. Należy wyrazić wdzięczność pani Drażyk za przypomnienie i ukazanie aktualności sposobu myślenia i proponowanych rozwiązań Niebuhra.

Mamy do czynienia z dojrzałą, samodzielną i twórczą rozprawą teologiczną.

Podczas lektury rodzi się kilka zaledwie pytań.

Pierwsze wymaga tylko małego wyjaśnienia. Na s. 60 Doktorantka pisze: „Nauka o łasce przenika

całą teologię i uczy teologicznego myślenia w trójkącie: Bóg – człowiek – człowiek, podkreślając tym samym społeczny wymiar ludzkiej egzystencji”. Co oznacza ów „trójkąt”: „Bóg – człowiek – człowiek”?

Drugie dotyczy dynamicznego aspektu Kościoła. Autorka omawia tę kwestię na s. 69nn, jednak w kontekście lektury tego punktu rodzi się pytanie, jakie znaczenie posiada, i czy w ogóle posiada, chrzest, Eucharystia czy przepowiadanie słowa Bożego dla „dynamizmu” Kościoła? Należy bowiem mieć na uwadze, że prezentowany przez Niebuhra model Kościoła, jest modelem luterańskim, w którym sakramenty nie pełnią tak istotnej roli, jak w eklezjologii katolickiej czy prawosławnej. Tym niemniej jest to eklezjologia, która również uwzględnia wspomniane dwa sakramenty, chrzest, Eucharystię oraz przepowiadanie słowa Bożego. Pytamy zatem, czy Niebuhr uwzględnia (i w jakim stopniu) te trzy rzeczywistości w rozważaniach nad dynamizmem Kościoła? Jakie przypisuje im znaczenie? Na ile prezentowany przez niego model dynamizmu Kościoła jest modelem konkretnym, zaczerpniętym z Kościoła, który żyje w historii i w czasie, a na ile jest on modelem czysto teoretycznym?

Trzecie moje pytanie dotyczy zagadnienia „sprawiedliwości naprawczej”. Autorka pisze o tym na s. 122: „Sprawiedliwość Boga dostrzegana podczas wojny odbierana jest często jako sprawiedliwość ‘mściwa’, w której ból jest wymierzany jako kara za złe uczynki. Niebuhr jednak proponuje wprowadzenie tu terminu sprawiedliwości ‘naprawczej’. I wyjaśnia, że wojna – choć nie zawsze tak bywa – jest naprawczym instrumentem dla społecznych kwestii międzynarodowych”. Rodzi się jednak od razu pytanie, jak rozumieć temat „sprawiedliwości naprawczej” w odniesieniu do tych, którzy tracą życie w wyniku działań wojennych, cierpią, a jednocześnie są to osoby żyjące uczciwie, sprawiedliwie?

4. Ogólna ocena rozprawy

Krytyczny przegląd rozprawy doktorskiej mgr lic. Moniki Drażyk pozwala stwierdzić, że stanowi ona dojrzałą pracę badawczą, ujawniającą sprawność metodologiczną i wysokie umiejętności merytoryczne jej Autorki.

Plusem jest także poprawny język polski, rzeczowy i jasny. Prace czyta się łatwo, aczkolwiek tematyka, którą podejmuje, nie należy do łatwych. Świadczy to pozytywnie o wysokich możliwościach przekazu teologicznych treści przez Doktorantkę.

Z recenzji rozprawy doktorskiej
Dra hab. Leonarda Górki SVD, prof. KUL
Instytut Ekumeniczny KUL

Historia Jezusa Chrystusa jest bezustannie i zadziwiająco otwarta na interpretacje i reinterpretacje. Otwartość to wielość a czasem i wieloznaczność. Inaczej spostrzega Jezusa Chrystusa Jego bezpośredni świadek, inaczej teolog, jeszcze inaczej niewierzący – każdy w zależności od swoich założeń, postaw, gotowości zrozumienia lub jej braku. Dla refleksji chrystologicznej większe znaczenie ma jednak tajemnica, dialektyka, paradoks, bogactwo osoby Jezusa Chrystusa. Niejednokrotnie zarówno w sztuce, jak i w literaturze pięknej, a nawet w teologii otrzymujemy obraz Jezusa jednowymiarowego, wręcz jednoznacznego. Obraz ten być może ubogaca ilościowo skromny tekst ewangeliczny, lecz zubaża merytorycznie. Fakty z historii ewangelicznej są zawsze dramatycznie otwarte: wołają o interpretację, nie tylko teologiczną, lecz także egzystencjalną dla każdego człowieka.

W bogatą panoramę twórców chrystologicznej myśli wpisał się już na przełomie XIX i XX w. znakomity, choć szerzej nieznan, protestancki teolog amerykański H. R. Niebuhr. Określenie specyfiki i oryginalnej twórczości Niebuhra nie jest przedsięwzięciem łatwym. Ów amerykański teolog porusza się bowiem nie tylko poza kanonami ustalonymi przez neoscholastykę, lecz trudno go także zmieścić w przytoczonych wyżej schematach chrystologii współczesnej.

Autorka rozprawy doktorskiej usiłuje wydobyć, jak sama stwierdza, „z całego dorobku myśli teologicznej H. R. Niebuhra model chrystologii uprawianej w perspektywie otwartości, dialogu, a więc relacji [...] do innych teologicznych i nie tylko teologicznych obszarów ludzkiej egzystencji” (s. 20). Stąd też nazwany on jest przez Autorkę modelem „chrystologii relacyjnej” (s. 5).

I. Ocena merytoryczna rozprawy

Całokształt struktury pracy jest metodologicznie nie tylko poprawny, ale i przejrzysty. Wstęp nie budzi zastrzeżeń. Lektura rozdziałów przynosi cały arsenał nowych pojęć i modeli mówienia o Trójjedynym Bogu, o Chrystusie, o Kościele i o kulturze powiązanych z dogmatem chalcedońskim.

Cenię w pracy te wątki, które zarysowują swoistą „duchowość ekumeniczną” w myśli Niebuhra. Chodzi o następujące elementy: kategoria konwersji, którą wprowadza on w problematykę eklezjalną; odejście od konfesyjnego rozumienia jedności Kościoła; właściwe rozumienie prawdy, jako warunek ekumenicznego dialogu; akcentowanie mądrości Krzyża, rozumianej nie jako

„strategia przetrwania, ale pojednania i zbawienia” (s. 80); potrzeba przebaczenia grzechów przeszłości i budowanie chrześcijańskiego pojednania itp. Zastanawiałem się, czy nie warto byłoby nadać tej ważnej sprawie większej rangi, wyodrębnić w jakimś podpunkcie?

Spirałem się w swych myślach z Autorką, a ściślej z samym Niebuhrem, na temat problematyki zawartej w punkcie *Chrystologia a eklezjologia*. Prosiłbym o dookreślenie sformułowania, „iż słowo *Kościół* funkcjonuje w Niebuhrowej spuściźnie w znaczeniu podstawowym, a tym samym uniwersalnym, powszechnym, ponadwyznaniowym” (s. 67). Zaskakuje szczególnie to ostatnie wyrażenie. Pytam, jak pogodzić z sobą tezy o jedności (Kościoła), która jest darem danym, a mimo to nie dającym się odnaleźć, przy jednoczesnym formułowaniu tezy o drodze do jedności i trudzie poszukiwania jedności? Jakiej jedności: Kościoła czy chrześcijan? Ponadto, czy wyrażenie „Kościół wiary” (niewidzialny), pisane z dużej litery i „kościół określający religijne organizacje” (widzialny), pisane z małej litery (s. 63) – wyrażają eklezjologiczną hierarchię wartości?

Doktorantka określa Niebuhra jako teologa luterńskiego. Należałoby postawić pytanie, czy jest on teologiem reprezentatywnym dla Kościoła luterńskiego, skoro na jego poglądy miały wpływ zarówno teologia reformowana (kalwińska), purytanizm siedemnastowieczny, jak i protestancka teologia liberalna?

II. Ocena formalna

Od strony formalnej rozprawa stanowi interesujące studium analityczno-syntetyczne i krytyczne. Na uznanie zasługuje zakres i sposób wykorzystanej w pracy literatury źródłowej i przedmiotowej. Technika zapisu bibliograficznego jest poprawna i konsekwentnie stosowana. Mamy przed sobą pracę napisaną językiem żywym, barwnym, klarownym i przystępnym. Autorka ma własny styl, podyktowany swoistym językiem teologicznym Niebuhra. To dodatkowy walor pracy, który prowokuje, zastanawia a nawet budzi sprzeciw, mając na uwadze chociażby takie wyrażenia jak: „Chrystus – Mesjasz kultury” (s. 151), „kultura jako środowisko przeistoczenia” (s. 137), Kościół jako „subiektywny obszar obiektywnego Boga” (s. 69), „chrystologia jako paradoks kultury” (s. 137) itp.

Praca jest solidna, staranna, czysta, warta publikacji. Całość rozprawy tchnie duchem otwartości i ekumenicznej wrażliwości.

Iwona Lipka

Rozwój pneumatologii soteriologicznej Soboru Watykańskiego II w zwyczajnym nauczaniu Jana Pawła II. Studium teologiczno-historyczne

Wydział Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego
w Olsztynie

promotor: bp prof. dr hab. Julian Wojtkowski

stron 409

Życiorys

Urodzona 17 lipca 1966 r. w Szczytnie, w Archidiecezji Warmińskiej, z małżonków: Franciszka Bernarda Lipki (+ 25 X 2003) i Marianny Haliny z domu Górskiej.

Szkoła Podstawowa nr 1 im. Henryka Sienkiewicza w Szczytnie (1973-1981), Liceum Ogólnokształcące im. Jana III Sobieskiego w Szczytnie (1981-1986). W latach 1987-1992 studia magisterskie na Wydziale Teologicznym KUL. Magisterium na podstawie rozprawy: *Tajemnica Wcielenia w nauczaniu Jana Pawła II*, napisanej pod kierunkiem ks. dr. Franciszka Szulca. 1992/1993 roczne Studium Pedagogiczne w KUL. 1995-1997 pomagisterskie studia licencjackie teologii na sekcji historyczno-teologicznej Warmińskiego Instytutu Teologicznego. W 1998 r. licencjat w oparciu o rozprawę: *Pneumatologia sakramentalna Papieża Jana Pawła II w Encyklice „Dominum et Vivificantem” i w katechezie Trzeciej Pielgrzymki do Polski*. 1998/1999 studia doktoranckie na Warmińskim Instytucie Teologicznym w Olsztynie. W 2000/2001 na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie podyplomowe Studium Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej.

Praca nauczyciela religii w kilku szkołach. Głoszenie od 9 lat katechez z teologii Eucharystii podczas wakacyjnych rekolekcji dla Odnowy w Duchu Świętym w Dobrym Mieście k. Olsztyna. Uczestnictwo w pracy redakcji: biuletynu katechetów warmińskich „Katecheta na Warmii” (1995-2000), pisma parafii św. Brata Alberta w Szczytnie „Brat Albert” (1998-2003), pisma dekanatu Szczytno „Ecclesia Nostra” (od 2003), regionalnego tygodnika „Kurek Mazurski” (od 2004). Publikacja ponad 70 artykułów i opracowanie około 30 innych materiałów. Od ponad 13 lat oddaje się studiom teologii Papieża Jana Pawła II.

Prezentacja

(fragmenty)

Już na progu swego Pontyfikatu Papież zawierzył go Duchowi Prawdy i Miłości (por. RH 3): „zamierzam iść ku przyszłości, kierując się tym bezgranicznym zaufaniem oraz posłuszeństwem wobec Ducha, którego Chrystus Pan obiecał i zesłał swojemu Kościołowi” (RH 2; por. J 16, 7. 13-15, 26-27). Przyszłością tą było przede wszystkim dopełnienie się „doniosłej godziny dziejów” (por. RH 1) Kościoła i ludzkości w roku 2000. Miało ją poprzedzić jak najwierniejsze wcielenie „nauki Vaticanum II w życie każdego człowieka i całego Kościoła” (TMA 20). Bezpośrednie przygotowanie do Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 zostało zatem niejako zainaugurowane wraz z Soborem.

Po Soborze pojawiały się głosy, że był on za mało pneumatologiczny, a teologia Ducha Świętego czeka na opracowanie. Na zarzuty te odpowiedział Congar twierdząc, że „nauka Soboru jest pneumatologiczna” i można mówić o „wymiarze pneumatologicznym

teologii zachodniej”¹. Zdaniem Baltera „wyakcentowanie roli Ducha Świętego przez Sobór znacznie zaważyło na posoborowych publikacjach teologicznych”² analizujących myśl soborową i poświęcających coraz więcej uwagi „sprawom Ducha Świętego”³. Papież Paweł VI postulując podczas audiencji generalnej 6 VI 1973 r. i w *Marialis cultus* (nr 27) nowe studium i nowy kult Ducha Świętego jako istotne dopełnienie nauczania soborowego zdynamizował teologię Ducha Świętego oraz pobożność i duszpasterstwo pneumatohagijne.

W tej sytuacji interesujące wydało się zajęcie tematyką pneumatologiczną. Moja praca miała dać odpowiedzi na pytania: Jaki opis udziału Pneumy w Tajemnicy Zbawienia pojawia się w tekstach źródłowych? Czy i jak zmieniła się pneumatologia

¹ Zob. J. Buczek, *Pneumatologia eklezjologiczna czy eklezjologia pneumatologiczna?*, w: www.rzeszow.opoka.org.pl/resovia/Buczek98.htm

² L. Balter, *Duch Święty w świadomości i życiu Kościoła posoborowego*, AK 65(1973) z. 1, s. 163.

³ Tamże.

soteriologiczna od pierwszych dokumentów Soboru do ostatnich encyklik⁴ Jana Pawła II?

Pneumatologię soteriologiczną można by rozumieć jako naukę o Duchu Świętym zbawiającym, o Jego udziale w Zbawieniu dokonany przez Chrystusa. Można ją pojmować również jako refleksję nad związkami i zależnościami Chrystusowego Odkupienia i działania Pneumy. Jednak ten wymiar papieskiego nauczania teologów określają jako chrystologię (soteriologię) pneumatologiczną, a nie pneumatologię soteriologiczną. Różnica polega nie tylko na odwróceniu zapisu albo pozornej grze słów; jedno pojęcie nie jest zamiennikiem drugiego.

Pneumatologia soteriologiczna ukazuje zatem dzieło Zbawienia „od strony” misji Ducha Świętego, niejako „dowartościowuje” ją w teologii, a wiążąc się z treściami chrystologicznymi, podkreśla je i nie grozi pneumatomizmem czy pneumatocentryzmem.

Duch Święty stale jest „w ruchu”, w stanie misji uświęcania stworzeń, czyli ich zbawienia. Zatem każde działanie Trzeciej Osoby Bożej, zwłaszcza w Kościele, ma charakter zbawczy, a pneumatologia posiada rys soteriologiczny.

Światło na tytułowy problem rzuca Papież w *Dominum et Vivificantem*. Przedstawia Osobę Ducha jako Podmiot, Sprawcę aktu Zbawienia.

Pneumatologia pozostaje wciąż ważkim i żywym problemem. Jednak pneumatologią soteriologiczną jako taką nie zajął się w zasadzie żaden z poznanych przeze mnie w swych pracach badaczy⁵. Jej zdefiniowanie i omówienie stanowi więc pracę pionierską, mimo że wykorzystana literatura jest przeważnie ogólnie dostępna i jest podstawą warsztatu teologa.

Trzydzieści⁶ bardzo powiązanych ze sobą tekstów przedstawiłam w pięciu rozdziałach. Rozdział I zawiera badanie dogmatycznych dokumentów Soboru Watykańskiego II. Zarówno *Lumen gentium* – najbardziej pneumatologiczny dokument Soboru – jak *Dei Verbum* bardzo wiele mówią o obecności Parakleta w dziele zbawczym.

W rozdziale II zanalizowałam pozostałe⁷ dokumenty Vaticanum II w kolejności zachowanej w dostępnych mi ich wydaniach zbiorowych: od *Sacrosanctum Concilium* do *Gaudium et spes*.

⁴ *Ecclesia de Eucharistia* nie znajduje się wśród tekstów źródłowych (brak jej w planie i konspekcie pracy), lecz do jej pneumatologii odnosiłam się w rozprawie.

⁵ Jedynie abp A. Nossol określa teologię uprawianą przez H. Mühlena jako pneuma-chrystologię (*Problem Jezusa Chrystusa dzisiaj*, w: *Chrystologia. Jezus Chrystus – historia i tajemnica*, red. W. Granat [i in.], Lublin 1982, s. 58).

⁶ Na liczbę tę składa się 16 dokumentów Vaticanum II, 13 Encyklik Papieża Polaka i *Katechizm Kościoła Katolickiego*.

⁷ Niepneumatologiczne są: Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli *Inter mirifica* i Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich *Nostra aetate*.

Pośród dokumentów Papieża encykliki stanowią filary zwyczajnego nauczania. Pochyliłam się nad nimi w następnych jednostkach pracy: w rozdziale III – nad encyklikami kerygmatycznymi: trynitarnymi (RH, DiM, DeV), mariologiczną (RM) i teologiczną (FeR), a w rozdziale IV – nad parenetycznymi: społecznymi (LE, SRS), moralnymi (EV, VS) i pastoralnymi (SA, RMi, UUS).

W rozdziale V uzasadniałam miano Katechizmu jako owocu ostatniego Soboru, przynależącego jednocześnie do zwyczajnego nauczania Jana Pawła II, a następnie ukazałam obecną na kartach Katechizmu pneumatologię soteriologiczną.

Praca polegająca na analizie, syntezie i porównaniach uroczystego i zwyczajnego nauczania Kościoła drugiej połowy XX w., dokonywała się w granicach teologicznych funkcji: pozytywnej (historycznej) i spekulatywnej (systematycznej), zastosowanych już przez Sobór i Papieża. Źródła badałam sukcesywnie, zatrzymując się nad niewielkimi elementami: akapitami, ich urywkami, pojedynczymi sformułowaniami i zdaniem w celu wyprowadzenia wniosków i ukazania pneumatologii soteriologicznej Vaticanum II rozwiniętej w encyklikach Jana Pawła II.

Dodatkową metodę obrałam w odniesieniu do całkowicie pneumatologicznej *Dominum et Vivificantem*. Nazwałam ją kluczem. Było to odnajdywanie wątków ukazujących misję Trzeciej Osoby Bożej wobec Chrystusa, a następnie – wobec Kościoła i świata. Taki kierunek poszukiwań tłumacząc historiozbawczym modelem wykładu soborowego i utrwalaniem pojęcia historii zbawienia w nauczaniu Jana Pawła II.

Rozdziały I-IV ukazują pneumatologiczno-soteriologiczną naukę Soboru jako homologiczną, jednolitą, zbieżną i porównywalną w każdym z dokumentów; podobnie jest z encyklikami Jana Pawła II. Sobór dostrzega Pneumę na bardzo wielu płaszczyznach życia Kościoła i świata, a Papież problematykę teologiczną obecną na Soborze odczytuje poprzez aktualne, różnorodne i konkretne sytuacje życia ludzkiego, życia świata. Pogłębia tym samym spojrzenie na rolę i miejsce Ducha Świętego w Zbawieniu, na które Sobór kładł nacisk⁸. Treści te potwierdza i ugruntowuje Katechizm mający charakter świadectwa wiary, moralności i pobożności dwudziestu wieków Kościoła. Wskazuje to na spójność i trwałość Magisterium, które rozwija się, ale zasadniczo nie zmienia.

⁸ Według doradcy soborowego G. Martelet'a, zasługą Soboru jest liczebność wzmianek pneumatologicznych o pełnionej przez Ducha Świętego misji, a nie „spekulatywna głębia” rozważań o Nim (por. Balter, *O nowy kult Ducha Świętego*, w: *Duch Odnowiciel*, Kolekcja „Communio”, t. 12, red. L. Balter [i in.], Poznań 1998, s. 446).

Z recenzji rozprawy doktorskiej
Prof. dra hab. Zdzisława J. Kijasa OFMConv
PAT Kraków

1. Temat i problematyka rozprawy

Wybór tematu rozprawy doktorskiej pani mgr lic. Iwony Lipki jest niewątpliwie ważny, aktualny i potrzebny dla współczesnej refleksji teologicznej, zarówno gdy chodzi o aktualną sytuację Kościoła, który podejmuje odważne, aczkolwiek trudne zadanie, poprawnego odczytania *znaków czasu* i udzielania na nie odpowiedzi w mocy Ducha, jak również w kontekście dialogu międzyreligijnego, który pyta o środki zbawcze obecne w innych religiach. Z tych oraz innych względów temat soteriologicznej pneumatologii zajmuje jedno z pierwszych miejsc w obecnej debacie teologicznej.

Aczkolwiek wspomniane kwestie stały się nośne od niedawna, Doktorantka pokazuje, że Magisterium Kościoła interesowało się nimi znacznie wcześniej. Merytorycznie omawiane były one podczas obrad Soboru i rozwijane następnie przez papieży. Mamy więc do dyspozycji bogatą ilość materiału, który Autorka dysertacji zebrała, poddała analizie i krytycznie oceniła w perspektywie swojego tematu. Korzystała przy tym z metody, którą opisuje jako systematyczną analizę „kolejnych, chronologicznie uporządkowanych i pogrupowanych według charakteru dokumentów: soborowych (rozdziały I i II) i papieskich (rozdziały III i IV) pod kątem odnalezienia i skomentowania zawartych tam treści świętoduskich” (s. 20). W rozdziale III i IV zostały zastosowane również elementy syntezy w postaci pewnych problemowych konstrukcji (por. s. 20).

Obok obszernego materiału źródłowego Autorka dostarcza bogatą listę opracowań oraz równie obszerny wykaz literatury pomocniczej. W kontekście tej ostatniej rodzi się pewne pytanie. Otóż pani Lipka umieszcza artykuł, którego jestem autorem (*Lo Spirito Santo, che opera nel mondo e rinnova il suo volto negli scritti di Giovanni Paolo II*, „*Analecta Cracoviensia*” 30/31 (1998/1999), s. 191-202), w literaturze pomocniczej, tymczasem, wiąże się on ściśle z tematem pracy doktorskiej. W dziale „opracowania” znajdują się pozycje, które do tego działu nie pasują, nadając się raczej do działu „literatura pomocnicza”.

Nad wyraz bogata jest lista sugestii Doktorantki odnoszących się do możliwości dalszych badań. W zakończeniu wskazuje aż osiem ewentualnych tematów, dopełniających jej badania.

2. Prezentacja treści rozprawy

Konstrukcja rozprawy odpowiada zamierzeniom Doktorantki.

Rozprawa posiada wewnętrzną logikę. Na postawione we wstępie pytania Autorka stara się udzielać odpowiedzi szerokich i wyczerpujących.

Praca jest bardzo dobrze udokumentowana, przypisy do niej liczą bowiem 128 stron (!). Ktoś mógłby zapytać, czy nie jest ich za dużo jak na pracę, która liczy 200 stron tekstu? Być może, ale ich obfitość pokazuje, jak do wielu pozycji Doktorantka dotarła i poddała analizie.

3. Uwagi recenzenta

Obok wielu pozytywnych i wartościowych aspektów, o których już wspomniałem i do których jeszcze powrócę, zadaniem recenzenta jest również wskazać aspekty mniej wartościowe, przynajmniej te, które uchodzą za takie z jego perspektywy.

Wydaje się, że niepotrzebnie Autorka poświęciła 4 strony tekstu opisowi metod teologicznych, skoro tę, którą zastosowała w pracy, ujęła w trzech akapitach, bez nawiązania do wcześniejszej charakterystyki metody pozytywnej czy spekulatywnej. Należy ponadto unikać stosowania różnych metod do poszczególnych rozdziałów pracy, podważa to bowiem pewną organiczną jej jedność. Tymczasem Doktorantka, jak pisze, stosuje przynajmniej cztery różne metody, w zależności od rozdziału. Stąd moje pytanie, czy nie należało zastosować jednej metodologii do całej pracy?

Pewne trudności rodzą się również przy lekturze spisu treści. Zauważamy bardzo nierówny podział omawianych kwestii. Tak na przykład rozdział pierwszy liczy dwa punkty, ale podczas gdy punkt pierwszy posiada aż 8 podpunktów, punkt drugi nie posiada żadnego. Rozdział drugi ma aż 12 punktów, ale żadnego podpunktu.

Niejasna jest intencja Doktorantki w odniesieniu do sposobu rozpisywania planu, dlatego przeglądając spis treści recenzent musi zapytać, czy jego układ ma charakter bardziej problemowy czy może raczej dokumentarny? Oto bowiem punkty pracy doktorskiej noszą nazwę dokumentów kościelnych, podczas gdy podpunkty do nich poruszają kwestie problematyczne. Tak jest najczęściej, aczkolwiek nie zawsze, bo na przykład drugi rozdział pracy zawiera wyliczenie samych tylko dokumentów bez żadnego wskazania na podejmowane przez nich problemy.

Z lektury spisu treści nie wynika też w sposób jasny temat rozprawy. Nie odczuwa się zbyt wyraźnie klimatu „narastania” historyczno-dogmatycznego soteriologicznej pneumatologii, o którym chce pisać Doktorantka.

4. Ogólna ocena rozprawy

Krytyczny przegląd rozprawy doktorskiej mgr lic. Iwony Lipki pozwala stwierdzić, że pod wieloma względami stanowi dojrzałą pracę badawczą. Omawiana praca ujawnia sprawność metodologiczną i umiejętności merytoryczne Autorki.

Elementem pozytywnym rozprawy jest właściwe użycie teologicznych pojęć, mądre i naukowe korzystanie ze źródeł, dość poprawny podział na materiał źródłowy, opracowania i literaturę

pomocniczą. Zauważa się pewną oszczędność w słowach, lecz nie obniża ona wartości rozprawy, ale nadaje jej klarowność i poprawność przekazu.

Z recenzji rozprawy doktorskiej Dra hab. Tadeusz Rogalewskiego, prof. UWM

W zbawczym dziele Chrystusa, które wciąż dokonuje się w Kościele, istotną rolę odgrywa posłany przez Niego Duch Święty. Działa On tajemniczo, wyprowadza ludzi z pospolitości i pociąga ku światłu Bożemu. Jednak świat zamyka przed Nim drzwi, a również chrześcijanie nie dość wielkodusznie otwierają się na działanie posłanego przez Zbawiciela Parakleta. Praktykują oni nieraz chrześcijaństwo „kontrolowane”, zgodnie ze specyficznym rozumianym przez nich „zdrowym rozsądkiem” i z przyjętą powszechnie konwencją. Jest to rzeczywistość sprzeczna ze nauką Bożą, która nie uznaje żadnych kompromisów i konwencji, ponieważ ożywia ją moc Ducha Świętego. Przenika On Kościół we wszystkich wymiarach jego egzystencji. Tchną nim także dokumenty soborowe oraz nauczanie Jana Pawła II. To właśnie tchnienie Ducha Świętego przybliży nam w swojej rozprawie doktorskiej mgr lic. Iwona Lipka, ukazując rozwój soborowej soteriologicznej pneumatologii w nauczaniu Ojca Świętego Jana Pawła II.

1. Ogólne omówienie rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska została opracowana w pięciu rozdziałach, podzielonych na szereg paragrafów i podpunktów. Poprzedza je obszerny „Wstęp”, a zamyka „Zakończenie”, „Przypisy” do poszczególnych części, „Tabele” i „Wykazy” oraz „Bibliografia”.

We wstępie Autorka podaje wyjaśnienie tematu dysertacji oraz pojęć, którymi się posługuje. Następnie przedstawia źródła dla swej pracy. Zapoznaje także z obecnym stanem badań nad omawianym zagadnieniem. Podejmuje pracę niemal pionierską, i aby jej sprostać, posługuje się kilkoma metodami. Najpierw jest to metoda teologiczna – określająca i oceniająca związki logiczne między różnymi twierdzeniami, koncentrująca się głównie na prawdach Objawionych. W toku pracy pojawi się metoda analizy, syntezy i porównawcza.

2. Ocena metodologiczna

Wybór tematu rozprawy jest trafny, bo idea zbawienia zawsze jest aktualna w Kościele.

Układ rozprawy jest przejrzysty, tak że czytelnik nie gubi się w gąszczu dokumentów i problemów.

W ich uporządkowaniu posłużyła właściwie stosowana metoda pracy i rzetelne studium badanych źródeł.

Poszczególne rozdziały mają dość obszerny wstęp, na końcu zaś podsumowanie, co pomaga ogarnąć bardzo bogatą tematykę teologiczną. Umieszczone w aneksach tabele i wykazy umożliwiają łatwe umiejscowienie zagadnień pneumatologicznych w dokumentach soborowych, w twórczości teologicznej Jana Pawła II i w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*. Dzięki temu wiemy gdzie i ile razy dokumenty te są przywoływane i jak się wzajemnie przenikają.

Rozprawa jest napisana językiem całkowicie poprawnym, a jej styl i przejrzystość zachęca do studium tego niełatwego ze względu na treść teologiczną dzieła. Nasuwają się jedynie drobne uwagi korektorskie.

Chociaż wydaje się, że omawiana dysertacja jest zasadniczo ustawiona poprawnie od strony metodologicznej, nasuwają się pewne wątpliwości i uwagi przy jej lekturze. Wydaje się, że jest w niej nadmiar przypisów. Niekiedy występują aż 4 przypisy w jednej linijce. Także cytaty w przypisach nieraz są zbyt długie. Czy konieczne było przywoływanie aż tak obszernych fragmentów źródeł w przypadku ich tak łatwej przecież dostępności?

3. Ocena merytoryczna

W pracy naukowej recenzent szuka z obowiązku także jej słabszych stron. Otóż Autorka obrała w swej pracy drogę omawiania najpierw treści poszczególnych dokumentów i wydobywania z nich następnie poszukiwanych prawd, zamiast może podejść do zagadnienia problemowo.

4. Wnioski końcowe

Stwierdzam, że praca ta, będąca owocem żmudnych dociekań nad soborową myślą pneumatologiczną, może służyć pomocą w dalszym zgłębianiu doktryny o Duchu Świętym. Odpowiada ona wymogom stawianym rozprawom doktorskim, dlatego przedkładam wniosek o dopuszczenie mgr lic. Iwony Lipki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Andrzej Sobieraj

***Próba teologicznej interpretacji Szoah
w świetle teologii współczesnej***

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu

Promotor: Ks. prof. dr hab. Roman E. Rogowski

Życiorys

Urodzony dnia 17 lutego 1973 roku w Sulęcinie (woj. lubuskie). W roku 1980 rozpoczął naukę w Szkole Podstawowej nr 15 w Gorzowie Wlkp., którą ukończył w 1988 roku. W tymże roku przyjęty do Technikum Gastronomicznego w Zespole Szkół Gastronomicznych w Gorzowie Wlkp. Szkołę średnią ukończył w 1992 roku zdobywając tytuł „technolog żywienia” o specjalności „żywienie zbiorowe” oraz pozytywnie zdając egzamin dojrzałości. W roku 1992 przyjęty na studia filozoficzno-teologiczne na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu Sekcji w Gorzowie Wlkp. Studia ukończył w 1997 r., zdając egzamin *ex universa*. Pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Romana E. Rogowskiego przy współdziałaniu adiunkta ks. dra Stanisława Gręsia napisał pracę magisterską pt. *Dialog katolicko-żydowski w Polsce za pontyfikatu Jana Pawła II na podstawie polskiej literatury teologicznej*, obronioną w 1997 r. na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu. Od dnia 1 września 1997 pracuje jako katecheta w Zespole Szkół Gastronomicznych w Gorzowie Wlkp. W 1997 r. rozpoczął studia licencjacko-doktoranckie na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu, które od października roku 1999 kontynuował na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W roku akademickim 1999/2000 oraz 2000/2001 pracował w Gorzowskiej Sekcji WT UAM, prowadząc ćwiczenia z teologii dogmatycznej. Egzamin licencjacki zdał na WT UAM we wrześniu roku 2000.

Prezentacja

Szoah to wydarzenie, które pośród wielu tragicznych momentów, jakie świat doświadczał, rysuje się jako szczególne i wyjątkowo dramatyczne. Z perspektywy minionych kilkudziesięciu lat możemy ocenić je jako te, które po wieki naznaczyło wiek XX swoim „cieniem” i które na zawsze pozostanie w pamięci jako epoka ogromnej tragedii narodu żydowskiego. Ze względu na swoje skutki Szoah stała się swoistą cezurą ludzkiego postępowania, punktem kulminacyjnym, apogeum w objawieniu „ciemnej strony człowieka”. Stała się wręcz objawieniem demonicznej strony natury ludzkiej. Stała się czasem, w którym człowiek ujawnił i uzewnętrznił swoje najniższe i najbardziej negatywne instynkty, obnażył najmroczniejsze pokłady swoich zamysłów i możliwości. Równocześnie stała się miejscem, z którego po dziś dzień zadawane są najdramatyczniejsze i najtrudniejsze pytania. Owe pytania kierowane są przede wszystkim do Boga, albowiem skoro historia jest miejscem, w którym Bóg w Jezusie Chrystusie objawia się i daje człowiekowi aż do końca – aż po Krzyż, skoro jest miejscem, w którym Bóg staje się Emmanuelem (Bogiem-z-nami), to jak pogodzić tę Bożą obecność w życiu człowieka i świata i Jego zbawiającą miłość z „ciemnością”, która ogarnęła naród Izraela? Jak historię, w której i przez którą Bóg zbawia człowieka, pogodzić z historią,

w której dokonała się Szoah? Tym samym, jak w świecie, w którym zrealizowała się Zagłada Izraela, można jeszcze doświadczyć zbawczej obecności Boga? Czy jest to wciąż jeszcze możliwe? Tym bardziej, że tak stawiane pytania bardzo łatwo przeradzają się w oskarżenia, a w konsekwencji w bunt rodzący „niewiarę”. Dlatego Szoah to bardzo ważny problem, który podjąć musi współczesna teologia chrześcijańska.

W kontekście tych wstrząsających pytań, teologia chrześcijańska wykazuje, iż rzeczywiście Szoah jawi się jako dramatyczne pytanie o Boga i Jego misterium, jako miejsce, na którym człowiek w swoim cierpieniu i poprzez nie poszukuje Boga. Tym samym Zagłada okazała się być „tajemnicą rozpiętą pomiędzy dwoma misteriami – misterium Boga i misterium człowieka, pomiędzy którymi rozpościera się misterium zła”. W oparciu o spuściznę teologiczną myślicieli chrześcijańskich, a przede wszystkim w oparciu o Boże Słowo zawarte (wypowiedziane) na kartach Pisma Świętego, udało się wykazać, że Zagłada (Szoah) była miejscem realnej, rzeczywistej i aktywnej obecności Boga – Bóg był w Szoah razem ze swoim ludem (Izraelem). Był tam obecny jako współcierpiący z Izraelem. Był tam jako współ-cierpiąca Miłość. Zatem to nie Bóg był przyczyną Szoah, ale człowiek, który odrzucił

Boga i Jego miłość. Człowiek, który zesłał Boga na wygnanie, wyalienował Go ze swojego życia. Jednocześnie Bóg okazał się tym, który – będąc na wygnaniu – nie opuszcza człowieka i swój naród. Ostatecznie Bóg zawsze jest w życiu człowieka i jako pierwszy przyjmuje na siebie wszelkie cierpienie i każde zło dotykające człowieka. W Szoah więc to Bóg był tym, który poszukiwał człowieka, dramatycznie pytał (demoniczne skutki Szoah pozwalają stwierdzić, że wręcz krzyczał): „Człowieku co z tobą?!” „Gdzie (w relacji do Mnie – Boga) teraz jesteś?!” „Czy nie widzisz, jak przerażające owoce przynosi twoje oddalenie i odrzucenie mojej Miłości?!”.

Ukonkretnieniem Bożej – aktywnej – obecności w Szoah jest Jezus Chrystus. Boży Syn (Słowo Boga) realnie i rzeczywiście staje w czasie Zagłady pośród Izraela. Jest tam jednak nie jako stojący na uboczu świadek demonicznego cierpienia, ale jako Emmanuel (Bóg-z-nami), biorący – dzięki wydarzeniu Krzyża – na siebie w całości owe cierpienie i w całości je doświadczający. W tej obecności Bóg objawia kolejny raz czym jest w swojej istocie i na czym polega Boża Miłość. Bierze Ona na siebie każde ludzkie cierpienie, wyprowadza z głębi bezsensu i przemienia w miłość jeszcze większą, niż była na początku. Chrystus, w mocy swojej ofiary Krzyża, przyjmuje cierpienie Izraela jako własne i znosi je przed oblicze Ojca, czyniąc je partycypującą w ofierze Krzyża ofiarą składaną Ojcu w Duchu Świętym. Zatem Izrael, poprzez swoje cierpienie, partycypuje w zbawczym cierpieniu Jezusa Chrystusa, dopełniając – na ile tylko to możliwe – cierpienie Bożego Syna. Ważnym aspektem interpretacji teologicznej jest problem relacji Kościoła do Szoah. Z jednej strony niewątpliwie Kościół ponosi swoistą odpowiedzialność za

cierpienie Izraela, z drugiej jednak strony – jako Ciało Chrystusa – przede wszystkim współcierpiał z Izraelem, swoim „starszym bratem w wierze”. Dlatego w Szoah Boży lud – Kościół uczestniczy w cierpieniu Bożego ludu – Izraela. Bezpośrednim sprawcą i przyczyną Zagłady był (wolny) człowiek, który w swojej wolności wypowiada „nie” Bogu i w Jego miejsce wprowadza model świata „Ja-centricznego” – świata bez Boga, świata, z którego człowiek wyrzuca Boga (w niepamięć i w nieistnienie), a w Jego miejsce wprowadza samego siebie i to ze wszystkim (Boskimi) atrybutami, z których wcześniej „obdarł” Boga. Świata, w którym „bogiem” jest człowiek. Właśnie taka wizja świata staje się najpierw podatnym gruntem pod realizację Szoah a później jest jej bezpośrednią przyczyną, tłem i kontekstem. Jednak czy jest to ostateczny obraz człowieka XX wieku? Czy Szoah objawiła jedynie demoniczny obraz człowieka? Cierpienie czasu Szoah stało się pomostem prowadzącym wprost do cierpienia Chrystusa i jednocześnie partycypującym blaskiem Jego cierpienia. Tym samym droga człowieka cierpiącego w Szoah stała się drogą Chrystusa i odwrotnie, droga Chrystusa stała się drogą ofiar Zagłady – partycypującą drogą zbawienia. Droga Szoah stała się raz jeszcze drogą na której człowiek ostatecznie zwyciężył w Miłości (w Bogu). Na końcu naszych poszukiwań, zauważyliśmy, że Szoah jawi się jako „Znak czasu”, jako „krzyk Boga poszukującego człowieka”, ale równocześnie jako świadectwo ciągłej i aktywnej obecności Boga, Jego wierności i miłości.

Dysertacja doktorska pt. *Próba teologicznej interpretacji Szoah w świetle teologii współczesnej* zawiera 569 pozycji bibliograficznych, podzielonych na: Dokumenty Kościoła, Literatura podstawowa, Literatura pomocnicza. Składa się z sześciu rozdziałów.

Z recenzji rozprawy doktorskiej Abp prof. dra hab. Alfonsa Nossola Opole

Oceniana rozprawa doktorska stanowi ciekawe studium dotyczące niełatwej przecież i różnie dziś interpretowanej problematyki Szoah. Zaiste, trudne to zadanie, ale jakże konieczne dla właściwego zrozumienia problemu Zagłady w kontekście teologicznym i dla właściwej oceny przemian, jakie po II wojnie światowej dokonały się w Europie i w świecie.

Wnikliwa lektura prezentowanej rozprawy pozwala dostrzec tragizm wynikający z planowanej eksterminacji Żydów. Wskazuje jednak na permanentną obecność Boga w życiu narodów

i każdej osoby ludzkiej, która otwiera dla Niego swoje życie. Szoah na zawsze pozostanie dla człowieka znakiem „odrzucenia Boga i Jego miłości” (s. 391). Przyznać należy, że mamy tu do czynienia z opracowaniem, którego Autor wykazał się niezwykle kunsztem teologicznej wrażliwości na różne tradycje teologiczne i bardzo dobrym warszatem naukowym. Zaprezentował się jako teolog obdarzony niezwykłą erudycją oraz właściwą umiejętnością krytycznej oceny prezentowanych faktów.

**Z recenzji rozprawy doktorskiej
Ks. prof. dra hab. Tomasza Węclawskiego
Poznań**

Baza źródłowa i literaturowa rozprawy jest bardzo szeroka – w pełni wystarczająca dla wykonania zadania postawionego sobie przez Autora, co należy podkreślić z uznaniem, biorąc pod uwagę rozległość literatury powstałej wokół tego zagadnienia. Można zatem już na tym miejscu powiedzieć, że Doktorant wybrał zagadnienie ważne, obszerne i złożone i że dobrze zaplanował źródłowo i metodycznie swoją pracę.

Pierwszą wartością rozprawy przygotowanej przez mgr Andrzeja Sobieraja jest gruntowna i solidna prezentacja zagadnienia, lub lepiej całego splotu zagadnień teologicznych związanych z próbami chrześcijańskiej teologicznej interpretacji Szoah. Znajdujemy tu zarówno całe spektrum pozycji teologicznych zajętych przez autorów żydowskich i chrześcijańskich w refleksji nad Szoah. Znajdujemy również te wszystkie zagadnienia teologii systematycznej, które mogą

stanowić bezpośredni lub pośredni kontekst i materiał do teologicznej interpretacji Zagłady.

Bardzo ważnym elementem rozprawy są przygotowane przez mgr Andrzeja Sobieraja propozycje integracji problemu Szoah z podstawowymi zagadnieniami teologii dogmatycznej – od pytania o Boga, przez problematykę chrystologiczną, eklezjologiczną i antropologiczną po kwestię miejsca Zagłady we współczesnej teologii znaków czasu. Zarówno zasadniczą ideę takiej integracji, jak też przedłożone w poszczególnych rozdziałach propozycje systematycznie – teologiczne należy przyjąć z uznaniem. Otrzymaliśmy rozbudowaną i dobrze udokumentowaną propozycję teologiczną, pozwalającą na rzeczywiście wszechstronną interpretację problematyki Szoah. Autor wykazał się też odwagą i determinacją w przeprowadzeniu bynajmniej nie oczywistego projektu daleko idącej chrześcijańskiej interpretacji Szoah.

POCZTA

CALABUIG

3 lutego 2005 g. 17.00 – telefon z Rzymu od o. Bogusława Kochaniewicza OP z Angelicum: Preside MARIANUM, O. Calabuig – w szpitalu w bardzo ciężkim stanie. Nieprzytomny. On jest głównym autorem adhortacji *MARIALIS CULTUS*. Peyton (Patrick Peyton CSC – Zgromadzenie Świętego Krzyża), znany apostoł Różańca w rodzinie, przesłał Papieżowi wiele materiałów na temat tej formy pobożności z mocnymi sugestiami, żeby na ten temat Papież wydał dokument promując tę praktykę. Calabuig ograniczył tematykę Różańca do jednej (trzeciej) części (dodając tekst o Anioł Pański). Mając na uwadze kryzysową sytuację kultu maryjnego w niektórych regionach Kościoła, całą pierwszą i drugą część poświęcił szerzej i zasadniczo rozumianej teologii kultu maryjnego, przede wszystkim liturgicznego.

- „ - Calabuig pracował także znacząco nad mszałem maryjnym.
- Nad adhortacją *SIGNUM MAGNUM* także?
- Nie! *SIGNUM MAGNUM* robił Ciappi, kardynał, dominikanin. Dlatego tak tam wiele o cnotach i tak wiele św. Tomasza.
- A *REDEMPTORIS MATER*?
- Papież napisał po polsku. Nad jego tekstem pracowali inni. Najpierw Jan Paweł II konsultował różne środowiska, ale sam napisał.”

PIĘKNIE MÓWIŁ!

Środa, 2 marca 2005. Wędruję z Wieniawskiej do konwiktu na obiad. Na ul. Radziszewskiego na wysokości UNII spotykam kolegę z lat młodości. Byliśmy razem w Kazimierzu czy Fromborku na kursach języka obcego dla młodszych pracowników naukowych.

- Szczęść, Boże, Kolego! Czemu głowa spuszczone jak sitowie?
- Byłem na Mszy świętej w akademiku. Musiałem wyjść. A takie piękne było kazanie! Tak mi żal, że musiałem wyjść. Piękne. Szkoda. Szkoda. Piękne.
- A kto mówił? Wiesz?
- Nie, nie wiem, ale ten ksiądz pięknie mówił.
- A ja wiem! To nasz kochany ks. Wacław Siwak. Po KULu. Po mariologii. Teraz jest ojcem duchownym w WSD w Przemyślu. Przygotowuje nasze środowisko na nawiedzenie... Śpieszysz się, więc nie zatrzymuję.
- Słoneczko świeciło jaśniej.
- Chwała Panu! I za słoneczko, i za Brata Wacława.

Joachim Zok SVD

Posłannictwo świeckich Kościoła w Afryce według nauczania Jana Pawła II

Instytut Teologii Dogmatycznej KUL

Promotor: o. prof. dr hab. Stanisław Celestyn Napiórkowski
stron 213

Życiorys

Urodzony w Oleśnie Śl. na Opolszczyźnie 23 V 1956. Rodzice: Dorota i Jan Zok. Edukację podstawową i średnią (Liceum Ogólnokształcące o profilu matematycznym) zakończył maturą w Oleśnie. Do Seminarium Misyjnego Księży Werbistów w Pieniężnie wstąpił w 1975 roku. Formację zakonno-misyjną w tymże Seminarium zakończył ślubami wieczystymi (1981) a rok później przyjął święcenia kapłańskie. W tym też roku obronił pracę magisterską na WT KUL w Lublinie.

W latach 1982-2000 pracował na misjach w Afryce Zachodniej w Ghanie. Do roku 1992 była to praca pastoralna głównie na wioskach w Regionie Brong-Ahafo. W latach 1992-1994 studiował w USA na Catholic University of America w Waszyngtonie, gdzie obronił pracę licencjacką *A Critical Examination of the Notion of Sacrifice in the Five Contemporary African Eucharistic Prayers*. W tym samym roku odbył roczny kurs w Lodynie psychoterapii i poradnictwa z zamiarem pracy w formacji seminaryjnej. W 1995 wrócił do Ghany, pracując jako wykładowca w WSD w Tamale (Ghana), będąc jednocześnie prefektem seminarzystów werbistowskich. Ze względów zdrowotnych w roku 2000 wrócił do kraju gdzie rozpoczął studia doktoranckie na KUL, będąc jednocześnie socjuszem dla nowicjuszy w Chłudowie koło Poznania.

Posługuje się angielskim (TOFEL), niemieckim, twi-ashanti.

Prezentacja (fragmenty)

Vaticanum II i pontyfikat Jana Pawła II to wydarzenia, które stały się początkiem głębokich przemian, źródłem nieustannej inspiracji dla teologii i posłannictwa Kościoła, miarodajnym programem jego wszechstronnej odnowy oraz drogowskazem na przyszłość. Papież apeluje o ponowne odkrycie i rzetelną recepcję wielkiego bogactwa treści wypracowanych przez soborowych ojców.

Podobne przeświadczenie o potrzebie należytego odczytywania, poznawania i przyswajania tekstów Soboru oraz ukazywania go jako wielkiej łaski dla Kościoła, żywi wielu biskupów afrykańskich, zwłaszcza od czasu Synodu Biskupów dla Afryki. Przeświadczenie pogłębia się w miarę wchodzenia w problematykę świeckich zaangażowanych w budowę Kościoła w Afryce oraz w zagadnienie braku księży uniemożliwiającego pracę pastoralną.

Szczególną inspiracją do podjęcia tematu niniejszej rozprawy stał się apel Jana Pawła II, zawarty po raz pierwszy w liście apostolskim *Tertio millennio adveniente*, wzywający do refleksji nad recepcją nauki Vaticanum II na terenach misyjnych, a szczególnie w Afryce (nr 36).

Analiza *Christifideles laici, Ecclesia in Africa* i przemówień papieskich wygłoszonych w Afryce, a także własne doświadczenia pastoralne pozwoliły dostrzec wagę tematu posłannictwa świeckich.

W niniejszym studium chodzi o uzasadnioną odpowiedź na pytanie: Jakie według Jana Pawła II jest posłannictwo laikatu w Kościele w Afryce? Oczywiście, by odpowiedzieć na tak postawione pytanie należy odpowiedzieć na szereg bardziej szczegółowych pytań, jak: Co wnieśli świeccy w historię misji w Afryce i czy daje to podstawy obecnej działalności laikatu? Na czym polega fenomen katechistów w Kościele afrykańskim? Jaką rolę w historii misji pełnili lokalni wodzowie i królowie? Z jakimi problemami borykał się laikat afrykański? W czym leży siła i prężność rodziny afrykańskiej i jaka jest jej rola w Kościele? Jak Papież odnosi się do problemu inkulturacji w Afryce i jaką rolę mają pełnić w niej świeccy? Na jakich płaszczyznach świeccy uskuteczniają dialog z innymi religiami? Jaki wpływ na chrystianizację Afryki ma obecność świeckich w szkolnictwie, szpitalnictwie czy w środkach społecznego przekazu? Czy Małe Wspólnoty Chrześcijańskie są czytelnym znakiem posłannictwa świeckich w Kościele afrykańskim? Jakie są perspektywy działalności laikatu afrykańskiego i w jakim kierunku kroczy Kościół w Afryce?

Autor poszukuje odpowiedzi na powyższe pytania głównie w przemówieniach Jana Pawła II wygłoszonych na terenie Afryki, które traktuje jako

podstawowe źródło, uwzględniając także dokumenty papieskie dla Kościoła w Afryce.

Pierwszy rozdział przypomina wkład afrykańskiego laikatu w proces ewangelizacji Czarnego kontynentu. Dokonano także krytycznej analizy każdego okresu wskazując na pozytywne cechy ewangelizacji, jak również na błędy, które kosztowały świeckich wysoką a nawet najwyższą cenę. W drugim etapie badań ukazuje się nauczanie Jana Pawła II na temat posłannictwa laikatu w Afryce. Jest to nie tylko analiza przemówień wygłoszonych w Afryce pod adresem świeckich, lecz również ocena samej wizji Jana Pawła II. Autor szuka tutaj odpowiedzi na pytanie: Czy Papież zauważa specyfikę laikatu afrykańskiego, a jeśli tak, to na czym ona polega i jaką ma przyszłość? W trzecim etapie podjęto próbę oceny i perspektywy pracy i roli laikatu w Afryce na podstawie analizy obecnej działalności i kierunku, w jakim zmierza laikat afrykański. Rozprawę uzupełniają mapy wskazujące fazowość ewangelizacji Afryki, jak również miejsca papieskich pielgrzymek.

Spośród wielu trudności w osiągnięciu powyższego celu należy wymienić kilka: brak literatury prezentującej stan i świadomość świeckich kościoła afrykańskiego; przemówienia papieskie wygłoszone w Afryce są głównie homiliami a nie dokumentami doktrynalnymi na temat laikatu; każdy Kościół lokalny w Afryce posiada swoją pewną specyfikę, dlatego też uogólnienia dokonane w tej rozprawie mogą nie oddawać wszystkich aspektów działalności świeckich; autor nie był w stanie dotrzeć do źródeł, które by wskazywały reakcję laikatu afrykańskiego na przemówienia papieskie.

Przeprowadzone badania pozwalają sformułować następujące wnioski:

1. Papież starał się oddać specyfikę laikatu afrykańskiego poprzez ukazanie posłannictwa pewnych grup społecznych. Najbardziej prężną grupą działającą w Kościele na terenie Afryki są katechiści. Papież uznał ich niezastąpioną rolę w budowaniu Kościoła lokalnego.

2. Wiele czasu i uwagi Jan Paweł II poświęcił posłannictwu rodziny w Kościele afrykańskim. Jednak traktował ją jako rodzinę „europejską”. Papież nie ustosunkował się do związków poligamicznych – szczególnie osób starych. Są to osoby, które zawarły tradycyjne małżeństwa jeszcze przed kontaktem z chrześcijaństwem.

3. Bardzo pozytywnie Papież widzi szacunek do życia okazywany przez Afrykanów. Stawia ich pod tym względem jako przykład dla kultury zachodniej.

4. Wielką rolę w Kościele afrykańskim spełniają nauczyciele. Są to ludzie wykształceni i posiadający autorytet wśród młodzieży. Papież wierzy, iż przykład ich życia pociągnie wielu młodych do troski

nie tylko o swoje wykształcenie, ale również o przyszłość Kościoła. Wyraża swoją troskę o powołania kapłańskie i zakonne widząc chroniczny brak księży, który spowalnia proces chrystianizacji.

5. Papież podkreśla wyjątkową żywotność laikatu afrykańskiego przejawiającą się w całej gamie aktywności w Kościołach lokalnych.

6. Funkcja „przełożonego kościoła” (Church President) zazwyczaj łączy się ze stanowiskiem wodza wioski lub pochodzącego z rodziny wodza. Papież aprobeuje ten stan rzeczy zwracając się z pełnym szacunkiem do starszyny plemiennej.

7. Papież nie szczędzi słów zachęty dla młodzieży afrykańskiej nazywając ją „przyszłością” Kościoła na Czarnym kontynencie. Prosi ich, by zapal młodzieńczy wpręgłi w rozwój Kościoła.

8. Papieżowi nie jest obcy proces inkulturacji.

9. Dostrzega ogromną rolę kobiet nie tylko w rodzinach, ale również w Kościele. Nie zapomina o zakonnicach afrykańskich i ich roli w Kościele, podkreślając i doceniając dar macierzyństwa, który składają w ofierze dla Królestwa Bożego.

10. W złożonym wieloreligijnym kontekście Afryki Papież docenia pokojowe współistnienie, szczególnie z wyznawcami islamu. Dialog z innymi religiami należy do misyjnej roli świeckich.

11. Problemem numer jeden Afryki jest usuwanie powszechnego ubóstwa. Papież zachęca świeckich do aktywnej działalności nie tylko poprzez charytatywne akcje w parafii czy w diecezji, ale również udział w życiu politycznym.

12. Wydaje się, że Kościół w Afryce jest zbyt zcentralizowany. Upodmiotowienie laikatu pozwoliłoby odklerykalizować Kościół lokalny.

13. Należałoby uregulować sprawę małżeństw tradycyjnych (zwyczajowych). Do jakiego stopnia stają się one sakramentalne? Czy konieczny jest tzw. „ślub kościelny”? – oto najczęstsze pytania zadawane szczególnie przez osoby starsze.

14. Sami świeccy powinni nie tylko w Afryce, ale i poza nią publikować swoje prace dotyczące ich działalności. Jest to o tyle ważne, iż Kościół afrykański jest młody, ale bardzo prężny i ma wiele do zaoferowania Kościołowi powszechnemu na polu liturgii i teologii. Dogłębne poznanie działalności Kościoła w Afryce pozwoli uniknąć nieraz krzywdzących opinii na jego temat.

Należałoby przeanalizować następujące kwestie: Co na temat swojej działalności sądzą sami świeccy afrykańscy? Jakie perspektywy działalności świeckich widzą misjonarze pracujący w Kościele afrykańskim? Czy sprawy posłannictwa laikatu na misjach są dostatecznie przedstawiane przygotowującym się w Polsce do pracy misyjnej? W jakim stopniu laikat „europejski” czuje się solidarny z laikatem „afrykańskim”?

Z recenzji rozprawy doktorskiej
Ks. dra hab. Józefa Urbana
WT Opole

Od Soboru Watykańskiego II notujemy w nauczaniu Kościoła wyraźną tendencję do upodmiotowienia laikatu w Kościele, szczególnie na terenach misyjnych, gdzie mamy do czynienia z wyjątkową, wręcz rażącą dysproporcją między liczbą świeckich i duchownych. Trzeba zatem kształcić świeckich w specjalnych ośrodkach lub szkołach formacji biblijnej i duszpasterskiej. Również tych chrześcijan, którzy zajmują odpowiedzialne stanowiska, należy odpowiednio przygotować do spełniania zadań politycznych, gospodarczych i społecznych, zapewniając im solidną formację w dziedzinie nauki społecznej Kościoła. Wszystko to ma służyć jednemu nadrzędnemu celowi – szerzeniu Królestwa Bożego.

Ocena merytoryczna rozprawy

Na wstępie należy zaznaczyć, że Autor dotarł do wszystkich podstawowych źródeł, jakimi były papieskie afrykańskie przemówienia.

W rozdziale pierwszym o charakterze historycznym i wprowadzającym chodziło zapewne Autorowi o odpowiedź na pierwsze z dziesięciu szczegółowych pytań postawionych we wstępie: „Co wnieśli świeccy w historię misji w Afryce i czy daje to podstawy obecnej działalności laikatu?” Najlepiej wkład świeckich widać w drugiej fazie ewangelizacji, gdzie ukazano przykłady zaangażowania świeckich w dzieło ewangelizacji. Szkoda, że nie udało się szerzej zaprezentować tych osób na czele z kongijskim królem Alfonso. Byli to przecież prekursorzy ostatniej, trwającej do dziś, trzeciej fazy ewangelizacji. Rozczarowuje też nieco opis trzeciego etapu ewangelizacji, gdzie widać głównie wkład duchowieństwa, zwłaszcza zakonnego w głoszeniu Ewangelii i zakładaniu Kościoła w Afryce, natomiast o świeckich są tylko lapidarne wzmianki. Skoro Autor dotarł do publikacji (nota bene nie wymienionej w spisie bibliograficznym) traktującej o setnej rocznicy chrystianizacji Ugandy, czy nie mógł bliżej zaprezentować owego ruchu świeckich misjonarzy? Podobną uwagę można odnieść do wymienionych

jedynie z nazwy organizacji skupiających ludzi świeckich, takich jak: Legion Maryi, Stowarzyszenie Vincent de Paul czy YCS (s. 66).

Merytorycznie poprawne jest wprowadzenie do zasadniczego, drugiego rozdziału. Mamy tu rzeczywiście próbę ukazania papieskiego nauczania na temat posług, powinności i praw świeckich na Czarnym Kontynencie. Teologię laikatu Jana Pawła II ukazano na szerszym niezbędnym tle – adhortacji *Chistifideles laici* oraz *Ecclesia in Africa*. Analiza tego drugiego zwłaszcza dokumentu, wprost dotyczącego przecież Afryki, pokazuje, jak wieloaspektowe jest spojrzenie Papieża na problemy Kościoła w Afryce. Do najbardziej interesujących należą zagadnienie Małych Wspólnot Chrześcijańskich oraz szkół katolickich. Propagowanie małych wspólnot odpowiada przecież afrykańskiemu rozumieniu wspólnoty rodzinnej, pojmowanej jako wspólnota klanowa a nie wspólnota nuklearna, typowo europejska. Takie wspólnoty, jak słusznie podkreśla Autor na s. 97, mogą stanowić mocne antidotum przy naporze sekt i nowych ruchów religijnych, przybyłych głównie z Ameryki Północnej.

Jeszcze więcej konkretnych odniesień do roli świeckich w Kościele w Afryce mamy w drugiej części rozdziału, kiedy to Autor poddaje analizie papieskie przemówienia wygłoszone na Czarnym Kontynencie.

Ocena formalna

Nie można mieć większych zastrzeżeń do strony formalnej rozprawy. Pewnym mankamentem jest brak podsumowań i wniosków w rozdziałach pierwszym i drugim. Formalne wymogi spełniają zasadniczo dwa ważne elementy rozprawy, jakimi są wstęp i zakończenie.

Ocena ogólna

Podniesione wyżej nieliczne zastrzeżenia nie kwestionują merytorycznych i formalnych walorów pracy. Rozprawa jest dojrzała i samodzielna pod względem naukowym.

Z recenzji rozprawy doktorskiej
Ks. dra hab. Andrzeja Czaji
Instytut Teologii Dogmatycznej KUL

Rozprawa przybliży bardzo ważny aspekt myśli i pasterskiej troski naszego papieża, wprowadza nas w mało nam znane świeckie środowisko Kościoła w Afryce i na jego przykładzie pokazuje, jak historia Kościoła jest w znacznej mierze historią laikatu. Szczególna wartość pracy ks. mgr.

Joachima Zoka tkwi także w tym, że Autor nie boi się zestawiania nauki papieża z własnymi obserwacjami i przemyśleniami poczynionymi w ciągu lat pracy misyjnej w Ghanie, że zgłasza krytyczne uwagi, formułuje wnioski i odważne postulaty.

Ocena zamysłu i struktury pracy

Znaczące ubogacenie dysertacji stanowią liczne spostrzeżenia Doktoranta poczynione na podstawie – jak sam zaznacza – obserwacji życia, działalności i tęsknot ludzi świeckich podczas prawie dwudziestoletniej pracy misjonarskiej w Afryce Zachodniej.

Struktura zasadniczego trzonu korpusu pracy jest bardzo klarowna, logiczna i odzwierciedla przyjętą przez Autora metodę realizacji tematu. Całość dzieła wieńczy zakończenie, w którym Doktorant ujawnia dar syntezy. Umiejętnie i zwięźle zbiera zasadnicze wnioski oraz wskazuje kwestie, które domagają się dalszego doprecyzowania i rozwoju.

Ocena merytorycznej wartości pracy

Trzeba przyznać, że Doktorant dobrze wie, do jakiej roboty zobowiązuje go temat pracy i konsekwentnie realizuje zadanie, jakie sobie określił w sformułowaniu celu. Poprawna analiza historii ewangelizacji Czarnego Kontynentu, odnajdywanych w papieskim nauczaniu treści, ich zestawianie i duży wkład interpretacyjny świadczą o dobrym przygotowaniu i kompetencji Autora oraz rzetelnym opanowaniu prawideł logicznego i krytycznego wnioskowania. Owocem jest interesujące opracowanie mało znanego Kościołowi w Polsce zagadnienia misji świeckich w Kościele afrykańskim wraz z krytyczną oceną papieskiej myśli, ubogacone wieloma cennymi wnioskami, spostrzeżeniami i sugestiami dla dalszego rozwoju Kościoła w Afryce, a nawet Kościoła powszechnego i jego zbawczej misji.

Słowa wdzięczności należą się Doktorantowi nade wszystko za niezmiernie ważny dla dalszego rozwoju Kościoła w Afryce apel o jego bardziej odważną afrykanizację.

Z uznaniem trzeba się odnieść do umiejętnego uwypuklenia przez Doktoranta nośnych myśli Jana Pawła II (m.in. o potencjale człowieczeństwa i wartości Afryki, o szacunku Afrykanów do poczynającego się i rodzącego życia), analogicznie do jego krytycznych ocen niektórych elementów papieskiego nauczania (por. s. 91, 96n, 99, 132, 140, 146). W jednym i drugim Doktorant ujawnia samodzielność, odwagę i dojrzałość myślenia, a także duszpasterskie wyczulenie. Na uwagę zasługują też sporządzane przez Doktoranta przypisy o stanie Kościoła w poszczególnych państwach afrykańskich oraz zdania przybliżające mentalność Afrykańczyka i kulturę afrykańską.

Doktorant wykazuje się również zdolnością prowokowania do głębokich przemyśleń bardzo prostymi pytaniami. Mam tu na myśli m.in. pytania postawione w kontekście papieskiego apelu, zawartego w *Christifideles laici*, o wielopoziomą formację wiernych świeckich. Doktorant bardzo

egzystencjalnie pyta: „Gdzie świeccy mają otrzymać taką formację? Jakie środki proponuje się świeckim, by mogli osiągnąć sobie należną formację? Kim są ludzie, którzy powinni być liderami świeckiej formacji?” (s. 77). Są to bardzo konkretne zapytania o stan recepcji papieskiego orędzia na temat posłannictwa świeckich.

Niektóre sformułowania zamieszczone w rozprawie budzą pewne wątpliwości i rodzą konkretne pytania, inne pozostawiają pewien niedosyt związany ze sposobem ich poruszenia. Zastanawia również tego typu brak konsekwencji: Otóż, Doktorant wyrzuca papieżowi, że spoglądając na rodzinę afrykańską przez pryzmat rodziny europejskiej za mało uwzględnia jej specyfikę i odmiennosć, a równocześnie za mało uwzględnia wszczepione w duszę Afrykanina bardzo mocne poczucie wspólnotowości. Proszę zatem o wyjaśnienie, dlaczego sam nie odniósł się szerzej do papieskiej idei Kościoła jako Rodziny Bożej, wyraźnie promowanej w adhortacji *Ecclesia in Africa* (por. 63) i dlaczego nie spróbował jej rozwinąć?

Przekonujące są argumenty podane przez Doktoranta za udzielaniem święceń diakonatu katechistom z uwagi na większą efektywność ich działań (por. s. 183). Ostatecznie względ natury praktycznej jest u podstaw powołania diakonów w Kościele pierwotnym. Trzeba jednak pamiętać, że katechista-diakon nie jest już wiernym świeckim, lecz należy do stanu duchownego. Przez praktykę wyświęcania katechistów na diakonów spotęguje się zjawisko klerikalizmu, krytykowane przed Doktoranta jako bardzo niekorzystne dla rozwoju Kościoła afrykańskiego. Jak ten postulat godzić z postulatem odklerikalizowania Kościoła w Afryce?

Ocena strony formalnej pracy

Wstępu, mimo iż zawiera elementy wymagane w redakcji tego typu tekstu, nie można uznać za solidnie sporządzony, ponieważ poszczególne elementy są zestawione dość chaotycznie i niektóre wracają, jak bumerang. Zapis bibliografii jest niestaranny; jedne pozycje w systemie kropkowym, inne w systemie przecinkowo-kropkowym, a jeszcze inne w systemie powstałym ze zmutowania dwóch pierwszych. Autor nagminnie (także w przypisach) błędnie redaguje opis bibliograficzny teologicznych periodyków (np. s. 21, 89n).

Wniosek końcowy

Rozprawę uznaję za przejaw i owoc wnikliwej analizy myśli Jana Pawła II na temat podjętego przez Doktoranta zagadnienia posłannictwa świeckich Kościoła w Afryce. Zasługuje na uwagę i po wyrugowaniu niedostatków (przede wszystkim natury formalnej) powinna zostać opublikowana.

Stefana Wyszyńskiego teologiczny obraz Chrystusa w relacji do Ojca i Ducha Świętego według *Wszystko postawiłem na Maryję*

1. Wyszyński i temat

Osobę, życie i działalność Kardynała Stefana Wyszyńskiego niejednokrotnie odczytuje się jako znak dla narodu polskiego, ale również całego Chrystusowego Kościoła. Mówi się o miłości Prymasa do Narodu, jego trosce o najbiedniejszych i pokrzywdzonych, zdolności wskazywania znaków nadziei i fenomenie życia w wierności Bogu i człowiekowi. Podziwia się jego wytrwałę i konsekwentne pasterzowanie wraz z umiejętnością odkrywania głębi duszy polskiej, umiejętne wskazywanie drogi pójścia za Chrystusem oraz ufne trzymanie się Matki Najświętszej. Mówi się często o Prymasie, że był człowiekiem ogromnej wiary, pełnym miłości nie tylko tej bohaterskiej, ale i tej na co dzień¹.

W sposób spontaniczny rodzi się pytanie o obraz Boga i relację do Niego w duszy Prymasa. Zastanawia szczególnie jego odniesienie do Chrystusa, którego rozpoznaje i kocha w drugim człowieku, nazywa „Synem Maryi”, „Wysłannikiem miłości Ojca”, „Pomazanym Duchem Świętym”. Tak często spotyka się odniesienie do jego drogi pobożności maryjnej – *Per Mariam ad Iesum* – a tak rzadko zwraca się uwagę na bezpośrednie odniesienie do Trójjedynego. Czy zatem nie próbuje się paradoksalnie przejść „drogą na skróty” w Prymasowej interpretacji rzeczywistości życia i świata?

2. Problem

Próba odkrycia obrazu Boga jest ostatecznie wysiłkiem wskazania podstaw i źródeł całej drogi Kardynała – komunikacji ze światem poprzez miłość. Jest też próbą zrozumienia drogi pobożności maryjnej, jej początków (nie w sensie chronologicznym, lecz ontologicznym i teologicznym), znaczenia i konsekwencji. Aby móc odkryć ikonę Trójjedynego poprzez Osobę Bożego Syna, należy dokonać pogłębionej analizy pism Kardynała o szerokim zakresie tematycznym. Wydaje się, że nie doczekała się opracowania jego

myśl, w której próbowano by odkryć obraz któregoś z Boskich Osób².

W ramach niniejszego studium przeprowadzenie szerokich badań jest wręcz niewykonalne i z konieczności podlega licznym ograniczeniom. Po pierwsze, nie jest możliwe przebadanie wszystkich, czy nawet ogromnej większości, tekstów Prymasa. Mnóstwo przemówień i homilii zarejestrowano jedynie na kasetach magnetofonowych, stąd dotarcie do źródeł jest znaczenie utrudnione. Po drugie, nakreślenie obrazu Boga w Trójcy Osób w myśli Wyszyńskiego po przeprowadzonej analizie zajęłoby z pewnością setki stron, a zebranie i omówienie wyników co najmniej kolejne ich dziesiątki. Dlatego też koniecznym jest w ramach niniejszego studium przyjęcie obiektywnych ograniczeń.

Wyniki poniższych poszukiwań z pewnością nie pretendują do jedynych i niepodważalnych, a jedynie mogą posłużyć jako teologiczne intuicje w przeprowadzeniu szerokiego i dogłębego studium nad ikoną Boga objawionego w Jezusie Chrystusie na kartach dzieł pisanych ręką Kardynała Wyszyńskiego.

3. Źródło

Na drodze próby rozwiązania poruszonego tematu, jako źródło niniejszych badań przyjmuje się zbiór pt. *Wszystko postawiłem na Maryję*³. Powyższy wybór uzasadnia się tym, iż niniejsza pozycja zawiera wiele istotnych i sztanarowych przemówień oraz homilii Kardynała. Obejmuje teksty z różnych okresów życia Prymasa i stanowi dobrą egzemplifikację jego sposobu myślenia i działania. Przedstawia również wielkie dzieła

¹ *Czas nigdy go nie oddali. Wspomnienia o Stefanie Kardynale Wyszyńskim*, red. A. Rastawicka, B. Piaseczki, Kraków 2001, s. 3.

² Na ten problem wskazywał już S. C. Napiórkowski, który w artykule pt. *Bóg wielkich niewolników Maryi*, wygłoszonym podczas częstochowskiego sympozjum w 1999 roku, wskazuje na potrzebę szerokiego rozwinięcia tego tematu, dla przyjrzenia się owocom drogi pobożności maryjnej, tak znamiennej dla religijności Polaków. S. C. Napiórkowski, *Bóg wielkich niewolników Maryi*, w: *Trójca Święta a Maryja. Materiały z Sympozjum Mariologicznego zorganizowanego przez Polskie Towarzystwo Mariologiczne. Częstochowa 6-8 września 1999 roku*, red. S. C. Napiórkowski, T. Siudy, K. Kowalik, Częstochowa 2000, s. 49-88.

³ S. Wyszyński, *Wszystko postawiłem na Maryję*, Warszawa 1998 (dalej: WPnM).

Boże na drodze realizacji programu Kardynała *per Mariam – Soli Deo*.

4. Temat

Trudność ukazania ikony Boga w pismach Kardynała Stefana Wyszyńskiego znajduje swoje rozwiązanie m. in. w ukazaniu Osoby Bożego Syna na tle Jego relacji trynitarnych, co też jest podstawową kwestią niniejszych rozważań. Wydaje się również, że wskazana droga posiada swoje uzasadnienie w całej prymasowskiej teologii Trójcy, ponieważ, mówiąc o jednej z Boskich Osób, najczęściej przedstawia Ją z Dwoma Innymi. Kardynał niejednokrotnie, pochylając się np. nad tajemnicą Chrystusa i Ducha Świętego, kieruje wzrok słuchaczy w stronę Ojca, który – jako Początek – rodzi Syna i posyła Ducha. O ile Sługa Boży ukazuje często Syna tylko w odniesieniu do Ojca, zaznaczając relację między Nimi⁴, o tyle – gdy wypowiada się o Chrystusie i Duchu Świętym – kreśli Ich obraz z obliczem Pierwszej Osoby Boskiej⁵ i odnosi się do każdej z Nich po Imieniu lub nazywa „Trójcą Świętą”, „Przenajświętszą”⁶. Zasadniczym pytaniem, na jakie należy udzielić odpowiedzi, by przybliżyć się (choć w minimalny sposób) do odkrycia Bożego Oblicza, brzmi następująco: jak przedstawia się Obraz Chrystusa – Drugiej Osoby Trójcy – w relacji do Ojca i Ducha Świętego? Wydaje się uprawnionym wniosek, iż odkryte w tym zakresie intuicje stanowią fundamenty Prymasowej drogi, usilnych nawoływań o „miłość na co dzień”, jego pobożności maryjnej, wierności Bogu i człowiekowi.

4. Treść

Jaki obraz Jezusa Chrystusa przedstawia Książd Kardynał, gdy mówi o Nim w odniesieniu do Boga Ojca? Z wypowiedzi zawartych w *Wszystko postawiłem na Maryję* wynika, że Słowo Przedwieczne, Druga Osoba Trójcy, to Ten, który w posłuszeństwie wobec Ojca przychodzi na świat i odsłania w sobie życie wewnętrzne z Ojcem i Duchem, ukierunkowane na „bycie dla” człowieka.

Obraz Chrystusa w relacji do Ojca

Bóg działający w pełni czasu. Bóg, w swoim odwiecznym planie zbawienia, postanawia zesłać na świat Słowo zrodzone w Nim przed wiekami⁷, by w ten sposób rozpocząć działanie całej Trójcy

Świętej w dziejach ludzkich⁸. Prymasowi z pewnością nie chodzi tu o początek działania Osób Boskich, ale o ukazanie wewnętrznego dynamizmu Trójcy Świętej w dziejach ludzkich, niejako przed oczyma człowieka. Nie sposób w tym miejscu nie odnieść się do jeszcze jednego stwierdzenia Prymasa, w którym mówi, że to „fiat” Maryi jest jakby przyzwoleniem na działanie ad extra Ojca i Syna⁹ i niejako zrywa zasłonę kryjącą dynamizm miłości we wnętrzu Trójcy. Za zgodą Maryi, podczas Wcielenia, „Ojciec Słowa staje się Ojcem Syna Człowieczego, Słowo Przedwieczne zespala w sobie naturę ludzką”¹⁰.

Ojciec Niebieski posyła Słowo na świat dla realizacji planu odkupienia człowieka. Syn zaś powtarza Mu: „Ecce venio, ut faciam voluntatem Tuam”¹¹, wstaje z Tronu po prawicy Ojca i zstępuje do Służebnicy Pańskiej¹². Aby podkreślić miłość Syna do Ojca, Kardynał Wyszyński wskazuje na tekst, który w Piśmie Świętym znajduje się w dwóch miejscach: w Ps 40 (39), 7nn, a także w Hbr 10, 5-9. W Starym Testamencie słowa te płyną z ust człowieka całkowicie powierzonego i oddanego Bogu. Składa on dary i całopalenia, aby jak najdoskonalej wyrazić miłość i posłuszeństwo wobec Odwiecznego. Natomiast List do Hebrajczyków wyraźnie wskazuje na Osobę Syna Bożego, który wypełnia wolę Ojca w miłości, jest Mu całkowicie posłuszny.

Kardynał Stefan Wyszyński, przytaczając ten tekst, pragnie zapewne podkreślić postawę Syna – pełną gotowości i otwartości na polecenia Ojca. Natomiast wyrażenie „powtarza Ojcu”, jakim poprzedza tekst Pisma świętego, wyraźnie wskazuje na to, iż posłuszeństwo Słowa Wcielonego wobec Odwiecznego jest aktem ciągle odnawianym, nieustannie potwierdzanym przez Bożego Syna. W ten sposób działanie pierwszej i Drugiej Osoby Boskiej jest ostatecznie jednym działaniem, działaniem w jedności objawiającym miłość Ojca i posłuszeństwo Syna¹³.

Bóg Wcielony. Dialog Ojca i Syna, zaistniały w preegzystencji, w momencie przyjęcia przez

⁴ Tamże, s. 54. 248.

⁵ Tamże, s. 76. 240. 306.

⁶ Tamże, s. 76. 94. 167. 173. 198. 245 i inne. Godny zauważenia jest tutaj również fakt, że niekiedy, w ukazywaniu pewnych aspektów relacji Syna do Ojca, Kardynał nie odnosi się, ani nie wiąże ich z rolą Trzeciej Osoby Boskiej, a wprowadza postać Maryi. Tamże, s. 18. 292.

⁷ Tamże, s. 201.

⁸ Tamże, s. 87.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże, s. 87-88.

¹¹ Tamże, s. 87.

¹² Tamże.

¹³ Podkreśla tutaj, u Syna Bożego, postawę pełną pokory i delikatności, którą doskonale ujmuje Hans Urs von Balthazar: „On nie mówi nigdy o wydarzeniu samego siebie w tonie ekstatycznego Erosa, lecz w słowach prawie niesłyszalnych, które wskazują na posłuszeństwo; nie wymawiając się kiedykolwiek od odpowiedzialności, sprowadza On całą inicjatywę i ostateczną odpowiedzialność (a w ten sposób uwielbienie przez nadzwyczajny plan) do Ojca”. *Wiarygodna jest tylko miłość*, Kraków 1997, s. 69.

Logos natury ludzkiej obiera postać dostrzegalną dla człowieka. Kardynał, przygotowując akt oddania wszystkiego i wszystkich w Ojczyźnie w ręce Maryi¹⁴, zwraca się do wszystkich kapłanów w słowach podkreślających prawdę wiary, iż Ciało Chrystusa, to ciało prawdziwie ludzkie¹⁵, gdyż przyjmuje je z Dziewicy. W chwili Zwiastowania, „Nieogarniony” staje pośród ludzi, przebywa obok nich, z nimi, chociaż oni Go nie rozpoznają. Tego Chrystusa, przychodzącego od Ojca do człowieka, Kardynał nazywa prawdziwym Synem Boga Żywego i wzywa do wiary w Jego bóstwo i człowieczeństwo¹⁶.

Ojciec, który jest „wszelką światłością”, światłością prawdziwą, „która oświeca każdego człowieka” (por. J 1, 9), zsyła na świat Syna. Posłany – „Lumen de Lumine” – objawia się oczom ludzkim przez zrodzenie z Krzewu niespalonego¹⁷ – Dziewicy. Chrystus widnieje jako Jasność ogarniająca sobą wszystkie rzeki światła. Płyną one na przekór ciemnościom świata i wracają w Nim na łono Ojca¹⁸. Każdy, kto włączy swe strumienie ognia w Jezusa, dochodzi do Źródła światłości (Początku).

Rok po dokonaniu milenijnego Aktu Oddania kardynał Stefan Wyszyński mówi o Wcielonym Słowie zstępującym na ziemię po to, aby przez dzieło odkupienia i wypełnienie woli Tego, od którego pochodzi, na nowo przyprowadzić całą ludzkość do Ojca i oddać ją w Jego ręce¹⁹. Ten cudowny powrót człowieka na łono Boga pozwala uczestniczyć mu w życiu samej Trójcy.

¹⁴ WPhM, 208. Tego zawierzenia Prymas Polski pragnie dokonać w uroczystość Bożego Ciała prawdopodobnie w roku 1961.

¹⁵ Tamże, s. 208.

¹⁶ Tamże, s. 76. 190. Podczas pobytu w Stoczku kardynał Wyszyński przeżywa bardzo boleśnie niemożność sprawowania Mszy świętej z udziałem wiernych i wówczas odnotowuje w swoim pamiętniku następujące słowa: „[...] już dłużej trudno utrzymać «Słowo, które ciałem się stało» – Ono się chce urodzić... choć brak miejsca w Gospodzie... Ty znasz, Matko ten ból brzemienia Słowa, którego nie ma gdzie złożyć”. I dopowiada: „Daj urodzić «Słowo». Tamże, s. 73. Powyższa myśl odsłania ważny rys obrazu Chrystusa – Słowa, ten mianowicie, że pragnie On permanentnie przebywać w człowieku, być w nim obecnym w sposób dynamiczny – rodzić się codziennie w sercach i na ustach ludzkich.

¹⁷ Tamże, s. 78. W innym miejscu nazywa także Chrystusa: Słońcem, Synem Ojca (s. 72).

¹⁸ Tamże, s. 72. Kardynał wyraża ogromną radość i dziękuje Bogu Ojcu, że pozwala mu uczestniczyć w przekazywaniu światu «Lumen Christi». Wzywa również wiernych, by pomogli mu wnieść pochodnię Bożą na miejsce widoczne, z którego zaświeci wszystkim. Tamże, s. 60.

¹⁹ Tamże, s. 243-244. Można powiedzieć, że Ojciec powierza Słowo człowiekowi, a Słowo oddaje człowiekowi Ojcu.

Doskonałość działania Osób Boskich nie wyklucza, a wręcz pragnie włączenia się w Ich działanie człowieka. Dlatego też Ojciec Niebieski powołuje, a Słowo Przedwieczne z radością przyzwala na współdziałanie Maryi w dziele odkupienia narodów²⁰.

Bóg będący Miłością. Istotne rysy obrazu Chrystusa – „Wysłannika miłości” – zaznaczają się w pismach kardynała Wyszyńskiego przy rozważaniu jego osobistej relacji do Maryi. W notatkach duchowych zapisuje przejmujące słowa: „[...] nie wątpię, że Ty [Maryjo – uw. J. K.] miłujesz. Bo w Tobie jest miłość z Ojca, który pierwszy umiłował. Ojciec rodzi miłość. A Matka Go naśladuje. Miłujesz, bo Ojciec umiłował. [...] A że ja Ciebie miłuję, to dlatego, żeś przyniosła mi Miłość z Ojca”²¹.

Powyższe słowa wskazują na głęboką prawdę, którą Prymas w sobie pielęgnuje, mianowicie, że wszystko, co wiąże go z Maryją, to Miłość Osobowa z Ojca Przedwiecznego²². W innym miejscu, na określenie Osoby Syna Bożego, Kardynał używa pięknego wyrażenia „Wysłannik miłości” Ojca²³. Zdaje się, że ten oryginalny tytuł odnoszący się do Drugiej Osoby Boskiej jest właściwy tylko językowi Prymasa. Chociaż H. U. von Balthazar mówi o Chrystusie – „Wysłanniku” a o Ojcu jako „Zleceniodawcy”, to jednak brakuje u niego dookreślenia wskazującego na istotę Boga samego i Jego zbawczego posłannictwa, jaką jest miłość. Bóg, który jest miłością, rodzi Miłość i Ją posyła na świat.

Trójca Osób rządzi światem „przez miłość”²⁴. Dopełniający sens tego wyrażenia mają słowa wygłoszone przez Kardynała po ciężkiej chorobie: „Bóg jest Dawcą Życia. Każdy z nas jest owocem Ojcowej woli i Ojcowej miłości. I Bóg, który jest Dawcą naszego życia, On też jest Suwerenem. A ponieważ Bóg jest Miłością, dlatego całe nasze życie jest po to, abyśmy obfitowali w miłości.[...]. «Czas to miłość». [...] Jeżeli więc Bóg daje czas, jeśli go przedłuża przymnażając lat, oznacza to ponowne zaproszenie do większej jeszcze miłości”²⁵.

Bóg będący Darem. Przed oczyma ludzkimi „dzieje miłości”²⁶ ujawniają się w momencie

²⁰ Tamże, s. 178. Zob. szerzej tamże, s. 293.

²¹ Tamże, s. 74.

²² Żadna więź nie ma możliwości przetrwania trudu, cierpienia i słabości ludzkiej, jak tylko ta, zakotwiczona we wnętrzu Boga samego, więź istniejąca w Miłości. Tamże, s. 74.

²³ Tamże, s. 246. 248.

²⁴ Tamże, s. 24.

²⁵ Tamże, s. 34. 238.

²⁶ Należy zaznaczyć, że Wyszyński bardzo często i chętnie używa tego określenia „czasu”, zob. Tamże, s. 54. 59.

oddania Chrystusa przez Ojca w ręce Maryi²⁷. Prymas dodaje również, iż Ojciec i Syn oddają w Jej ręce to, co mają najdroższego²⁸. We wcześniejszym fragmencie tego przemówienia wskazuje jedynie na oddanie Syna²⁹, a z ostatnich słów można wyciągnąć wniosek, iż Obaj – Ojciec Syn – oddają to, co „mają najdroższego”. Prymas nie wyjaśnia ani słowem w tym miejscu, co ma na myśli, mówiąc o tym, co „najdroższe” u Ojca i Syna. Wydaje się, biorąc pod uwagę kontekst wypowiedzi, że właściwą interpretacją owego „daru” jest odczytanie Daru Osoby tak Ojca jak i Syna. Ojciec – absolutny początek zbawienia objawia się przez to, że „Chrystus umarł za nas, gdyśmy byli jeszcze grzesznikami” (por. Rz 5, 8)³⁰, przyjmuje kielich z ręki Ojca³¹. Przedwieczny, mając życie w sobie samym, daje je Synowi (por. J 5, 26). Życie i ofiara Syna to równocześnie życie i ofiara Posyłającego, co poświadczają słowa samego Pana: „Ja i Ojciec jedno jesteśmy” (J 10, 30).

Obraz Chrystusa w relacji do Ducha Świętego Dany za sprawą Ducha Świętego.

W analizowanym opracowaniu tekstów Kardynała Stefana Wyszyńskiego odnajduje się siedem miejsc, na których w sposób bezpośredni mówi o Synu Bożym we Wcieleniu³², w pięciu zaś odnosi Jego Osobę do Ducha Świętego³³.

W *Akcie oddania Polski w macierzyńską niewolę Maryi, Matki Kościoła, za wolność Kościoła Chrystusowego* Kardynał zwraca się do Boga Ojca

²⁷ Tamże, s. 208. 211, 216-217.

²⁸ Tamże, s. 217.

²⁹ Tamże, s. 216.

³⁰ F. Courth podejmuje temat ojcostwa Jahwe wobec Jezusa Chrystusa i ludzi. Stwierdza on, że „Dobra Nowina o miłosiernym Ojcu i o nadchodzącym Jego panowaniu nacechowana jest jedyną w swoim rodzaju bliskością Jezusa do Ojca. Bliskość ta uzasadnia szczególnie wysokie roszczenie Jezusa, jak również osobliwy związek Jezusowego posłannictwa z Jego osobą (Mt 5, 22. 28. 32. 34. 39. 44). [...] Zbawczej woli Boga nie da się oddzielić od historycznej konkretności Jezusa; dlatego staje się ona wezwaniem do autentycznej wiary w Boga”. *Bóg trójjedyną miłości, Podręcznik teologii katolickiej*, t. 6, Poznań 1996, s. 118. Opierając się na tym stwierdzeniu z jeszcze większym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że Ksiądz Prymas Wyszyński również odnosi się do nierozdzielalnego drogiego dla człowieka Daru Osoby Ojca i Syna.

³¹ WPnM, s. 24.

³² Tamże, s. 29. 88. 131. 210. 236. 278. 325-326.

³³ Tamże, s. 88. 210. 236. 278. 326. Na 29 stronie, w kontekście służby i przejścia Syna Bożego z łona Ojca do łona *Matki – Dziewicy*, nie wspomina Osoby Ducha Świętego. Podobnie na stronie 131. Tutaj kieruje swój wzrok w stronę *Matki Boga – Człowieka*, w łonie której Chrystus łączy się z rodzajem ludzkim. Nie zaznacza jednakże w tym fragmencie ani roli Ojca, ani działania Ducha Świętego.

w niebie, „Ojca Pana naszego Jezusa Chrystusa, którego dał światu, za sprawą Ducha Świętego, przez Maryję [...]”³⁴. Ten właśnie Chrystus staje się „Pośrednikiem między Niebem a ziemią”. Przez Niego ludzkość zanosí próśby i błagania do Ojca³⁵.

Trzeba zaznaczyć, że w tym miejscu Kardynał, niestety, nie rozwija myśli o Synu Bożym danym światu „za sprawą Ducha Świętego” w inny sposób jak tylko ten wyżej wskazany, czyli, że Chrystus staje się Pośrednikiem³⁶. W tym kontekście rozważań nad boskim macierzyństwem Maryi przytacza fragmenty Konstytucji dogmatycznej o Kościele³⁷. Jeden z nich mówi o wydarzeniu Wcielenia³⁸. Kardynał – za Soborem – postrzega Chrystusa jako Tego, który poczyna się za sprawą Ducha Świętego w Maryi Dziewicy, a potem także rodzi się i wzrasta w sercach wiernych³⁹. Duch jest więc Sprawcą przyjęcia przez Logos natury ludzkiej jakby dwukrotnie: najpierw z ciała Dziewicy, potem (niejako w konsekwencji zbawczego planu miłości) z ciała serc wiernych. Wejście Chrystusa w egzystencję człowieka, przyjęcie przez Niego wszystkich spraw ludzkich za swoje, dokonuje się w mocy i dzięki działaniu Ducha.

Konsekrowany mocą Ducha Świętego. Z ikony Chrystusa, w relacji do Trzeciej Osoby Boskiej, nowe światło wydobywa tekst przemówienia do biskupów polskich, wygłoszony w dniu ich oddania się Matce Boga Żywego⁴⁰. Kardynał Wyszyński nazywa w nim Chrystusa: „Pastor et Episcopus animarum nostrarum”. Pierwszy Kapłan zostaje konsekrowany mocą Ducha Świętego w łonie Maryi⁴¹. Posłany od Ojca Syn, już w momencie

³⁴ Tamże, s. 236.

³⁵ Tamże.

³⁶ Zaznacza jednak szczególną rolę Maryi i przyozdabia Ją licznymi tytułami – Bogurodzica Dziewica, Matka Boga i Kościoła, Matka nasza. Ona przyczynia się za nami wraz ze wszystkimi świętymi i Patronami Polski. Jeśli mówi tak o Maryi przy Chrystusie – Pośredniku, to można tutaj zasugerować myśl, iż Prymas postrzega Ją jako Tę, która uczestniczy w jedynym pośrednictwie spełnianym przez Syna Bożego.

³⁷ Są to: KK 63. 65.

³⁸ Przytoczony przez Prymasa tekst z KK 65 brzmi następująco: „[...] W swojej apostołskiej działalności Kościół słusznie ogląda się na Tę, co zrodziła Chrystusa, który to począł się z Ducha Świętego i narodził się z Dziewicy, aby przez Kościół także w sercach wiernych rodził się i wzrastał. Ta zaś Dziewica w życiu swoim stała się przykładem owego macierzyńskiego uczucia, które ożywiać winno wszystkich współpracujących dla odrodzenia ludzi w apostołskim posłannictwie Kościół”. WPnM, s. 278.

³⁹ Tamże, s. 278.

⁴⁰ Ma to miejsce 5 marca 1961 roku, w Kaplicy Domu prymasowskiego w Warszawie. Tamże, s. 214.

⁴¹ Konsekracja *Pierwszego Biskupa i Pasterza* dokonuje się w miejscu wyznaczonym przez samego Boga Ojca i „przez wolę pokornego Dziewczęcia”. Prymas określa tu Maryję

przyjęcia ludzkiej natury, od samego początku, spełnia funkcję Kapłana Wiecznego.

Posłany do ubogich w mocy Ducha Świętego.

Ten Syn posłany od Ojca mówi o sobie: „Duch Pański nade mną, przeto pomazał mnie i posłał głosić dobrą nowinę ubogim, leczyć serca skruszone”⁴². Prymas, parafrazując słowa Ewangelii według św. Łk (4, 18), zaznacza, że Jezus swoje posłannictwo realizuje w Duchu Bożym⁴³. Pełni On swą szczególną misję wobec pobożnych, pokornych, cierpiących z powodu nędzy lub z innych przyczyn.

Takie namaszczenie Duchem Jahwe w Starym Testamencie oznacza bezpośrednio wybranie przez Boga i jest figurą Mesjasza⁴⁴. Kardynał Wyszyński przyjmuje z wielką czcią słowa Wiecznego Kapłana o Jego posłannictwie wziętym z Ducha i podkreśla moc oraz błogosławieństwo z nim [posłannictwem] związane⁴⁵.

Kierujący Kościołem przez Ducha Świętego.

Boży Syn, który działa w Duchu podczas swojego ziemskiego życia, nie kończy swej misji wobec człowieka wraz ze śmiercią krzyżową. Nadal czuwa nad Kościołem i nim kieruje. Toteż „dziełem Boga, dziełem Chrystusa w Duchu Świętym” nazywa Prymas fakt powołania na Stolicę Piotrową papieża Polaka⁴⁶. Misja „Pomazanego Duchem Pańskim” Mesjasza trwa przez wieki. Nad wypełnieniem się słowa i woli Boga w planie zbawczym, przygotowanym przed milionami lat, czuwa Duch Święty – „Ojciec Księgi Rodzaju i Księgi Apokalipsy”. Czuwa także „Słowo – aby się wypełniło Pismo”⁴⁷. Syn i Duch posiadają taką jedność w działaniu, że Obydwu przypisywane są te same czynności⁴⁸.

jako „prawdziwą Nôtre – Dame, tj. Pierwszą Katedrą Konsekracji”. Tamże, s. 210.

⁴² Tamże, s. 213.

⁴³ Tamże, s. 214.

⁴⁴ W mówieniu o trzech rodzajach namaszczenia: kapłańskim, prorockim i królewskim podkreśla się głęboką więź Namaszczonego z Duchem, który obdarza Mesjasza eschatologicznego siedmiorakimi darami. Zob. szerzej Y. de Andia, *Namaszczenie*, w: *Duch Odnowiciel*, (Kol. „Communio”), red. L. Balter, S. Dusza, F. Mickiewicz, S. Stancel, t. 12, Poznań 1998, s. 250-254.

⁴⁵ WPnM, s. 213-214. 267. Zaznacza, iż każdy kapłan, gdy prowadzi „ciężkie boje”, staje się „zapaśnikiem Bożym” działającym mocą samego Chrystusa „pomazanego Duchem Pańskim”.

⁴⁶ Tamże, s. 306. Duch Święty ustanawia kapłanów dla służby Kościołowi Bożemu. Tamże, s. 35. Jego też mocą błogosławią powierzony im lud. Tamże, s. 61.

⁴⁷ Tamże, s. 85.

⁴⁸ W tym kontekście, dla zgłębienia tajemnicy istnienia i wypełnienia Słowa Namaszczonego, stosowne wydaje się przytoczenie wypowiedzi ks. J. Kudasiewicza. Analizując wypowiedź Jezusa, o tym, że Jego słowa „są Duchem i życiem”, podaje jej właściwe rozumienie: słowa Jezusa są

5. Wnioski

Podczas refleksji nad pismami Kardynała, zamieszczonymi w zbiorze zatytułowanym *Wszystko postawiłem na Maryję*, niekiedy nasuwa się myśl, czy oddany został prawdziwy rys pobożności „promowanej” przez Prymasa. Zwłaszcza dotyczy to zwracania uwagi na Jego odniesienie do Maryi i cześć Jej oddawaną i nazywa się ją najpewniejszą drogą do zachowania i wyznawania wiary w Trójjedynego Boga – Ojca Syna i Ducha Świętego. Nie ma wątpliwości, że droga *per Mariam ad Iesum* znajduje swoje jedyne i specyficzne miejsce w Jego pobożności⁴⁹. Czy jednak droga *przez Maryję do Jej Syna* jest sama dla siebie początkiem i punktem dojścia, jak by się niekiedy wydawało, czytając teksty Wyszyńskiego i słuchając gorliwych propagatorów Jego myśli i drogi maryjnej?

Wczytując się w teksty Prymasa coraz dobitniej można twierdzić, iż droga Jego pobożności *per Mariam ad Iesum* nigdy nie będzie pełna, jeśli nie wskaże się teologicznych jej podstaw – obrazu Boga w Trójcy Jedynego. Dopiero wówczas można właściwie odczytywać i ukazywać jako wzór odkrywania i miłowania Boga i człowieka. Nie przekazuje się całej prawdy o drodze Prymasa, gdy mówi się o Maryi Matce i Opiekunce każdego człowieka, a pomija się słowa Wyszyńskiego o Bogu, który „strzeże każdego włosa na głowie ludzkiej, najmniejszej kosteczki ciała człowieczego” i wszystko ogarnia swoim sercem⁵⁰.

Ogromna liczba przemówień i homilii kierowanych do wiernych osadzona jest w realiach i konkretach tamtego czasu – niebezpieczeństwo utraty wolności społecznej i duchowej, utraty wiary w Trójcę Przenajświętszą. Wytrwanie w wierności Bogu Kardynał upatruje w całkowitym powierzeniu

Duchem, ponieważ znajdują się na poziomie Ducha Świętego, można je przyjąć tylko dzięki Niemu. Są pod Jego władzą i w sferze Jego działania. Funkcja Ducha jest w całkowitej służbie Słowa Wcielonego, dlatego też słowa Jezusa mogą wnikać do serc ludzkich i wypełnić swe posłannictwo dzięki działaniu Ducha Prawdy. J. Kudasiewicz, *Odkrywanie Ducha Świętego*, Kielce 1998, s. 47-48.

⁴⁹ „Wszystko postawiłem na Maryję” – te znamienne słowa wypowiedział Prymas 14 lutego 1953 roku, gdy pragnie utrzymać Kościół w wierze i wierności Chrystusowi ku chwale Trójcy Świętej.

⁵⁰ WPnM, s. 59. Nie ma jednak w Prymasowym rozumieniu Bożej opieki i obrony człowieka nic z taniego zapewniania, że człowiek pod Jego opieką uchroni się od bólu i cierpienia. Słowa te padają z ust Wyszyńskiego w kontekście przywoływania postaci męczenników (przede wszystkim z okresu II wojny światowej). Według niego opieka Boża przejawia się w tym, iż w oczach Pana nie marnuje się ani jedna kropla krwi z rozdartego serca, ani jedna łza. Bóg ceni śmierć świętych swoich, według słów Ps 116, 15. Por. , WPnM, s. 268.

wszystkiego „Soli Deo” i, jak doda później, „per Mariam”. Ufa, że „zwycięstwo, gdy przyjdzie, to przyjdzie przez Matkę Najświętszą”, jak usłyszał to z ust umierającego swojego poprzednika kardynała Augusta Hlonda.

Prymas Wyszyński stwierdza, że reflektując nad swoją drogą kapłańską nie pojmuje ani nie ogarnia tajemnicy dzieł Bożych, które w jego życiu realizują się pod szczególną opieką Matki Bożej: „Niech się głowią teologowie, jak to jest... Ja sam się wahałem, czy mam mówić: «*Per Mariam – Soli Deo*», ale teraz tak mówię, bo tak wierzę... Mam na to mnóstwo dowodów, że właśnie Matka Chrystusowa jest Zwiastunką mocy Ojca, który miłuje swoje dzieci, wierzące Jego Synowi w Polsce”⁵¹.

Oddawanie Bogu w Trójcy hołdu, poprzez dochowanie wiary, łączy się ściśle, a czasem nawet utożsamia⁵², z dochowaniem wierności. Należy zaznaczyć, że według Kardynała, sam Bóg jest „pierwszy” wierny wobec człowieka, nawet wówczas, gdy ten od Niego odchodzi. Bóg nigdy nie rezygnuje ze swoich dzieci⁵³. Na Jego wierność człowiek winien odpowiadać swoją niezachwianą postawą. Dlatego, przede wszystkim w ważnych momentach dziejowych Narodu i Kościoła w Polsce, kardynał Stefan Wyszyński wyraża wobec Boga pragnienie dochowania wierności „Ojcu, Synowi, Jego Krzyżowi i Ewangelii”⁵⁴. Innym razem, w obliczu Chrystusa żyjącego w Kościele, Prymas Tysiąclecia wyraża radość z dochowania tej wierności i jedności religijnej Narodu⁵⁵. Poprzez nią oddaje człowiek chwałę

⁵¹ Tamże, s. 20.

⁵² Według *Słownika teologii biblijnej* (red. X. Leon-Dufour), wierność Chrystusowi rozumie się przede wszystkim jako lojalność wobec Niego oraz dobrą wiarę. C. Spicq, M. F. Lacan, *Wierność*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Leon-Dufour, Poznań 1990, s. 1039. W głębszym znaczeniu, wierność jest przykazaniem (Mt 23, 23), ale i mieści się w zachowywaniu przykazań (2 J 6); możliwa tylko dla tych, co poddają się prowadzeniu Ducha Świętego (Ga 5, 22). W rozumieniu nowotestamentalnym, duszą wierności jest miłość, a wzorem dla dobrego jej pojmowania – relacja Syna do Ojca (J 15, 9 n). Tamże, s. 1040. Natomiast ks. T. Sikorski wierność Bogu rozpoznaje jako stałe oddanie się, przywiązanie do Niego, potrzebę serca prawdziwie miłującego, pragnienie współlistnienia z Nim. Akcentuje również umacnianie osobowych więzi i nie łączy z pojęciem wiary. *Wierność*, w: *Słownik teologiczny*, red. A. Zuberbier, t. 2, Katowice 1985, s. 365-366.

⁵³ WPnM, s. 216.

⁵⁴ Prymas Tysiąclecia przyrzeka Bogu podczas Ślubów na Jasnej Górze, że wychowa młode pokolenie w wierności Chrystusowi. Pragnie, by każdy mógł żyć w łasce uświęcającej i stawać się świątynią Boga. Tamże, s. 112-113. Słowa o podobnej treści wypowiada dziesięć lat później – 3 maja 1966 roku – w *Akcie oddania w macierzyńską niewolę Maryi*. Tamże, s. 236.

⁵⁵ Tamże, s. 221.

Bogu samemu, ale również jest ona chlubą i zwycięskim sztandarem dla niego samego, który wzrok swój zatrzymuje na Krzyżu Chrystusa⁵⁶.

Wydaje się, że przyszedł czas na zwrócenie uwagi w pismach Prymasa Tysiąclecia na to, na co wskazuje w życiowym programie naśladowania Chrystusa – Dobrego Pasterza: oddać chwałę, cześć i uwielbienie Bogu samemu i jedynemu, istniejącemu w Trójcy Osób⁵⁷. Nie jest właściwym podkreślanie jedynie sposobu oddawania kultu Bogu, jaki proponuje Sługa Boży, tzn. przez Maryję. Z pewnością i dziś oczekiwaliby od pasterzy i członków Chrystusowego Kościoła, którzy pragną odkryć drogę jego świętości, aby wszystko oddawali SOLI DEO.

O Stefana Kardynała Wyszyńskiego *Wszystko postawiłem na Maryję*

„Wszystko postawiłem na Maryję” to chęć przedstawienia przez Prymasa Tysiąclecia wielkich dzieł Bożych i opisanie doświadczenia maryjnego, zawierzenia Matce Najświętszej.

Książka stanowi zbiór wygłoszonych przemówień i kazań maryjnych. Prolog zawiera kazania autobiograficzne. Teksty ułożone są chronologicznie, pojawiają się według kolejności powstających dzieł maryjnych. Po listach Wyszyńskiego – biskupa lubelskiego, następuje bardziej osobista część (jedyna napisana) – duchowy pamiętnik uwięzionego Prymasa w wyjątkach maryjnych. Potem teksty ułożone zostały w następującej kolejności: Śluby Jasnogórskie i Wielka Nowenna, Milenium Chrztu Polski, Nawiedzenie Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej, oddawanie wszystkiego w dłonie Maryi, starania o tytuł „Matki Kościoła” i wybór polskiego Papieża.

Tytuł jest przytoczeniem słów Prymasa Tysiąclecia wypowiedzianych 14 lutego 1953 r. „Wszystko postawiłem na Maryję”.

⁵⁶ Tamże, s. 133-134.

⁵⁷ Tamże, s. 18. Prymas lęka się, że jakiegokolwiek i kiedykolwiek nieopatrzne zrozumienie jego słów spowoduje zatrzymanie łask dla Kościoła w Polsce i że jemu, jego słabości ludzkiej, przypisze się to, co on sam pragnie oddać „wielkodusznemu i wspaniałemu” Bogu. Dlatego niekiedy postanawia milczeć, dotykając prawdziwej Tajemnicy – sacramentum Domini absconditum. Tymi samymi słowami Prymas Tysiąclecia kończy również przemówienie podsumowujące dwadzieścia pięć lat jego posługi prymasowskiej. Pochyla się nad tajemnicą swej drogi, rozważa wydarzenia, w których odczytuje szczególną moc i objawienie się chwały Boga Trójjedynego. Mówi o tym wszystkim z wielką bojaźnią, gdyż nie chce odwrócić swoją osobą uwagi należnej tylko Bogu. Także, s. 26.

Radosław Damian Dębiec OFMConv

Recenzja

O. Hugolin Langkammer OFM, *Apostoł Paweł i jego dzieło*,Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego,
Opole 2001, s. 368.

Autor książki, o. prof. dr hab. Hugolin Langkammer, franciszkanin z prowincji św. Jadwigi Śląskiej, urodził się na Górnym Śląsku w 1930 r., jest doktorem teologii KUL i doktorem nauk biblijnych na Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie, a od 1967 r. profesorem KUL i Wydziału Teologicznego we Wrocławiu. Był długoletnim dziekanem WT KUL i Prezesem Polskich Biblistów. Założył Instytut Biblijny przy KUL.

O. prof. Langkammer, znany polski i europejski biblista światowej klasy, posiada wielki dorobek naukowy. Stworzył własną szkołę biblijną poprzez opracowane kierunki badań. Napisał ok. 50 książek i 500 rozpraw i artykułów naukowych – jedną z ostatnich pozycji wydawniczych jest recenzowana praca *Apostoł Paweł i jego dzieło*.

Monografia o św. Pawle, wydana w ramach publikacji uniwersyteckiej w serii Opolskiej Biblioteki Wydawniczej, stanowi hołd wdzięczności i uznania dla Autora od Wydziału Teologicznego w Opolu z okazji 70-tej rocznicy jego urodzin. W promocji owego „jubileuszowego” dzieła uczestniczyli: Wielki Kanclerz Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego ks. abp prof. dr hab. Alfons Nossol, bardzo wielu studentów, a także ks. prof. dr hab. Jan Kanty Pytel z Poznania.

W dorobku biblistyki polskiej tematykę dotyczącą św. Pawła poruszały dotychczas starsze tłumaczenia kilku książek zagranicznych typu całościowo-biograficznego: C. Fouarda *Święty Paweł i jego prace misyjne*, Warszawa 1911, F. Prata *Święty Paweł*, Kraków 1924, J. Staikera *Życie Świętego Pawła*, Warszawa 1925, K. Piepera *Święty Paweł*, Kraków 1929, P. Glorieuxa *Paweł – Apostoł Chrystusa*, Poznań 1939, J. Steinmanna *Paweł z Tarsu*, Kraków 1965 i J. Ch. Pollocka *Paweł Apostoł*, Warszawa 1971. Na tle powyższej literatury dostrzegamy i wyróżniamy również książkę E. Dąbrowskiego *Dzieje Pawła z Tarsu*, Warszawa 1947, a także *Święty Paweł, życie i pisma*, Poznań 1952 oraz książkę bpa Kazimierza Romaniuka *Święty Paweł. Życie i dzieło*, Katowice 1982. Krótkie omówienie starszych dzieł zagranicznych o św. Pawle można spotkać w syntetycznym opracowaniu J. W. Rosłona OFMConv i R. Rubinkiewicza SDB *Wstęp do Nowego Testamentu*, w: *Wstęp do Pisma Świętego*,

red. R. Rubinkiewicz, t. III, Poznań 1996, [biografie katolickie, s. 306-307]. W ostatnich latach ukazały się dwie nowe pozycje: A. Paciorka *Paweł Apostoł – Pisma*, t. III, Tarnów 1995-97 i Z. Niemierskiego *Listy Pawłowe oraz List do Hebrajczyków*, Radom 1996. Pomimo pojawienia się wyżej wymienionych opracowań, ciągle jednak brakowało wyczerpującej rodzimej – polskiej monografii, która by w sposób komplementarny ujmowała wszystkie zagadnienia poświęcone życiu, działalności misyjnej i listom św. Pawła z Tarsu.

Ostatnio na polskim rynku ukazało się tłumaczenie doskonałej pozycji wielkiego znawcy problematyki Pawłowej J. Gnilki z Monachium *Paweł z Tarsu*, Kraków 2001. W tym opracowaniu ks. prof. Gnilka ukazał Pawła jako „świadka zmartwychwstałego Chrystusa”, a także przedstawił różne jego wizerunki zawarte w *Dziejach* i w listach deutero-Pawłowych, czego być może brakuje w ujęciu o. Langkammera.

Wobec istniejących już publikacji o św. Pawle ta obszerna monografia, napisana przez o. prof. dra hab. Hugolina Langkammera, jest swoistym „novum” w aspekcie całościowym. Uprzednio wydał nie mniej wartościowe komentarze do tzw. Wielkich Listów św. Pawła, a także zainicjował wydanie serii komentarzy do listów więziennych. W 1992 r. ukazała się jego autorstwa *Teologia św. Pawła w: Teologia Nowego Testamentu*, red. F. Gryglewicz, t. II, Lublin 1992, a we *Wprowadzeniu do ksiąg Nowego Testamentu* szczegółowo omawia listy Pawłowe. Niewątpliwie wcześniejsze wydania potwierdzają istotne długoletnie przygotowanie do ukazania się znakomitego kompendium o św. Pawle ze wskazaniem na rozległość poruszanych zagadnień. W perspektywie całościowego opracowania tematyki książki przedstawiają one również osobę i całą działalność misyjną, a także spuściznę literacką Apostoła Narodów. A jest to wręcz imponująca objętość. Sama bibliografia, wyselekcjonowana i rozdysponowana bardzo fachowo działami, zajmuje aż 29 stron.

O. Langkammer w swojej monografii poświęcił św. Pawłowi cztery rozdziały (wielkie części), które stanowią pewną całość, opracowaną w sposób bardzo systematyczny: rozdział I nosi tytuł

Św. Paweł – okres przed nawróceniem – nawrócenie i powołanie – działalność misyjna, s. 59-164; rozdział II – Listy św. Pawła, s. 165-225; rozdział III – Teologia św. Pawła, s. 227-309; rozdział IV – Etos Pawłowy – etyka Pawłowa, s. 311-368.

Po zwięzłym wprowadzeniu w tło historyczno-religijne, w pierwszej najobszerniejszej części (według powyższego podziału) zajmuje się życiem i działalnością misyjną św. Pawła. Omawia w nim wychowanie, wykształcenie, a zwłaszcza bardzo szczegółowo nawrócenie i powołanie do misji w służbie Jezusowi, która odtąd miała wyznaczać drogę życia Apostoła pogan – do jego posługi apostołskiej. Autor w sposób bardzo interesujący rozpracował kwestię nawrócenia Szawła. Poddając analizie teksty z dwóch różnych źródeł, tj. z *Dziejów Apostolskich* i *listów Pawła*, w swoim wnioskowaniu nadaje priorytetowe znaczenie świadectwom pochodzącym od samego Apostoła. Dlatego Autor monografii słusznie zauważa, że nawrócenie św. Pawła trzeba rozpatrywać w kategoriach biblijnego myślenia i w takich kategoriach mówić o powołaniu Pawła, który z gorliwego wyznawcy judaizmu i prześladowcy chrześcijan stał się świadkiem zmartwychwstałego Chrystusa i Apostołem pogan. Do takich wniosków doszedł on dzięki wnikliwej analizie lingwistycznej i ukazaniu jej znaczenia dla Czytelnika, przekazując wypływające stąd pouczenia. Śledząc działalność i podróże misyjne św. Pawła, jego mowy, w tekstach Autora dostrzegamy perfekcyjne posługiwanie się metodami krytycznymi dla celów badawczych tego opracowania. Chodziło o konfrontację tekstów Łukaszkowych ze źródłami, na których się opierał, analogicznie odnosząc je do *listów Pawłowych*. Ta bezkompromisowa ocena pozwoliła wydobyć rzeczywistą treść i myśli przyświecające św. Pawłowi. Z rozdziału I nasuwa się wniosek o wielkiej roztropności naukowej i wyczuciu badawczym Autora monografii, który warunkuje je i konfrontuje z najnowszymi osiągnięciami współczesnych egzegetów.

W rozdziale II została przeprowadzona analityczna charakterystyka listów św. Pawła (w tym tzw. *Deuteropaulina*). Dotyczy ona okoliczności ich powstania, adresatów, zasadniczych tematów i celu listów, a także nowych aspektów teologicznych; ponadto niejako z konieczności zajmuje się również *Listem do Hebrajczyków*. W tym rozdziale swoiste novum badawcze stanowi pragmatyczne pojmowanie danego pisma, ale dzięki właściwemu podejściu Autor monografii postrzega św. Pawła w nowym świetle, zwłaszcza jako pasterza troszczącego się o los i duchowy wzrost „swoich owiec”. W drugim rozdziale uwidoczni się kunszt badawczy

o. Langkammera, gdzie „pomimo chropowatości stylu, przerywanych zdań czy nawet pewnych niejasności *listy Pawłowe* uderzają swoją żywotnością i dynamiką, która odpowiada żywotności Apostoła. W tej dynamice, a nawet impulsywności – zauważa Autor – spoczywa także urok listów...” (s. 166).

Rozdział III monografii dotyczy teologii św. Pawła. Opierając się na tekstach biblijnych, a zwłaszcza na 1 Kor 8,6, Autor w sposób oryginalny odkrywa zasadę teologii Pawłowej i dzieli ją na trzy działy: *Ex Deo* (Bóg u podstaw dzieła zbawczego); *Per Christum – in Christo* (Boże dzieło zbawcze w Jezusie Chrystusie Synu Bożym) i *Ad Deum* (kontynuacja dzieła zbawczego w Kościele przez Ducha Świętego aż do dopełnienia eschatologicznego). Z tej zasady wynikają też podstawowe koncepcje teologiczne, takie jak dogmatyczna, antropologiczna i chrystocentryczna. Stąd Autor monografii uwzględnia postulaty współczesnej dogmatyki mówiącej o Bogu Stwórcy, o Jezusie Chrystusie – Odkupicielu i o eschatologii. U św. Pawła człowiek przedstawiony jest grupowo, eklezjalnie, w jego perspektywie chrystologicznej (i my przez Niego) i skierowany do Boga. Rozważania teologiczne św. Pawła są silnie skoncentrowane na Jezusie Chrystusie i stąd Jezus Chrystus stał się centrum jego przepowiadania – konkluduje Autor (s. 228-229).

Wreszcie rozdział IV poświęcony jest „etosowi Pawłowemu”. Autor najpierw omawia etos apostołski, który miał pełne zastosowanie w pierwotnym Kościele (s. 311). Ocenia trafnie, gdyż to, co stanowiło o etosie chrześcijańskim, a mianowicie wiara, chrzest i Eucharystia, zostało przez Apostoła przyjęte i rozwinięte zarówno w gminach judeochrześcijańskich, jak i tych, które powstawały w świecie pogańskim. Z zasadniczej teologii zbawienia wynika etyka, wokół której winno się skupiać i rozwijać życie chrześcijańskie w Kościele. Miłość Boża jest niepojęta. Została ona wlana do serc wiernych przez śmierć Jezusa Chrystusa. „Z tego – pisze Autor – wynika podwójny cel etyki chrześcijańskiej. Miłość Boża powinna kwitnąć w gminie, powinna stać się najwyższym ideałem życia chrześcijańskiego. Wszyscy odtąd są braćmi i siostrami w Chrystusie. Paweł uznaje wprowadzić stany (np. małżeński i niewolnictwo), lecz w obliczu miłości Chrystusa liczy się jedynie nowe dziecięstwo Boże uzyskane przy chrzcie. Z ogólnej zasady miłości braterskiej w jednym Ciele Chrystusa płyną bardzo konkretne upomnienia, związane z życiem w Kościele” (s. 339).

Podsumowując, należy stwierdzić, iż we wszystkich rozdziałach tej rzetelnej i pełnej

głębokich przemyśleń monografii, płynących z doświadczenia Autora, przedstawiony jest jasny i zrozumiały dla Czytelnika układ prezentowanych zagadnień. Z nich wyłania się nowy obraz Pawła, który poprzez analizę Jego tekstów natchnionych przemawia do nas z mocą i w sposób dla nas bardziej zrozumiały niż dotychczas. W prezentacji św. Pawła Apostoła Autor monografii posługuje się systematycznie metodami badawczymi, stosowanymi we współczesnej egzegezie i wykorzystuje owoce najnowszych badań biblijnych. Jeszcze raz potwierdza się doskonała znajomość współczesnych zagadnień teologii i antropologii.

Wielką zaletą książki jest przejrzystość i wnikliwy sposób przeprowadzonych badań, które naświetlają kwestie niezwykle złożone i rozległe oraz trudne dla badań. Nie ma tu niedomowień czy połowicznych wyjaśnień. Dyskusje akademickie Autor ograniczył do niezbędnych, aby w sposób pełny i obiektywny uzasadnić daną tezę czy hipotezę. Dzięki temu praca *Apostół Paweł i jego dzieło* jest nie tylko znakomitym podręcznikiem dla studentów teologii, szczególnie biblistyki, ale

stanowi także wyjątkowo cenny materiał dla wszystkich, którym osoba i życie św. Pawła Apostoła są bliskie, zwłaszcza dla duszpasterzy i kaznodziejów. W literaturze polskiej jest to novum wnoszące bardzo wiele w arkana wiedzy biblijnej o św. Pawle.

O. prof. Hugolin Langkammer – jeszcze w zamyśle i później w dziele – wyprzedził życzenie Konsultora Papieskiej Komisji Biblijnej, ks. prof. dra hab. Ryszarda Rubinkiewicza, Prezesa Polskich Biblistów, iż w Polsce „wciąż czeka się na jakąś nowoczesną i wyczerpującą monografię Apostoła Narodów” (dz. cyt., s. 307).

Dębiec Radosław Damian OFMConv (Prowincja św. Maksymiliana M. Kolbego) – ur. 1964, w zak. 1984, kapł. 1992, magisterium z teologii moralnej na PAT w Krakowie (1992), studia specjalistyczne z teologii biblijnej NT na UAM w Poznaniu (licencjat 2001). Píše artykuły w czasopiśmie „Posłaniec Św. Antoniego z Padwy”, a także współpracuje w redagowaniu biuletynu „Wiadomości z Prowincji”; w latach 1997-98 wykładał w *Szkole franciszkańskiej* przy klasztorze poznańskich franciszkanów. Obecnie przygotowuje pracę doktorską.

Publikacje teologów

Na stronie internetowej prezentowanego wielokrotnie na łamach TwP portalu www.teolog.pl znajduje się informacja: „Jesteś teologiem? Przyślij nam swój artykuł, recenzję, pracę magisterską, dyplomową, doktorską lub jej fragment. Czekamy pod adresem: wiara@wiara.pl”. Wiemy od Redaktora portalu, że odgłos wciąż jest nikły, choć znalazło się kilku dobrych i odważnych Autorów, którzy zamieścili w www.teolog.pl swoje artykuły, recenzje, bibliografie.

Do tego apelu przyłącza się „Teologia w Polsce” i również oczekuje na teksty, które można przysyłać na adres:

„Teologia w Polsce”

ul. Ks. I. Radziszewskiego 7

20-950 Lublin

lub pocztą elektroniczną:

twp-redakcja@tlen.pl

TwP niestrudzenie zamieszcza również następującą informację-apel:

Nasz BIULETYN INFORMACYJNY „TEOLOGIA W POLSCE” żyje po to, byśmy się lepiej znali, by kolega dogmatyk (przede wszystkim on, ale nie wyłącznie) informował kolegę dogmatyka (przede wszystkim jego, choć nie ekskluzywnie) o narodzinach swoich nowych ksiąg. Piszemy raczej sporo, publikujemy nieco mniej, jednak nie mało. Nie sposób wszystko śledzić, tym bardziej wszystko kupić, by reklamować.

Pomóż się zareklamować. Nie chodzi ostatecznie o Ciebie (jeśli siostra pokora odradza Ci taką reklamę); chodzi o sprawę, w którą inwestujesz swoje życie.

TwP bardzo chętnie poinformuje o Twoich publikacjach, ale zdarza się, że ich nie zauważa, albo nie ma pieniędzy na zakup...

Przysyłajcie swoje publikacje. Nie zapomnijcie odważnie dopisać cenę.

Redakcja TwP z pewnością nie odczyta jej jako apel do własnego woreczka, ale jako dane interesujące Czytelników.

S. C. Napiórkowski OFMConv

A. Kulczycka (oprac.)

Wykaz wybranych prac magisterskich (wraz ze spisami treści) napisanych na seminarium z mariologii pod kierunkiem S. C. Napiórkowskiego OFMConv

Przedstawiony niżej wykaz obejmuje wybrane prace magisterskie napisane w Katedrze Mariologii KUL w latach 1978-2004. Redakcja TwP zamieszcza ten wykaz jako element użyteczny w warsztacie teologa oraz pomoc w pracy twórczej dla raczkujących adeptów teologicznej wiedzy. Można żywić nadzieję, że ta propozycja zachęci także do podejmowania tematów badawczych z mariologii.

Równocześnie TwP kieruje zaproszenie do polskich teologów: mile widziane będą na łamach TwP podobne zestawienia prac teologicznych.

Jednocześnie informujemy, że zaprezentowany poniżej wykaz jest przymiarką do większej publikacji, w której zostaną zawarte wszystkie prace (wraz ze spisami treści oraz fragmentami ciekawszych prac) napisane pod moim kierunkiem.

SCN

ADASZKIEWICZ Mirosław OFMConv,
Znaczenie Listu Apostolskiego Jana Pawła II „Mulieris dignitatem” dla duszpasterstwa maryjnego w Polsce, Łódź-Lublin 1992, 84 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Znaczenie godności kobiety i jej powołania jako podstawowej prawdy o człowieku stworzonym „na obraz i podobieństwo Boga”

1. Główne idee „Mulieris dignitatem”
2. Duszpasterstwa maryjne w Polsce
 - 2.1. Rycerstwo Niepokalanej
 - 2.2. Pomocnicy Matki Kościoła
 - 2.3. Ruch Światło-Życie

II. Znaczenie tajemnicy odkupienia dla godności i powołania kobiety

1. Główne idee „Mulieris Dignitatem”
2. Duszpasterstwa maryjne w Polsce
 - 2.1. Rycerstwo Niepokalanej
 - 2.2. Pomocnicy Matki Kościoła
 - 2.3. Ruch Światło-Życie

II. Znaczenie prawdy o Kościele jako Oblubienicy Chrystusa dla teologii oblubieńczego charakteru małżeństwa

1. Główne idee „Mulieris Dignitatem”
2. Duszpasterstwa maryjne w Polsce
 - 2.1. Rycerstwo Niepokalanej
 - 2.2. Pomocnicy Matki Kościoła
 - 2.3. Ruch Światło-Życie

Zakończenie

AGACIŃSKI Jarosław, *Doświadczenie osób i wspólnot chrześcijańskich. Próba teologicznego komentarza do „Redemptoris Mater”* 48, Lublin 1991, 84 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. „Doświadczenie osób i wspólnot chrześcijańskich” w świetle kontaktów Karola Wojtyły (biskupa i papieża) z ruchem Światło-Życie

1. Doświadczenie osoby
2. Doświadczenie wspólnoty

II. „Doświadczenie osób i wspólnot chrześcijańskich” w świetle kontaktów Karola Wojtyły (biskupa i papieża) z ruchem neokatechumenalnym

1. Doświadczenie osoby
2. Doświadczenie wspólnoty

III. Próba naświetlenia RM tekstami Karola Wojtyły fenomenologa

Zakończenie

BARAN Małgorzata, *Modlitwa różańcowa. Próba systematyzacji form*, Lublin 2001, 88 s.

Wstęp

I. Konwencjonalne formy modlitwy różańcowej

1. W dziejach
2. Współcześnie

II. Niekonwencjonalne formy modlitwy różańcowej

1. Różaniec połączony z procesjami
2. Inne niekonwencjonalne formy modlitwy różańcowej

III. Propozycje odnowy

1. „Liturgiczna”
2. „Dogmatyczne”

Zakończenie

Wykaz skrótów

Bibliografia

BARTOSIK Grzegorz Krzysztof OFMConv, *Dwa modele pośrednictwa maryjnego w późnych pismach (1935-41) świętego Maksymiliana Marii Kolbego*, Lublin 1987, 126 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Model chrystologiczny

1. Rozumienie pośrednictwa
 - 1.1. Współodkupicielka
 - 1.2. Szafarka łask
 - 1.3. Przekazująca Bogu nasze dobro
2. Sposób pośredniczenia
 - 2.1. Przez Boże Macierzyństwo
 - 2.2. Przez współdziałanie z posłannictwem Zbawiciela
 - 2.3. Przez modlitwę i wstawiennictwo
 - 2.4. Przez „jurysdykcję” w dziedzinie łask w Królestwie Miłosierdzia
 - 2.5. Przez przykład swych cnót?
3. Do kogo Pośredniczka?
4. Uzasadnianie pośrednictwa maryjnego
 - 4.1. Argumentacja biblijna
 - 4.2. Tradycja i nauka teologów
 - 4.3. Objawienia prywatne
 - 4.4. Tradycja zakonna
 - 4.5. Argumentacja własna
5. Konsekwencje pośrednictwa maryjnego
6. Pośrednictwo Maryi a bezpośredniość kontaktu z Trójcą Świętą
7. Stosunek pośrednictwa Maryi do pośrednictwa Aniołów i Świętych

II. Model pneumatologiczny

1. Duch Święty jako Pośrednik
2. Niepokalane Poczęcie Stworzone – Maryja
3. Niepokalane Poczęcie Niestworzone – Duch Święty
4. Maryja jako Oblubienica Ducha Świętego
5. Sposób rozumienia zjednoczenia Maryi z Duchem Świętym: Maryja niejako wcielonym Duchem Świętym
6. Kosmiczny wymiar zjednoczenia Maryi z Duchem Świętym
 - 6.1. Ekstrapolacja do teologii III zasady dynamiki Newtona
 - 6.2. Maryja jako szczyt stworzenia wracającego do Boga
7. Konsekwencja zjednoczenia Maryi z Duchem Świętym: Niepokalana jako Wszechpośredniczka Łask

Zakończenie

Załącznik

BIAŁOGŁOWSKI Edward ks., *Recepcja apokryfów w mariologicznych fragmentach „Rozmyślenia przemyskiego”*, Lublin 1981, 107 s.

Wykaz skrótów

Wstęp

I. „Rozmyślanie” jako wyraz pobożności XV wieku

1. Maryjność
2. Doloryzm

3. Devotio moderna

II. Radości

1. Zwiastowanie Joachimowi
2. Zwiastowanie Annie
3. „Pociechy anielskie”

III. Niepokoje

1. Zwiastowanie Maryi
2. Niepokoje Józefa
3. Konflikt Maryi i Józefa z kapłanami żydowskimi

IV. Boleści

1. Rozmowa Maryi z Gabrielem po wieczery w Betanii
2. Omdlenie i zawroty głowy Maryi
3. Spotkanie Jezusa z Maryją na drodze od Annasza do Kajfasza

Zakończenie

Bibliografia

BŁAŻKIEWICZ Renata, *Problem obecności Maryi w kopii obrazu jasnogórskiego w świetle kazań peregrynacyjnych Stefana kardynała Wyszyńskiego*, Lublin 1987, 63 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Nauczanie nawiedzeniowe Stefana kardynała Wyszyńskiego w latach 1957-1964

II. Nauczanie nawiedzeniowe Stefana kardynała Wyszyńskiego w latach 1965-1980

III. Teologiczne uzasadnienia nawiedzeniowego nauczania Prymasa Tysiąclecia

Zakończenie

BUJNOWSKI Piotr OFMConv, *Problematyka maryjna w kazaniach o. Kasjana Korczyńskiego OFMConv (zm. 1784)*, Lublin 1980, 65 s.

Bibliografia

Wstęp

I. Posłannictwo Najświętszej Maryi Panny

1. Przeznaczenie Najśw. Maryi Panny
2. Boże Macierzyństwo
3. Rola Maryi w Bożej ekonomii zbawienia

II. Niepokalane Poczęcie Najśw. Maryi Panny

1. Powszechność grzechu pierworodnego
2. Istota przywileju Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny
3. Wolność od grzechu uczynkowego jako konsekwencja przywileju Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny

III. Doskonałość osoby Najśw. Maryi Panny

1. Doskonałość duszy Najświętszej Maryi Panny
2. Piękno ciała Najświętszej Maryi Panny
3. Uwielbienie Maryi jako konsekwencja Jej świętości

Zakończenie

CHODARA Stanisław, *Ekumeniczne znaczenie biblijnej mariologii Maxa Thuriana w książce „Maryja, Matka Pana, Figura Kościoła”*, Tarnogród-Lublin 1991, 86 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

1. Magnificat
 - 1.1. Boże Macierzyństwo Maryi
 - 1.2. Dziewictwo Maryi
2. Kana
 - 2.1. Duchowe Macierzyństwo Maryi
 - 2.2. Pośrednictwo Maryi
3. Krzyż
 - 3.1. Relacja Maryja – Kościół
 - 3.2. Kult Maryi
4. Próba ekumenicznego podsumowania
 - 4.1. Świętość Maryi
 - 4.2. Dogmat o Wniebowzięciu Maryi

Zakończenie

CIEMIĘGA Wiesław OFMConv, *Maryja w świetle „Wczesnych źródeł franciszkańskich”*, Łódź-Lublin 1993, 110 s.

Objaśnienie skrótów

Wykaz źródeł i literatury

Wstęp

- I. Trójca Święta a Dziewica Maryja
 1. Maryja a Ojciec Niebieski
 2. Chwalebna Dziewica – Matka Baranka
 3. Błogosławiona Maryja a Duch Święty
- II. Chwalba Pani świata
 1. „Święto nad świętami”
 2. Matka Boża Anielska – maryjny testament
 3. Modlitwa i post
- III. Naśladowanie cnót Maryi, Matki wszelkiego dobra
 1. Matka i Królowa Miłosierdzia
 2. Uboga i Pokorna Dziewica
 3. Święta Maryja z Porcjunkuli – zwierciadło życia

Zakończenie

CZERAK Antoni dk., *Duchowe macierzyństwo Maryi według pism bpa Józefa Sebastiana Pelczara (1842-1924)*, Przemyśl-Lublin 1984, 60 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

- I. Podstawy duchowego macierzyństwa Maryi
 1. Podstawy skrypturystyczne
 2. Podstawy teologiczne
- II. Funkcje Maryi jako Matki duchowej
 1. Podstawy nauki o wstawiennictwie Maryi u Syna
 2. Rola Maryi w rozdawnictwie łask
 3. Opieka Maryi nad ludźmi

III. Powszechność duchowego macierzyństwa Maryi

1. Duchowe macierzyństwo Maryi w stosunku do całej ludzkości
2. Duchowe macierzyństwo Maryi w stosunku do Kościoła
3. Duchowe macierzyństwo Maryi w stosunku do narodów
4. Duchowe macierzyństwo Maryi w stosunku do narodu polskiego

Zakończenie

DAROWSKI Kazimierz, *Teologiczna analiza współczesnych polskich pieśni maryjnych*, Lublin 1988, 102 s.

Skróty bibliograficzne

Bibliografia

Wstęp

- I. Misterium Boga Ojca
 1. Obraz Boga Ojca
 2. Maryja w relacji do Boga Ojca
- II. Misterium Syna i Ducha Świętego
 1. Obraz Jezusa Chrystusa
 2. Maryja w relacji do Chrystusa
 3. Maryja w relacji do Ducha Świętego
- III. Próba oceny w świetle adhortacji Pawła VI „*Mariialis cultus*”
 1. Pieśń maryjna a trynitarna, chrystologiczna, pneumatologiczna i eklezjologiczna zasada odnowy kultu maryjnego
 2. Pieśń maryjna a szczegółowe zasady odnowy kultu maryjnego

Zakończenie

DĄBROWSKA Anna, *Maryja w misterium Chrystusa według katechez środowych Jana Pawła II*, Lublin 2000, 133 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

- I. Maryja w misterium Wcielenia
 1. Niewiasta napełniona łaską
 2. Zawsze Dziewica
 3. Pierwsza Ewangelizatorka
 4. Boża Rodzicielka
- II. Maryja między misterium Wcielenia i misterium krzyża
 1. Niewiasta powołana do cierpienia
 2. Pielgrzymująca w duchowym rozwoju
 3. Orędowniczka pierwszego cudu Jezusa
- III. Maryja w misterium krzyża
 1. Współcierpiąca pod krzyżem
 2. Pomocnica w dziele Odkupienia
 3. Zapowiedziana jako duchowa Matka

Zakończenie

FIEDŃ Kazimierz ks., *Stan badań nad maryjną pobożnością ludową w Polsce (1957-1980)*, pr. lic., Lublin 1982, 137 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Próba systematyzacji polskiego piśmiennictwa z lat 1957-1980 o maryjnej pobożności ludowej

1. Bibliografie polskiej pobożności maryjnej
2. Opracowania ogólne o polskiej pobożności maryjnej
3. Opracowania wybranych przejawów polskiej pobożności maryjnej
 - 3.1. Jasna Góra
 - 3.2. Inne sanktuaria maryjne
 - 3.3. Pielgrzymki do sanktuariów maryjnych
 - 3.4. Różaniec święty, bractwa, medaliki

II. Wyróżniające się współczesne formy polskiej pobożności maryjnej

1. Tytuł „Królowa Polski”
2. Wielka Nowenna i Jasnogórskie Śluby Narodu
3. Czuwania soborowe
4. Peregrynacja obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej
5. Millenium Chrześcijaństwa Polski
6. „Soboty Królowej Polski”
7. „Ruch Pomocników Matki Kościoła”
8. Przygotowanie do obchodu 60-lecia obecności obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze

III. Próby krytycznej refleksji nad polską pobożnością maryjną

1. Recepcja maryjności w kulturze materialnej i duchowej
2. Poszukiwania teoretycznych uzasadnień polskiej pobożności maryjnej
3. „Wartości i braki” polskiej pobożności maryjnej
4. Przyszłościowy model polskiej pobożności maryjnej

Zakończenie

FLOREK Artur, *Ireneuszowy temat „Maryja - Nowa Ewa” w świetle encykliki „Redemptoris Mater” Jana Pawła II*, Lublin 1995, 110 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

1. Niewiasta
 - 1.1. Wybrana do pełni łaski
 - 1.2. Dziewica posłuszna Bogu
 - 1.3. Niewiasta zawierzenia
2. Matka
 - 2.1. Dziewica Matka
 - 2.2. Matka wedle ciała i wedle Ducha

2.3. Matka żyjących

3. Pośredniczka

3.1. Orędowniczka

3.2. Przyczyna zbawienia

FROMONT Karol, *Orędownictwo Chrystusa w świetle katechez środowych Jana Pawła II*, Lublin 2000, 124 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Trynitarny wymiar orędownictwa Chrystusa

1. Chrystus Orędownik a Bóg Ojciec
 - 1.1. Syn
 - 1.2. Kapłan, Ofiara i Pośrednik
2. Chrystus Orędownik a Duch Święty
 - 2.1. Orędownictwo Chrystusa w Duchu Świętym
 - 2.2. Orędownictwo Chrystusa o Ducha Świętego
 - 2.3. Orędownictwo Chrystusa a orędownictwo Ducha Świętego

II. Orędownictwo Chrystusa historycznego

1. Orędownictwo ziemskiego przebywania
 - 1.1. Modlitwy przedpaschalne
 - 1.2. Modlitwa arcykapłańska
2. Modlitwa męki
 - 2.1. Orędownictwo słowa
 - 2.2. Orędownictwo czynu

III. Orędownictwo Chrystusa uwielbionego

1. Orędownictwo bezpośrednie
 - 1.1. W perspektywie zmartwychwstania
 - 1.2. W perspektywie wniebowstąpienia
2. Orędownictwo pośrednie
 - 2.1. W Kościele pielgrzymującym
 - 2.2. W Kościele uwielbionym i oczyszczającym się

Zakończenie

GALLO Emilio MIC, *Teologiczna ikona Maryi w tradycyjnych pieśniach słowackich*, Lublin 2002, 97 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Maryja w Tajemnicy Boga Ojca

1. Merytoryczny przegląd treści dotyczących relacji Maryja a Bóg Ojciec
2. Próba oceny w świetle oceny Adhortacji Pawła VI *Marialis cultus*

II. Maryja w Tajemnicy Jezusa Chrystusa

1. Merytoryczny przegląd treści dotyczących relacji Maryja a Jezus Chrystus
2. Próba oceny w świetle oceny Adhortacji Pawła VI *Marialis cultus*

III. Maryja w Tajemnicy Ducha Świętego

1. Merytoryczny przegląd treści dotyczących relacji Maryja a Duch Święty
2. Próba oceny w świetle oceny Adhortacji Pawła VI *Marialis cultus*

IV. Maryja w Tajemnicy człowieka

1. Merytoryczny przegląd treści dotyczących relacji Maryja a człowiek
2. Próba oceny w świetle oceny Adhortacji Pawła VI *Marialis cultus*

Zakończenie

Aneks

GRYGORCEWICZ Zbigniew MIC, *Maryja w katechezie wspólnot neokatechumenalnych*, Lublin 1992, 85 s.

Bibliografia

Wykaz skrótów

Wstęp

I. Maryja w katechezie biblijnej

1. Zwiastowanie
 - 1.1. Wiara wbrew nadziei
 - 1.2. Posłuszeństwo woli Ojca
 - 1.3. „Gorzkie wody” posłuszeństwa
2. Maryja pod krzyżem
3. Niewiasta obleczone w słońce

II. Maryja w katechezach do wybranych pieśni

1. Matka Jezusa i Matka nasza
2. Krzak płonący Mojżesza
3. Baranka Boża

III. Maryja w katechezie znaków

1. Maryja w znakach liturgii
2. Maryja w malarstwie Kiko
3. Maryja w znaku Rodziny z Nazaret

IV. „Maryja neokatechumenalna” w świetle współczesnych wypowiedzi Kościoła

1. Maryja w Tajemnicy Chrystusa
2. Maryja w Tajemnicy Kościoła
3. Maryja w tajemnicy kultu chrześcijańskiego

Zakończenie

Aneks

GRZYBEK Małgorzata, *Maryjne posłanie bł. Urszuli Ledóchowskiej i problemy jego aktualności w świetle posoborowego Magisterium Kościoła*, Lublin 1991, 99 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Historyczno-mariologiczny kontekst życia i działalności bł. Urszuli Ledóchowskiej

1. Maryja w tradycji narodu polskiego
2. Miejsce Maryi w kazaniach i katechizmach XIX wieku
3. Sodalicyjna pobożność maryjna

II. Problem współdziałania Maryi z dziełem Odkupiciela

1. „Współodkupicielka” i „Bolesna” w ujęciu bł. Urszuli Ledóchowskiej
2. Magisterium Kościoła o Maryi w tajemnicy Chrystusa Odkupiciela
3. Wnioski

III. Macierzyńskie wstawiennictwo Najświętszej Maryi Panny

1. Orędowniczka i Gwiazda Morza w ujęciu bł. Urszuli Ledóchowskiej
 - 1.1. Gwiazda Morza w doświadczeniu Urszuli Ledóchowskiej
 - 1.2. Wstawiennictwo Matki Najświętszej – Maryja jako „Orędowniczka”
 - 1.3. Znaczenie nabożeństwa do Najświętszej Maryi Panny
2. Macierzyńskie pośrednictwo Najświętszej Maryi Panny w świetle „Redemptoris Mater”
3. Wnioski

IV. Maryja jako wzór świętości

1. Maryja jako wzór świętości w ujęciu Matki Urszuli
 - 1.1. Maryja – wzór świętości zakonnej
 - 1.2. Sodalicyjny model świętości
2. Maryja jako Nauczycielka wiary i miłości według Pawła VI i Jana Pawła II
 - 2.1. Znaczenie naśladowania Matki Najświętszej
 - 2.2. Maryja jako wzór wiary i doskonałego posłuszeństwa
 - 2.3. Błogosławiona Dziewica – wzór miłości
3. Wnioski

Zakończenie

GUT Grzegorz OFMConv, *Polska recepcja mariologii Soboru Watykańskiego II na przykładzie pism o Apoloniusza Żynela OFMConv*, Lublin 1994, 50 s.

Skróty

Bibliografia

Wstęp

I. Charakterystyka mariologii przedsoborowej

1. Bogurodzica
2. Niepokalana
3. Wniebowzięta
4. Wszechpośredniczka

II. Specyfika mariologii Soboru Watykańskiego II

1. Maryja w Tajemnicy Chrystusa Odkupiciela
2. Maryja w Tajemnicy Kościoła
3. Maryja w Tajemnicy kultu

III. Przesoborowa i posoborowa mariologia o Apoloniusza

1. Pośrednictwo Najświętszej Maryi Panny
2. Kult Najświętszej Maryi Panny

Zakończenie

HARASIMOWICZ Dariusz OFMConv, *Pojęcie zbawczego pośrednictwa w świetle „Traktatu o prawdziwym nabożeństwie do Najświętszej Maryi Panny” św. Ludwika Marii Grigniona de Montfort*, Lublin 1996, 102 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Istota zbawczego pośrednictwa

1. Istota zbawczego pośrednictwa Jezusa Chrystusa
 - 1.1. Pośrednik „z nieskończonego miłosierdzia”
 - 1.2. Jedyne pośrednik
2. Istota zbawczego pośrednictwa NMP
 - 2.1. Pośredniczka „z łaski”
 - 2.2. Pośredniczka w Chrystusie i do Chrystusa

II. Sposoby zbawczego pośrednictwa

1. Sposoby zbawczego pośrednictwa Jezusa Chrystusa
 - 1.1. Pośrednik przez Wcielenie
 - 1.2. Pośrednik przez zasługi
2. Sposoby zbawczego pośrednictwa NMP
 - 2.1. Pośredniczka przez zrodzenie Chrystusa
 - 2.2. Pośredniczka przez duchowe macierzyństwo

III. Relacje między pośrednikami

1. Relacja Chrystus a Maryja
2. Relacja Duch Święty a Maryja

Zakończenie

JABŁOŃSKI Jarosław ks., *Matka Boża a naród polski według drukowanych kazań Karola Wojtyły: biskupa, kardynała, papieża*, Białystok-Lublin 1995, s. 70 (z ks. Stanisławem Piotrowskim).

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Matka Boża a naród polski od momentu chrztu Polski przez „potop” i rozbiory

1. Królowa z wyboru
2. Obrona wiary i tożsamości narodowej

II. Matka Boża a naród polski w dwudziestoleciu międzywojennym i w czasie II wojny światowej

1. Opiekunka w odbudowie odrodzonej ojczyzny
2. Wspomożycielka w czasie wojny

III. Matka Boża a naród polski w rzeczywistości powojennej

1. Pielgrzymująca Matka Zawierzenia
2. Przewodniczka do prawdziwej wolności

Zakończenie

KAPUSTA Waldemar SDB, *Pośrednictwo Maryi w „Lumen gentium”, „Marialis cultus”*

i „*Redemptoris Mater*”, Lublin 1990, 91 s. (z ks. W. Życińskim SDB).

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Uczestnictwo Maryi w dziejach Kościoła

1. Od mariologii chrystocentrycznej do eklezjotypicznej
2. Pośrednictwo Maryi przez uczestnictwo w pośrednictwie Chrystusa

II. Założenia i uwarunkowania odnowy kultu maryjnego

1. Miejsce kultu maryjnego w kulcie chrześcijańskim
 - 1.1. Tradycyjne a współczesne formy kultu maryjnego
 - 1.2. Kult maryjny w nauce Kościoła soborowego
2. Zasady odnowy kultu maryjnego
 - 2.1. Kierunki odnowy pobożności maryjnej
 - 2.2. Główne zasady kultu maryjnego

III. Pośrednictwo „podporządkowane”

1. Pośrednictwo a macierzyństwo
2. Pośrednictwo a wniebowzięcie

Zakończenie

KŁAK Anatolij MIC, *Teologiczny obraz Maryi w tekstach prawosławnych antologii BEATAM ME DICENT*, Lublin 1999, 82 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Maryja w tajemnicy wcielenia

1. Nowe stworzenie w Stwórcy
2. Zwiastowanie
3. Narodzenie Syna

II. Maryja w tajemnicy Paschy Chrystusa

1. Współcierpiąca ze swoim Synem
 - 1.1. Współcierpienie Maryi Matki Jezusa na weselu w Kanie
 - 1.2. Ubolewanie Matki przy krzyżu swojego Syna
2. Oczekująca Zmartwychwstania
3. Najświętszy i Najświętsza (*Panhagion i Panhagia*)

III. Maryja w tajemnicy Kościoła

1. Najchwalebniejsza Służebnica Pańska
2. Pocieszycielka chrześcijan w liturgii
3. Matka żyjących

Zakończenie

KOMENDA Henryk SDB, *Salezjańskie aspekty kultu Matki Bożej Wspomożenia Wiernych*, Lublin 1983, 67 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Kult Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w życiu świętego Jana Bosko

1. Początki kultu Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Piemencie
2. Etapy rozwoju pobożności maryjnej u św. Jana Bosko
 - 2.1. Rozwój pobożności maryjnej u św. Jana Bosko w latach 1820-1858
 - 2.2. Bazylika Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Turynie (1820-1968)
 - a. Budowa kościoła Matki Bożej Wspomożenia Wiernych
 - b. Środki propagujące kult Matki Bożej Wspomożenia Wiernych
 - c. Konsekracja kościoła Matki Bożej Wspomożenia Wiernych
 - 2.3. Dzieła księdza Bosko ku czci Maryi Wspomożycielki Wiernych w latach 1868-1888
 - a. Zgromadzenie Salezjańskie
 - b. Instytut Córek Maryi Wspomożycielki
 - c. Dzieło Maryi Wspomożenia Wiernych dla spóźnionych powołań
 - d. Arcybractwo Maryi Wspomożenia Wiernych przy Jej bazylice w Turynie

3. Podstawy kultu Matki Bożej Wspomożenia Wiernych u św. Jana Bosko

II. Kult Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w świetle listu okólnego księdza generała

I. Vigano oraz kapituł genralnych XX i XXI

1. Elementy odnowy kultu Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Zgromadzeniu Salezjańskim
2. Kult Wspomożycielki Wiernych a charyzmat salezjański

III. Kult Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w duszpasterskiej pracy salezjanów w Polsce

1. Liturgiczny kult Matki Bożej Wspomożenia Wiernych
2. Pozaliturgiczny kult Matki Bożej Wspomożenia Wiernych
3. Zastosowanie i skutki kultu Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w duszpasterstwie
4. Inspiracje maryjne w twórczości artystycznej polskich salezjanów

Zakończenie

KONIK Stanisław ks., *Chrześcijański kult Maryi w świetle pogańskich kultów bogini - matki*, Przemysł-Lublin 1978, 107 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Introdukcja

I. Kult bogini-matki w świecie pogańskim

1. Pramatka plemienia – matka ziemia
2. Boginie płodności
3. *Magna Mater*

II. Kult Maryi – Matki Boga-Człowieka

1. Maryja – Dziewica z Nazaretu
2. Matka Syna Bożego

III. Kult Maryi – Matki Mistycznego Ciała Chrystusa

1. Matka wszystkich ludzi
2. Pośredniczka łask

IV. Oryginalność kultu maryjnego
Zakończenie

KONKOL Paweł, *Teologiczno-duszpasterska problematyka polskiej pobożności maryjnej w świetle adhortacji apostołskiej Pawła VI „Marialis cultus”*, Lublin 1982, 113 s.

Wykaz skrótów

Wstęp

I. Charakterystyka polskiej pobożności maryjnej

1. Rys historyczny kształtowania się pobożności maryjnej
2. Charakter pobożności maryjnej w Polsce dziś
3. Braki polskiej pobożności maryjnej

II. Wytyczne adhortacji „Marialis cultus” odnośnie do pobożności maryjnej

1. Zasady odnowy kultu maryjnego
 - 1.1. Trynitarny i chrystologiczny charakter kultu maryjnego
 - 1.2. Pneumatologiczny wymiar kształtowania kultu
 - 1.3. Eklezjalny aspekt kultu
 - 1.4. Pismo Święte i Tradycja inspiracją pobożności maryjnej
 - 1.5. Uliturgicznienie pobożności
 - 1.6. Ekumeniczny aspekt kształtowania kultu maryjnego
 - 1.7. Konieczność uwzględnienia zasad antropologicznych

2. Topografia pracy nad kształtowaniem pobożności maryjnej

- 2.1. Liturgia
- 2.2. Kazanie i homilia
- 2.3. Katecheza

3. Maryja wzorem chrześcijaństwa

III. Próba zastosowania wytycznych adhortacji „Marialis cultus” do pobożności maryjnej w Polsce

1. Pobożność maryjna jako problem duszpasterski w ogólności
 - 1.1. Maryja w historii zbawienia
 - 1.2. Maryja a człowiek współczesny
 - 1.3. Problem prywatnej i lokalnej pobożności maryjnej
 - a. Wartość pobożności maryjnej dla duszpasterstwa
 - b. Różaniec i Anioł Pański

- c. Sanktuaria maryjne
- 1.4. Rola języka w kształtowaniu pobożności maryjnej
- 2. Próba zastosowania wytycznych adhortacji do wybranych form pobożności maryjnej
 - 2.1. Pielgrzymka
 - 2.2. Peregrynacja
 - 2.3. Akt oddania się Maryi w macierzyńską niewolę miłości

Zakończenie

Bibliografia

KOPACZ Małgorzata, *Macierzyńskie pośrednictwo Maryi w Duchu Świętym według encykliki Jana Pawła II „Redemptoris Mater”*, Lublin 1990, 73 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Mariologiczny kontekst nauki „Redemptoris Mater” o pośrednictwie Maryi

1. „Przez Maryję do Chrystusa”. Chrystologiczna interpretacja pośrednictwa Maryi w ujęciu tradycyjnym
2. „Pośredniczka w Chrystusie”. Pośrednictwo przez uczestnictwo w świetle Vaticanum II

II. Novum ujęcia pośrednictwa Maryi w encyklice „Redemptoris Mater”

1. Macierzyńska interpretacja pośrednictwa Maryi
2. Pneumatologiczna interpretacja macierzyńskiego pośrednictwa Maryi
3. Eklezjologiczne znaczenie teologii macierzyńskiego pośrednictwa Maryi w Duchu Świętym

Zakończenie

KOSZTYŁA Bogdan, *Ideowe obrazy Maryi w kazaniach Karola Wojtyły, biskupa i kardynała*, Lublin 1992, 72 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Biblijne obrazy Maryi

1. Maryja z Misterium Zwiastowania
2. Maryja z Kany Galilejskiej
3. Maryja z Kalwarii
4. Maryja z Wieczernika

II. Polskie obrazy Maryi

1. Madonna Jasnogórska
2. Madonna Kalwaryjska
3. Inne polskie Madonny
 - 3.1. Madonna z Limanowej
 - 3.2. Madonna z Ludźmierza
 - 3.3. Madonna z Czerwińska

III. Madonny Wojtyły a Maryja Biblii i współczesnego Magisterium Kościoła

1. Madonny Wojtyły a Maryja Biblii

- 1.1. Misterium Zwiastowania
- 1.2. Kana Galilejska
- 1.3. Kalwaria
- 1.4. Pięćdziesiątnica
- 1.5. Próba porównania

2. Madonny Wojtyły a Maryja Soboru Watykańskiego II i „Marialis cultus”

- 2.1. Sobór Watykański II
- 2.2. „Marialis cultus”
- 2.3. Próba oceny

Zakończenie

KOWALSKI Bogusław, *Elementy pneumatologicznej mariologii w encyklice „Redemptoris Mater” Jana Pawła II*, Lublin 1992, 43 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Rola Ducha Świętego w posłannictwie Maryi w czasie Jej ziemskiego życia

1. Rola Ducha Świętego w Misterium Niepokalanego Poczęcia
2. Rola Ducha Świętego w Misterium Wcielenia
3. Rola Ducha Świętego w Tajemnicy Zielonych Świąt

II. Rola Ducha Świętego w życiu Maryi w niebie

1. Duchowe Macierzyństwo Maryi
2. Macierzyńskie pośrednictwo Maryi na służbie pośrednictwa Chrystusowego
3. Służebne Królowanie

Zakończenie

KOZŁOWSKI Józef ks., *Nauka księdza Witolda Pietkuna o Macierzyństwie Duchowym i Współodkupicielstwie Maryi w świetle soborowej Konstytucji dogmatycznej o Kościele „Lumen gentium”*, Lublin 1996, 57 s. (z ks. Stanisławem Piotrowskim).

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Duchowe macierzyństwo i współodkupicielstwo Maryi. Główne tezy

1. Nauka księdza Witolda Pietkuna
2. Nauka Soboru Watykańskiego II o Najświętszej Maryi Pannie

II. Uzasadnienie zajętych stanowisk

1. Uzasadnienie macierzyństwa duchowego i współodkupicielstwa
2. Uzasadnienie Soboru Watykańskiego II

III. Próba oceny nauki księdza Witolda Pietkuna w świetle VIII rozdziału „Lumen gentium”

Zakończenie

KRASOŃ Franciszek SDB, *Oddanie w macierzyńską niewolę Maryi według listów pasterskich prymasa Wyszyńskiego*, Lublin 1982, 88 s.

Wykaz skrótów

Wstęp

I. Doktrynalne uzasadnienie aktu oddania

1. Historiozbawcze uzasadnienie aktu oddania
2. Chrystologiczne ukierunkowanie aktu oddania
3. Eklezjalne uwarunkowania aktu oddania

II. Natura aktu oddania w macierzyńską niewolę miłości

1. Macierzyńska niewola miłości
2. Intencje oddania się Maryi za Kościół

Zakończenie

Załączniki

Bibliografia

KRZYWONOS Joanna, *Teologiczne obrazy Chrystusa według „Wszystko postawiłem na Maryję” kardynała Stefana Wyszyńskiego*, Lublin 2003, 152 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Obrazy Chrystusa w misterium Trójcy Świętej

1. Logos pochodzący od Ojca
 - 1.1. Słowo Przedwieczne z Ojca
 - 1.2. Wysłannik miłości Ojca
2. Pomazany Duchem Świętym
 - 2.1. Przychodzący za sprawą Ducha Świętego
 - 2.2. Działający w mocy Ducha Świętego
3. Współkierujący losami świata
 - 3.1. Inicjator i Realizator plany zbawienia
 - 3.2. Urzeczywistniający swą wolę
 - 3.3. Łaskawy Władca
4. Współodbierający hołd
 - 4.1. Odbierający cześć
 - 4.2. Domagający się wiary i wierności
 - 4.3. Odbierający hołd warg i serca
5. Inne
 - 5.1. Światłość
 - 5.2. Jedność
 - 5.3. Sprawiedliwy Sędzia
 - 5.4. Bóg błogosławionego Imienia

II. Obrazy Chrystusa w relacji do Maryi

1. Wkraczający w życie Maryi
 - 1.1. Oddany Maryi
 - 1.2. Przyjęty przez Maryję
2. Dający Testament
 - 2.1. Geneza Chrystusowego Testamentu
 - 2.2. Dokonujący aktu wzajemnego oddania
3. Współdziałający z Maryją
 - 3.1. nierozzerwalnie złączony z Maryją

3.2. Podający wszystko przez Maryję

3.3. Współodkupiający z Maryją

3.4. Podtrzymujący życie wiernych przez Maryję

4. Przyjmujący przez Maryję

4.1. Ukazywany wiernym przez Maryję

4.2. Przyjmujący wiernych przez Maryję

5. Inne

5.1. Owoc Żywota Maryi

5.2. Niewolnik Maryi

5.3. Chłuba Maryi

III. Obrazy Chrystusa na tle Kościoła

1. Fundament Kościoła

1.1. Obecny w swoim Kościele

1.2. Zespoleni z Chrystusem – Fundamentem Kościoła

2. Mistrz

2.1. Nauczyciel

2.2. Sługa

3. Pasterz – Kapłan

3.1. Pasterz

3.2. Wieczysty Kapłan

4. Zbawca

4.1. Zbawiający świat przez Krzyż

4.2. Pozostawiający w Kościele owoce odkupienia

5. Inne

5.1. Pokarm

5.2. Lekarz

5.3. Droga, Prawda i Życie

Zakończenie

KUKIER Marek, *Maryja w Tajemnicy krzyża według katechez Środowych Jana Pawła II*, Lublin 1999, 94 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Maryja w tajemnicach Chrystusa cierpiącego

1. Według katechez środowych

2. Opinie współczesnych mariologów

II. Maryja w tajemnicach Chrystusa uwielbionego

1. Według Katechez środowych Jana Pawła II

2. W opinii współczesnych mariologów

III. Próba oceny

1. Problem oryginalności

2. Możliwości recepcji

Zakończenie

KWIATKOWSKI Dariusz MIC, *Niepokalane Poczucie NMP według o. Stanisława Papczyńskiego (1631-1701)*, Lublin 1996, 148 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Życie i działalność o. Stanisława Papczyńskiego (1631-1701) w aspekcie jego pobożności maryjnej

1. Dzieciństwo i młodość (1632-1654)
 2. Pijar (1654-1670)
 3. Założyciel Marianów (1670-1701)
- II. Dogmat o Niepokalanym Poczęciu NMP w aspekcie historycznym i doktrynalnym
1. Niepokalane Poczęcie NMP – etapy rozwoju doktrynalnego
 2. Niepokalane Poczęcie NMP w wierze i nauce polskich teologów do końca XVII wieku
- III. Doktryna o Niepokalanym Poczęciu NMP w pismach i dokumentach o. Stanisława Papczyńskiego
1. Pisma z okresu pijarskiego (1654-1670)
 2. Pisma z okresu mariańskiego (1670-1701)
- Zakończenie

MAĆKIEWICZ Halina, *Św. Ludwika Marii Grigniona de Montfort i Jana Pawła II teologia oddania siebie Maryi*, Lublin 1988, 95 s.

Wstęp

I. Struktura religijnych aktów oddawania siebie Maryi

1. Podmiot
2. „Adresat”
3. „Przedmiot”
4. Sposób
5. Cele i motywy

II. Teologiczno-systematyczne wyjaśnienia praktyki oddawania siebie Maryi

1. Teologiczne
2. Chrystologiczne
3. Pneumatologiczne
4. Eklezjologiczne
5. Sakramentologiczne

III. Uzupełniające wyjaśnienia teologii oddawania siebie Maryi

1. Społeczno-moralne
2. Ekumeniczne
3. „Doświadczeniowe”
4. Psychologiczno-ascetyczne

Zakończenie

Wykaz skrótów

Bibliografia

MARKOWSKI Wojciech ks., *Najświętsza Maryja Panna, Matka Miłosierdzia, w pismach arcybiskupa Romualda Jałbrzykowskiego w świetle encykliki Jana Pawła II „Dives in misericordia”*, Białystok-Lublin 1994, 47 s. (z ks. Stanisławem Piotrowskim).

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Ostrobramska Matka Miłosierdzia

1. Teologiczne podstawy tytułu Matka Miłosierdzia w nauczaniu Ks. Abpa Romualda Jałbrzykowskiego
2. Ostra Brama jako centrum kultu Matki Miłosierdzia

II. Matka Bogatego w Miłosierdzie

1. Matka Boża Miłosierdzia
2. Matka Bożego Miłosierdzia

III. Próba oceny

Zakończenie

MATLOK Karol, *Teologia wstawiennictwa w oracjach „Zbioru Mszy o Najświętszej Maryi Pannie”*, Lublin 2004, 117 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Adresat wstawiennictwa

1. W liturgii i nauczaniu Kościoła
 - 1.1. Liturgia
 - a. Budowa oracji ze szczególnym uwzględnieniem adresata
 - b. Pierwsze sakramentarze
 - c. Missale Romanum 1570
 - d. Mszał Pawła VI 1975
 - 1.2. Nauczanie Kościoła
2. W zbiorze Mszy o Najświętszej Maryi Pannie

- 2.1. Analiza tytułów
- 2.2. Analiza anamnez

3. Wnioski

II. Podmiot wstawiennictwa

1. Podmiot wstawiennictwa w liturgii i nauczaniu Kościoła

1.1. Liturgia

- a. Budowa oracji – ze szczególnym uwzględnieniem podmiotu wstawiennictwa
- b. Pierwsze sakramentarze
- c. Missale Romanum 1570
- d. Mszał Pawła VI 1975

1.2. Nauczanie Kościoła

- a. Biblia – źródło nauczania Kościoła o podmiocie wstawiennictwa
- b. Communio – wspólnota miłości

2. Podmiot wstawiennictwa w Zbiorze Mszy o Najświętszej Maryi Pannie

2.1. Określenia Maryi jako podmiotu wstawiennictwa

2.2. Analiza najczęściej pojawiających się określeń

- a. Dziewica
- b. Matka
- c. Najświętsza i Błogosławiona
- d. Maryja – Miriam

2.3. Analiza rzadziej występujących określeń

- a. Królowa

- b. Ucieczka grzesznych
- 3. Wnioski
 - 3.1. Wyjątkowość podmiotu wstawiennictwa w Zbiorze Mszy o Najświętszej Maryi Pannie
 - 3.2. Brak Orędowniczki
 - 3.3. Najczęściej pojawiające się przymioty
 - 3.4. Podmiot wstawiennictwa na tle wszystkich formularzy Zbioru Mszy o Najświętszej Maryi Pannie
 - 3.5. Brak tytułów maksymalistycznych
- III. Przedmiot wstawiennictwa
 - 1. Przedmiot wstawiennictwa w liturgii i nauczaniu Kościoła
 - 1.1. Liturgia
 - a. Budowa oracji – ze szczególnym uwzględnieniem podmiotu wstawiennictwa
 - b. Galesianum
 - c. Missale Romanum 1570
 - d. Mszał Pawła VI 1975
 - 1.2. Nauczanie Kościoła
 - a. Przedmiot wstawiennictwa w *Lumen Gentium*
 - b. Przedmiot wstawiennictwa w *Marialis Cultus*
 - c. Przedmiot wstawiennictwa w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*
 - d. Przedmiot wstawiennictwa w niektórych dokumentach Jana Pawła II
 - 2. Przedmiot wstawiennictwa w Zbiorze Mszy o Najświętszej Maryi Pannie
 - 2.1. Prośby zanoszone wyłącznie przez Chrystusa
 - a. Kolekty
 - b. Modlitwy nad darami
 - c. Modlitwy po komunii
 - 2.2. Prośby zanoszone za wstawiennictwem Maryi
 - a. Kolekty
 - b. Modlitwy nad darami
 - c. Modlitwy po komunii
 - 3. Wnioski
 - 3.1. Trzy zasadnicze nurty próśb
 - a. Maryja Orędowniczką Zbawienia
 - b. Maryja Orędowniczką wśród trudów i niebezpieczeństw
 - c. Maryja Orędowniczką darów duchowych
 - 3.2. Wstawiennictwo Jezusa a wstawiennictwo Maryi

Zakończenie

Dodatek

MICHNIEWICZ Wojciech ks., *Kult Matki Bożej Bolesnej w Świętej Wodzie koło Wasilkowa*, Lublin 1986, 167 + 31 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Przedmowa

Wstęp

I. Dzieje Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Świętej Wodzie

1. Początki
2. Okres unicki
3. Okres prawosławny
4. Okres katolicki – lata 1921-1944
5. Okres katolicki – lata powojenne

II. Powstanie i rozwój kultu Matki Bożej w Sanktuarium świętowodzkiem

1. Pojęcie kultu w ogólności
2. Próby teologicznej analizy legend
3. Tytuły ikony i kaplicy
4. Uzdrawienia

III. Przejawy kultu Matki Bożej Bolesnej w Sanktuarium w Świętej Wodzie

1. Nieodpustowe formy kultu okresu unicko-prawosławnego
2. Rozwój liturgii mszalnej w okresie katolickim
3. Odpusty świętowodzkie
4. Inne rodzaje kultu

IV. Znaczenie Sanktuarium dla życia Archidiecezji

1. Wpływ ośrodka na kształtowanie się pobożności wiernych
2. Liturgia odpustowa umacnianiem jedności międzywyznaniowej

Zakończenie

Aneks

MIODUSZEWSKI Marek OFMConv, *Zagadnienia mariologiczne w „Tygodniku Podlaskim” i w miesięczniku „Cerkiewny Wiestnik”*, Łódź - Lublin 1992, 79 s.

Wykaz skrótów

Zasady transkrypcji pisowni rosyjskiej

Bibliografia

Wstęp

I. Maryja jako Nowa Ewa

II. Dziewicza i święta Bogurodzica

1. Theotokos
2. Dziewictwo Matki Bożej
3. Świętość Bogurodzicy

III. Maryja a Duch Święty i Kościół

1. Maryja a Duch Święty
2. Maryja a Kościół

Zakończenie

MISIASZEK Kazimierz SDB, *Pośrednictwo Matki Bożej według „Biblioteki Kaznodziejskiej”*

i „Współczesnej Ambony” (1957-1970), Lublin 1979, 120 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Pośrednicząca rola Maryi podczas ziemskiego życia

1. Pośrednicząca rola Maryi we Wcieleniu
2. Pośrednicząca rola Maryi podczas ziemskiego życia Chrystusa
3. Pośrednicząca rola Maryi po śmierci Chrystusa

II. Pośrednictwo Maryi Wniebowziętej

1. Natura pośrednictwa Maryi
2. Zakres pośrednictwa Maryi

Zakończenie

MORAWSKI Bernard OFM^{Cap}, *Ekumeniczne Deklaracje na Międzynarodowych Kongresach Mariologicznych Rzym’75, Saragossa’79, Malta’83, Kevelaer’87*, Lublin 1997, 140 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Miejsce Maryi w dziele odkupienia

1. Tekst Deklaracji Rzym’75
2. Teologiczna analiza tekstu
 - 2.1. Jedyne Pośrednik a inni współpracownicy
 - a. Jedyne Pośrednik
 - b. Stworzeni współpracownicy
 - 2.2. Matka Odkupiciela
 - 2.3. Wierna Współpracownica
 - 2.4. Wstawiennictwo

Uwagi oceniające

II. Miejsce Maryi w kulcie chrześcijańskim

1. Tekst Deklaracji Saragossa’79
2. Teologiczna analiza tekstu
 - 2.1. Cześć Maryi a kult Boga
 - 2.2. Sławienie (błogosławienie) Maryi
 - 2.3. Naśladowanie Maryi
 - 2.4. Problem wzywania i wstawiennictwa

Uwagi oceniające

III. Miejsce Maryi we wspólnocie świętych

1. Teksty Deklaracji
 - 1.1. Tekst Deklaracji Malta’83
 - 1.2. Tekst Deklaracji Kevelaer’87
2. Teologiczna analiza tekstów
 - 2.1. Wspólnota miłości
 - 2.2. Modlitwa Maryi w Kościele
 - 2.3. Modlitwa Kościoła z Maryją

Uwagi oceniające

Zakończenie

Aneksy

1. Lizbona’67
2. Zagrzeb’71
3. Huelva’92

NAUMOWICZ Paweł MIC, *Maryja polskich ewangelików. Dogmatyczno-ekumeniczne studium wybranych ewangelickich czasopism w Polsce (1955-1995)*, Lublin 1997, 169 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Teologiczny obraz Maryi

1. Katolicka Maryja w oczach ewangelików
 - 1.1. Matka Boga
 - 1.2. Zawsze Dziewica
 - 1.3. Niepokalanie Poczęta i święta
 - 1.4. Wniebowzięta
 - 1.5. Inne tytuły Maryi
2. Ewangelicki obraz Maryi
 - 2.1. Matka Jezusa
 - 2.2. Dziewica i matka braci Jezusa
 - 2.3. Grzeszna i święta
 - 2.4. Służebnica Pańska

II. Obecność Maryi w pobożności chrześcijańskiej

1. Krytyka stanowiska Kościoła katolickiego
 - 1.1. Geneza katolickiego kultu Maryi
 - 1.2. Miejsce Maryi we współczesnym Kościele katolickim
 - 1.3. Szczególne formy katolickiego kultu maryjnego
2. Stanowisko ewangelickie

III. Próba teologiczno-ekumenicznej oceny

1. Konfrontacja ewangelickich i katolickich twierdzeń o Maryi
2. Uwarunkowania metodologiczne
3. Miejsce mariologii i pobożności maryjnej w dialogu ekumenicznym
4. Od Maryi ewangelickiej i katolickiej do Maryi ekumenicznej

Zakończenie

OSOWSKI Bogdan SVD, *Znaczenie encykliki „Redemptoris Mater” dla odnowy pobożności maryjnej*, Lublin 2000, 55 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Pobożność maryjna i jej odnowa

1. Soborowe propozycje odnowy mariologii i pobożności maryjnej
2. Odnowa kultu maryjnego według „Marialis cultus”
3. Pobożność maryjna w świetle „Redemptoris Mater”

II. Pobożność pielgrzymowania

1. Świadectwo Ewangelii o pielgrzymowaniu Maryi
2. Pielgrzymowanie w Tradycji Kościoła
3. Życie chrześcijanina jako pielgrzymowanie drogą wiary

III. Pobożność zawierzenia

1. Zawierzenie Maryi
2. Zawierzenie chrześcijanina jako odpowiedź na macierzyńską miłość Maryi
3. Jan Paweł II wzorem zawierzenia Maryi

Zakończenie

PAJĄK Monika, *Recepcja „Redemptoris Mater” wśród protestantów obszaru niemieckojęzycznego*, Lublin 1989, 74 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Nauka o Matce Odkupiciela jako odzwierciedlenie rozbieżności teologii katolickiej i protestanckiej

1. Uwarunkowania historyczno-teologiczne
 - 1.1. Tradycja negatywnego stanowiska wobec czci Maryi
 - 1.2. Powiązanie mariologii z osobą i urzędem papieża
2. Rozbieżności teologiczne
 - 2.1. Źródła Objawienia
 - a. Pismo Święte
 - b. Tradycja
 - 2.2. Koncepcja Odkupienia
 - a. Współpraca z Łaską a *sola Gratia*
 - b. Pośrednictwo maryjne a *Solus Christus*
 - c. Paralele Chrystus – Maryja
 - d. Paralele Duch Święty – Maryja

II. Przywileje Matki Bożej

1. Matka Boża
 - 1.1. Rola Maryi we Wcieleniu Chrystusa
 - 1.2. *Socia Christi*
 - 1.3. Matka nasza
2. Dziewica
3. Niepokalanie Poczęta i Wniebowzięta

III. Eklezjologiczno-antropologiczne implikacje „Redemptoris Mater”

1. Maryja – ikona Kościoła
2. Posłannictwo Matki Bożej
 - 2.1. Pośrednictwo Maryi
 - 2.2. Naśladowanie Maryi
 - a. Wzór wiary
 - b. Wzór miłości i nadziei
 - c. Znaczenie obrazu Maryi dla roli kobiety
3. Formy czci Maryi

IV. Perspektywy ekumeniczne

Zakończenie

PLISZKA Daniel OFMConv, *FIAT Maryi według nauczania Jana Pawła II*, Łódź-Lublin 1999, 118 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. [...] *poczęła...przez wiarę w akcie wolnym i całkowicie świadomym, w akcie posłuszeństwa*

3. Wiara Maryi

- 1.1. Maryja *Córą Syjonu*
- 1.2. Wiara Maryi a wiara Abrahama
- 1.3. Poczęcie wprawdzie duchem niż ciałem dzięki wierze
- 1.4. Różne określenia wiary Maryi
- 1.5. Droga wiary Maryi
- 1.6. Maryja wzorem wiary

4. Posłuszeństwo Maryi

- 2.1. *Posłuszeństwo wiary*
- 2.2. Posłuszeństwo Maryi w odniesieniu do Słowa Bożego
- 2.3. Posłuszeństwo Maryi w odniesieniu do posłuszeństwa Chrystusa i woli Ojca
- 2.4. Posłuszeństwo Maryi w odniesieniu do Ducha Świętego i Jego natchnień łaski
- 2.5. Różne określenia posłuszeństwa Maryi
- 2.6. Patrystyczny paralelizm Ewa-Maryja

5. Wolny i świadomy wybór

- 3.1. Osobowe i odpowiedzialne potraktowanie Maryi przez Boga
- 3.2. Miłość jako pomoc do zrozumienia wolności
- 3.3. Duch Święty twórcą wolnej odpowiedzi Maryi
- 3.4. Konieczność wolnej odpowiedzi fiat
- 3.5. Świadomość Maryi
- 3.6. Brak łaski bezpośredniego oglądania istoty Boga

II. [...] *jako pokorna służebnica podejmuje swe dziewicze oddanie się Panu*

1. Służebnica

- 1.1. Służba Maryi w świetle sług i służebnic Starego Testamentu
- 1.2. Przeciwnieństwo służebnej postawy Maryi do *non serviam* aniołów i pierwszych rodziców
- 1.3. Porównanie służby Maryi do służby Chrystusa
- 1.4. Wartość i znaczenie służby Maryi

2. Pokorna

- 2.1. Pokorne *fiat* Maryi przeciwieństwem pysznego *nie* szatana
- 2.2. Szczególna miłość Boga do pokornych i ubogich

3. Dziewica

- 3.1. Postanowienie Maryi pozostania Dziewicą
- 3.2. Znaczenie teologiczne dziewiczego poczęcia
- 3.3. Maryja wzorem życia dziewiczego
- 3.4. Życie Maryi i Józefa wzorem dla małżeństw
- 3.5. Maryja wzorem dla wszystkich kobiet

III. *Maryja poprzez swoje fiat otworzyła dla ludzkości nową drogę...*

1. Reprezentantka ludzkości
 - 1.1. Rola kobiet w Starym Testamencie jako zapowiedź roli Maryi
 - 1.2. *Maryja Córką Syjonu*
 - 1.3. Zwiastowanie jako Nowe Przymierze
 - 1.4. Podobieństwo roli Maryi w zwiastowaniu i pięćdziesiątnicy
 - 1.5. Patrystyczny paralelizm Ewa – Maryja
 - 1.6. Ogólne stwierdzenia o Maryi jako Reprezentantce
2. Konieczność *fiat* Reprezentantki ludzkości
 - 2.1. Plan Ojca i obdarowanie Maryi
 - 2.2. Konieczność dla Jezusa Matki i normalnego wychowania w rodzinie
 - 2.3. Konieczność dziewiczego poczęcia i narodzin
 - 2.4. Konieczność dobrowolnego pozwolenia
 - 2.5. Patrystyczny paralelizm Ewa – Maryja
 - 2.6. Ogólne stwierdzenia o konieczności zgody Maryi
3. Konsekwencje *fiat* Reprezentantki ludzkości
 - 3.1. *Pełnia czasu* i dziecięstwo Boże
 - 3.2. Nowe Przymierze i droga wiary
 - 3.3. *Matka żyjących*
 - 3.4. Inne konsekwencje *fiat* Maryi

Zakończenie

POKRZYWNICKI Waclaw MIC, *Maryja – Matka jedności. Teologiczna ikona fokolarynów*, Lublin 1994, 178 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Maryja w doświadczeniu

1. „Maryja – słowo Boga” w doświadczeniu z Loreto i Trydentu
2. „Maryja – Dziewica i Matka” w doświadczeniu z Fatimy, Ziemi Świętej i Lourdes
3. „Maryja – Matka Kościoła” w doświadczeniu z Mariapoli i Loppiano

II. Maryja w ujęciu trynitarnym

1. „Bóg – Miłość” i „Matka pięknej miłości”
2. „Jezus Opuszczony” i „Matka Osamotniona”
3. „Duch Święty – Dawca jedności” i „Matka jedności”

III. Maryja w ewangelizacji

1. Biblijna ikona Maryi
2. Liturgiczna ikona Maryi
 - 2.1. Modlitwy maryjne

2.2. Pieśni maryjne

2.3. Rzeźby maryjne – „Centro Ave Arte”

3. Ekumeniczna ikona Maryi

Zakończenie

Załączniki

1. Słowniczek
2. Życiorysy
3. Ruch Focolari (geneza i struktury)
4. Dekret kościelny aprobujący Dzieło Maryi
5. Ikony
6. Plan Mariapoli Loppiano
7. Słowo Życia

ROJEK Maciej OFMConv, *Antropologiczne i eklezjologiczne założenia odnowy kultu maryjnego według Wolfganga Beinerta*, Łódź-Lublin 1995, 89 + 49 s. (dodatek – pełna bibliografia W. Beinerta do roku 1993).

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Założenia antropologiczne

1. Ideowy obraz Maryi jako nowego człowieka
 - 1.1. Człowiek w doskonały sposób oddany
 - 1.2. Człowiek w pełni wolny
 - 1.3. Człowiek solidarny z każdym człowiekiem
2. Odnowiona teologia kobiety
 - 2.1. Kobieta w społeczeństwie
 - 2.2. Kobieta we wspólnotie Kościoła

II. Założenia eklezjologiczne

1. Maryja a Kościół
 - 1.1. Maryja jako typ Kościoła
 - 1.2. Maryja a Kościół w świetle dogmatów mariologicznych
 - 1.3. Znaczenie świętości Maryi dla Kościoła
2. Kościół a Maryja
 - 2.1. Sposoby oddawania czci Maryi
 - 2.2. Maryja jako wzór pogłębionej duchowości
 - 2.3. Maryja jako wzór misyjnego zaangażowania

Zakończenie

Dodatek – pełna bibliografia W. Beinerta

RÓŻAŃSKI Eugeniusz OFMConv, *Maryja w Tajemnicy krzyża według Jana Pawła II*, Łódź-Lublin 1999, 76 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Uczestnictwo Maryi w cierpieniach Chrystusa

1. Cierpienie Maryi
2. Solidarność cierpiącej Maryi z cierpiącym Synem

3. Zbawczy wymiar cierpienia Maryi w Tajemnicy Krzyża

II. Maryja wzorem dla chrześcijanina

1. Maryja jako wzór cierpienia
2. Maryja jako wzór wiary
3. Maryja jako wzór posłuszeństwa

III. Duchowe macierzyństwo Maryi

1. Duchowe macierzyństwo Maryi w stosunku do osoby Jana
2. Duchowe macierzyństwo Maryi w stosunku do osoby Jana jako reprezentanta
3. Macierzyńskie pośrednictwo Maryi

Zakończenie

RYMAROWICZ Piotr ks., *Teologiczne ikony Maryi w Listach Pastorskich Episkopatu Polski (1946-1988)*, Przemysł-Lublin 1991, 83 s. (z. ks. M. Rojkiem).

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Bogurodzica

1. Niezwykła godność Matki Boga
2. Matka pielgrzymująca w wierze

II. Święta Dziewica

III. Matka Pośredniczka

IV. Matka Kościoła

V. Królowa Polski

Zakończenie

SAMSEL Artur ks., *Mariologia księdza Witolda Pietkuna w świetle encykliki Jana Pawła II „Redemptoris Mater”*, Lublin 1996, 79 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Maryja Matka Chrystusa i Matka ludzi

1. Maryja rozważana sama w sobie
2. Maryja w stosunku do stworzeń

II. Maryja w zbawczym planie Boga

1. Powołana i obdarowana
2. Złączona z Kościołem
3. Służebnica Pańska

III. Próba oceny mariologii ks. Witolda Pietkuna w świetle encykliki Jana Pawła II „Redemptoris Mater”

Zakończenie

SAWCZYŃSKI Jan SDB, *Kult Maryi w świetle Jana Pawła II w latach 1978-1982*, Łąd-Lublin 1984, 51 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Teologiczne podstawy kultu maryjnego

1. Boże Macierzyństwo Maryi jako uczestnictwo w Boskim planie zbawienia

2. Rola Maryi jako Matki Kościoła pielgrzymującego

3. „Przez Maryję do Jezusa”

II. Kult zawierzenia

III. Szczególnie zalecane formy kultu maryjnego

1. Anioł Pański
2. Różaniec Święty
3. Apel Jasnogórski
4. Naśladowanie Najświętszej Maryi Panny

Zakończenie

SERAFIN Stanisław OFMConv, *Oddanie się Najświętszej Maryi Pannie według św. Ludwika Marii Grignon de Montfort w kontekście katolickiej teologii chrztu*, Łódź-Lublin 1992, 90 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Chrzest jako sakrament zjednoczenia człowieka z Bogiem przez Chrystusa w Duchu Świętym

1. Chrzest jako Przymierze Boga z człowiekiem
2. Chrzest jako uczestnictwo w śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa
3. Chrzest jako konsekracja Boga
4. Duchowość chrześcijańska jako duchowość chrztu

II. Podstawowe tezy o oddaniu się Matce Najświętszej u św. Ludwika Marii Grignon de Montfort

1. Matka Chrystusa w historii Zbawienia
2. Maryja doskonała „droga” do spotkania z Chrystusem
3. Całkowite oddanie się w „niewolę” Najświętszej Maryi Pannie

III. Podstawowe tezy o związku „niewolnictwa maryjnego” z oddaniem się chrześcijanina w sakramencie chrztu

1. „Doskonałe odnowienie ślubów złożonych na Chrzcie świętym”
2. „Niewola z miłości” jako realizacja przyrzeczeń chrzcielnych

Zakończenie

SKIEMSKA Tatiana, *Sanktuarium Królowej Pokoju w Oziornem*, Lublin 1998, 71 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Idea Królowej Pokoju

- a. Historia powstania tytułu Maryi Królowej
- b. Idea Królewskości Maryi
- c. Królowa Polski

II. Historia Kościoła w Oziornym na tle historii Kościoła w Kazachstanie

III. Sanktuarium maryjne – szkic dogmatyczny, wnioski i propozycje

1. Geneza sanktuarium maryjnego
2. Novum personalistyczne
3. Problem sanktuarium maryjnego
4. Sanktuarium maryjne jako element teologii pielgrzymowania
5. Sanktuarium maryjne jako zjawisko kultyczne
6. Propozycje działalności duszpasterskiej sanktuariów maryjnych

Zakończenie

SOBOLEWSKI Edward OFMConv, *Teologiczny model pobożności maryjnej w świetle Adhortacji apostolskiej papieża Pawła VI „Marialis cultus”*, Lublin 1987, 57 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Teologiczne podstawy pobożności maryjnej

1. Maryja obraz, miejsce i funkcje w ekonomii zbawienia
 - 1.1. Maryja w relacji do Boga Ojca, Syna i Ducha Świętego
 - 1.2. Maryja w relacji do Kościoła
2. Hierarchia prawd mariologicznych

II. Główne formy pobożności maryjnej

1. Modlitwa liturgiczna
 - 1.1. „Złota reguła pobożności chrześcijańskiej”
 - 1.2. Liturgiczny kult maryjny
2. Naśladowanie
 - 2.1. „Nauczycielka” i „Matka”
 - 2.2. Naśladowanie Maryi w Jej obrazach ewangelicznych
 - 2.3. Naśladowanie Maryi w praktyce cnót
 - 2.4. Maryja wzorem współczesnej kobiety
 - 2.5. Naśladowanie Maryi w kulcie
 - 2.6. Naśladowanie Maryi a znaki czasu
3. „Anioł Pański” i Różaniec
 - 3.1. „Anioł Pański”
 - 3.2. Różaniec

Zakończenie

STELMACH Jan, *Kult Maryi w świetle nauczania Jana Pawła II w latach 1983-1985*, Lublin 1987, 66 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Teologiczne podstawy kultu maryjnego

1. Boże macierzyństwo Maryi jako uczestnictwo w Boskim planie zbawienia
2. Rola Maryi jako Matki Kościoła pielgrzymującego
3. „Przez Maryję do Jezusa”

II. Kult zawierzenia

III. Szczególnie zalecane formy kultu maryjnego

5. Anioł Pański
6. Różaniec Święty
7. Apel Jasnogórski
8. Naśladowanie Najświętszej Maryi Panny

Zakończenie

STRZELCZYK Emilia, *Obraz Chrystusa w tekstach maryjnych O. Anzelma Gądka OCD (1884-1969), założyciela Zgromadzenia Sióstr Karmelitanek Dzieciątka Jezus*, Lublin 2002, 73 s.

Wykaz skrótów

Wstęp

I. Chrystus – Boski Syn Maryi

1. Chrystus – Słowo Boże przychodzące na świat przez Maryję
 - 1.1. Chrystus – Nasienie przyręczone w raju
 - 1.2. Chrystus – Syn Niepokalanej Dziewicy
 - 1.3. Chrystus – Słowo, które stało się ciałem w łonie Maryi
2. Chrystus – Boskie Dziecię narodzone z Dziewicy
3. Chrystus ofiarowany w świątyni jerozolimskiej
4. Chrystus w szkole Maryi

II. Chrystus – Boski Oblubieniec

1. Chrystus z zaślubin Słowa z naturą ludzką podczas Zwiastowania Najświętszej Maryi Pannie
2. Chrystus na Godach w Kanie Galilejskiej
3. Chrystus z krwawych zaślubin z ludzkością na Golgocie

III. Chrystus – Pośrednik

1. Bóg-Człowiek
2. Odkupiciel
3. Dawca i Szafarz łask
4. Orędownik

Zakończenie

Bibliografia

SUŁKOWSKA Maria s., *Maryjny rys duchowości Zgromadzenia Sióstr Służebniczek dębickich*, Lublin 1984, 98 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Rola pobożności maryjnej w życiu i dziele Założyciela Zgromadzenia

1. Tło historyczno-religijne XIX w. ze szczególnym uwzględnieniem pobożności maryjnej
2. Maryjny aspekt osobistej pobożności Edmunda Bojanowskiego

II. Duch maryjny przekazany przez Edmunda Bojanowskiego rodzącemu się zgromadzeniu

1. Duch maryjny w pierwszej Regule Zgromadzenia
 - 1.1. Służba na wzór Chrystusa i Maryi

- 1.2. Naśladowanie Chrystusa i Maryi
- 1.3. Trynitarny charakter kultu maryjnego
2. Duch maryjny zgromadzenia ukazany w pismach o. Założyciela

III. Duchowość maryjna służebniczek dębickich

1. Duch maryjny zgromadzenia na przestrzeni jego dziejów
2. Problem recepcji „maryjności” Soboru Watykańskiego II w Konstytucjach i Dyrektorium z 1978
 - 2.1. Podstawowe wytyczne Soboru Watykańskiego II i „Marialis cultus” w sprawie kultu maryjnego
 - 2.2. Konstytucje i Dyrektorium z 1978 r. a odnowa kultu maryjnego, postulowana przez Vaticanum II i „Marialis cultus”

Zakończenie

ŠEVELS Andrys MIC, *Kult Matki Bożej Agłońskiej*, Lublin 2002, 125 + XII s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Dzieje sanktuarium maryjnego w Agłoni

1. Początki i rozwój sanktuarium w czasach ojców dominikanów
2. Dzieje sanktuarium (1897-1989)
3. Stan aktualny (1990-2000)

II. Teologia kultu Matki Bożej Agłońskiej

1. Teologiczna interpretacja obrazu
2. Teologiczny obraz Maryi w pieśniach maryjnych
3. Wskazania Magisterium Kościoła wobec kultu Matki Bożej

III. Perspektywy rozwoju kultu Matki Bożej Agłońskiej

1. Drogi odnowy kultu maryjnego
2. Główne zadania duszpasterskie w odnowie kultu
3. „Nowi ubodzy” wyzwaniem dla sanktuarium

Zakończenie

Aneks

TABOR Andrzej ks., *Misterium Niepokalanego Poczęcia w kazaniach publikowanych na tę uroczystość na łamach „Biblioteki Kaznodziejskiej” w latach 1966-1986*, Przemysł-Lublin 1989, 75 s. (z bp. E. Białogłowskim).

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Historyczny rozwój idei dogmatu

1. Świadectwa patrystyczne
2. Interpretacja biblijna i kościelna
3. Przygotowanie i ogłoszenie dogmatu

II. Treść dogmatu

III. Egzystencjalne implikacje dogmatu

1. Świętość
2. Naśladownictwo
3. Wstawiennictwo

Zakończenie

WARMIJAK Katarzyna, *Jana Pawła II „Redemptoris Mater” a Hansa Asmussen „Maria, die Mutter Gottes”*. *Studium ekumeniczne*, Lublin 1991, 69 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Maryja - Matka

1. Matka za sprawą Ducha Świętego. Dziewictwo Maryi
2. Matka Boga
3. Maryja w relacji do ludzi

II. Maryja – Służebnica

1. „Służebnica Pańska”
2. Pośredniczka w Chrystusie
3. Magnificat
 - 3.1. Błogosławienie Maryi
 - 3.2. Magnificat – pieśnią Kościoła

III. Maryja – Uczennica

1. Obecność Maryi w ziemskim życiu Jezusa
2. Wiara Maryi

Zakończenie

WIĘSEK Kazimierz OFMConv, *Chrystocentryczna zasada odnowy kultu maryjnego według adhortacji Pawła VI „Marialis cultus”*, Lublin 1984, 123 s.

Wykaz skrótów

Wstęp

I. „W życiu Dziewicy Maryi wszystko odnosi się do Chrystusa i od Niego zależy” (MC 25)

1. Dary i przywileje Błogosławionej Dziewicy odnoszą się do Chrystusa (KK 67)
2. Błogosławiona Dziewica Maryja jest ściśle związana ze zbawczymi wydarzeniami Syna (MC 7)
3. Całkowicie zależny od Chrystusa wpływ [...] zbawienny Błogosławionej Dziewicy (KK 60)

II. „Nauczycielka pobożności” (MC 21)

1. Maryja jako wzór dla całego Kościoła w oddawaniu Bogu kultu chrześcijańskiego
2. Maryja jako mistrzyni postawy kultycznej poszczególnych chrześcijan

III. Liturgiczne egzemplifikacje chrystocentrycznej odnowy kultu maryjnego

1. Odnowiona teologia liturgii jako podstawa chrystocentrycznej odnowy kultu maryjnego
2. Zastosowanie chrystocentrycznej zasady odnowy kultu maryjnego w liturgii

- 2.1. Chrystocentryzm maryjny w mszale rzymskim
 - 2.2. Chrystocentryzm maryjny w odnowionym kalendarzu liturgicznym
- IV. „Aby w każdej formie kultu Dziewicy Maryi uwydatnił się aspekt chrystocentryczny” (MC 25)
1. Wytyczne dla rozwoju pobożności maryjnej
 - 1.1. Biblijność
 - 1.2. Liturgiczność
 - 1.3. Ekumeniczność
 - 1.4. Uwzględnianie współczesnej antropologii
 2. Biblia w służbie pobożności
 3. Dawne i nowe formy kultu maryjnego
 - 3.1. Różaniec – wielką medytacją tajemnic Chrystusa
 - 3.2. Anioł Pański
 - 3.3. Pielgrzymka
 - 3.4. Peregrynacja

Zakończenie

Bibliografia

WOŁOS Edward ks., *Najświętsza Maryja Panna w świetle kazań ks. bpa Karola Józefa Fischera*, Przemysł-Lublin 1983, 72 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Boże Macierzyństwo Maryi

1. Niepokalane Poczęcie jako przygotowanie do Bożego Macierzyństwa
2. Dogmat Bożego Macierzyństwa
3. Macierzyństwo Dziewicze

II. Macierzyńskie pośrednictwo Maryi

1. Czynny udział w odkupieniu jako podstawa Macierzyńskiego pośrednictwa Maryi
2. Duchowe Macierzyństwo Maryi
3. Pośrednictwo Maryi

III. Cześć Maryi

1. Praktyki i formy kultu Maryi
2. Naśladowanie Maryi

Zakończenie

YAKUBOWSKYY Sergy MIC, *Kult Matki Bożej Latyczowskiej*, Lublin 2001, 106 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Początek i rozwój kultu Matki Bożej Latyczowskiej

1. Uwarunkowania historyczne
2. Początek i rozwój kultu
3. Sanktuarium Matki Bożej Latyczowskiej dzisiaj

II. Teologiczna refleksja nad kultem Matki Bożej Latyczowskiej

1. Teologia obrazu
2. Teologia pieśni i modlitw

III. Perspektywy liturgiczno-pastoralne

1. Liturgia
2. Ekumenizm
3. Duszpasterstwo

Zakończenie

Aneksy

ZADYKOWICZ Tadeusz ks., *Ideowe obrazy Maryi w encyklikach Jana Pawła II: „Redemptoris Mater”, „Dominum et vivificantem”*, Białystok-Lublin 1994, s. 76 (z ks. Stanisławem Piotrowskim).

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. „Owoc Bożego wybrania”

1. Pełna łaski
2. Dziewicza Matka Boga
3. Oblubienica Ducha Świętego

II. Służebnica Pańska

1. Słuchająca Dziewica
2. Pielgrzym wiary
3. Współuczestnicząca w pośrednictwie Chrystusa

III. Duchowa Matka ludzi

1. Matka Kościoła
2. Matka w Kościele
 - 2.1. Pierwowzór Kościoła
 - 2.2. Wspólna Matka
 - 2.3. Wspomożycielka ludu chrześcijańskiego
3. Eschatologiczne wypełnienie Kościoła

Zakończenie

ZARĘBSKI Marcin, *Teologiczna ikona Chrystusa w orędziach Maryi Królowej Pokoju z Medjugorie*, Lublin 1999, 110 s.

Wykaz skrótów

Bibliografia

Wstęp

I. Semantyczne przesłanki tekstów „chrystologicznych”

1. Język opisu
2. Tytuły chrystologiczne

II. Główne „ikony”

1. Żywe Słowo Kościoła
2. Chleb Życia
3. Książę Pokoju

III. Chrystus czasów ostatecznych

1. Chrystus powtórnego przyjścia
2. Zwycięzca szatana
3. Głosiciel nawrócenia

Zakończenie

XXXVII TYDZIEŃ EKLEZJOLOGICZNY 7 - 9 marca 2005**PRZEKROCYĆ PRÓG KOŚCIOŁA
WOKÓŁ AKTUALNOŚCI INICJACJI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ****7 marca – ISTOTA KOŚCIOŁA A INICJACJA**

9.15 – *Powitanie uczestników sympozjum*, słowo Rektora KUL, przewodniczącego KNT

9.45 – **Inicjacja chrześcijańska w Nowym Testamencie**

ks. dr Stanisław Hareźga (KUL)

10.30 – **Pluralizm modeli inicjacji chrześcijańskiej w Kościele pierwotnym**

o. dr Marek Blaza SJ (WSFP Ignatianum)

11.15 przerwa na kawę

11.30 – **Problem inicjacji chrześcijańskiej na tle innych religii**

ks. dr Stanisław Grodź (KUL)

12.15 – *dyskusja*

13.30 obiad

16.00 – *spotkanie z Ojcami Białymi oraz Siostrami Białymi* (Lublin)

18.00 kolacja

19.00 – EUCHARYSTIA

8 marca – INICJACJA CHRZEŚCIJAŃSKA W TRADYCYJACH KOŚCIOŁÓW

8.15 – EUCHARYSTIA

Inicjacja chrześcijańska widziana z perspektywy:

9.45 – **Kościół Prawosławnego**

o. dr Jerzy Pańkowski (ChAT)

10.30 – **Kościół Katolickiego**

ks. dr hab. Czesław Krakowiak (KUL)

11.15 przerwa na kawę

11.30 – **Kościółów po Reformacji**

prof. dr hab. Karol Karski (ChAT)

12.15 – *dyskusja*

13.30 obiad

16.00 – *spotkanie z o. Markiem Rojszykiem OP* (Kraków)

18.00 kolacja

9 marca – KONTEKSTUALNOŚĆ I AKTUALNOŚĆ INICJACJI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ

9.15 – **Inicjacja chrześcijańska w świetle kultury**

ks. prof. dr hab. Jerzy Szymik (KUL)

10.00 – **Przyszłość katechezy inicjacyjnej**

ks. dr Paweł Mąkosa (KUL)

10.45 przerwa na kawę

11.00 – *Dyskusja panelowa* (prowadzi dr Krzysztof Mielcarek (KUL)):

Inicjacja chrześcijańska wobec współczesnych wyzwań

udział biorą: ks. prof. dr hab. Jerzy Szymik (KUL)

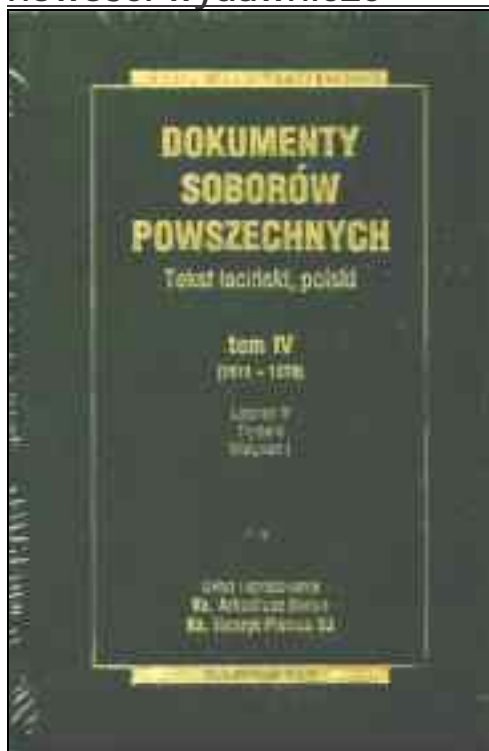
ks. dr Paweł Mąkosa (KUL)

ks. dr hab. Czesław Krakowiak (KUL)

12.15 – EUCHARYSTIA

13.30 obiad

AULA COLLEGIUM JANA PAWŁA II KUL (C-1031)

Dokumenty Soborów Powszechnych

Tekst grecki, łaciński, polski

**Tom IV
(1511-1870)**

Lateran V. Trydent. Watykan I

układ i opracowanie

**Ks. Arkadiusz Baron,
Ks. Henryk Pietras SJ**

Wydawnictwo WAM – Kraków 2004

ul. Kopernika 26; 31-501 Kraków
tel. (012) 629 32 60; fax (012) 430 32 10
wysylka@wydawnictwowam.pl;
<http://WydawnictwoWam.pl>

SPIS TREŚCI s. 1000

poprzednie tomy:

**Tom I
(325-787)**

Nicea I. Konstantynopol I. Efez. Chalcedon.
Konstantynopol II. Konstantynopol III.
Nicea II

Kraków 2001

SPIS TREŚCI s. 400

**Tom II
(869-1312)**

Konstantynopol IV.
Lateran I. Lateran II. Lateran III. Lateran IV.
Lyon I. Lyon II.
Vienne

Kraków 2002

SPIS TREŚCI s. 680

**Tom III
(1414-1445)**

Konstancja.
Bazylea-Ferrara-Florencja-Rzym

Kraków 2004

SPIS TREŚCI s. 680

O IV tomie

Dokumentów Soborów Powszechnych

Tom IV *Dokumentów Soborów Powszechnych* przedstawia akta Soboru Laterańskiego V, Soboru Trydenckiego i Soboru Watykańskiego I. Sobory te wpłynęły w decydujący sposób na kształt Kościoła współczesnego. Sobór Trydencki był największym soborem "dogmatycznym", starał się ustalić nauczanie Kościoła we wszystkich prawie dziedzinach, przeprowadził szereg reform. Musiał ustosunkować się do reform proponowanych przez Marcina Lutra i choć nie zgodził się z nim, wiele tematów podjął i jego ustalenia wystarczyły Kościołowi na cztery stulecia. Pamiętać też trzeba, że cała teologia Kościoła rzymsko-katolickiego została zdeterminowana przez ustalenia tego soboru i dopiero XX wiek z Soborem Watykańskim II zdecydował się na kolejny krok naprzód. Również stanowisko Kościoła wobec państw, wojen o podłożu religijnym, oraz kultury i nauki zależy od podjętych tam ustaleń. Należy wspomnieć, że głównym punktem oskarżenia Galileusza przez władze kościelne był problem dostosowania się przez niego do zasad interpretowania Pisma Świętego ustalonych przez ten Sobór. Również Sobór Watykański I był bardzo ważny z racji historycznych okoliczności, w jakich został zwołany (włoskie Risorgimento) oraz ogłoszonego tam dogmatu o nieomyślności papieskiej.

za:

<http://ksiazki.wydawnictwowam.pl/?k=&app=info&poz=1346>

Communio w chrześcijańskiej refleksji o Kościele

**red. ks. Andrzej Czaja
Marek Marczewski**

TNKUL – Lublin 2003
ul. Gliniana 21; 20-616 Lublin skr.poczt.123
tel./fax (081) 524 31 77; tnkul@kul.lublin.pl

SPIS TREŚCI s. 482

Wprowadzenie, ks. Andrzej Czaja, Marek Marczewski

Podstawy refleksji

Ks. Janusz Mariański, *Indywidualizm religijny we współczesnym świecie wyzwaniem dla Kościoła*

Henryk Kiereś, *Cywilizacja jako 'communio personarum'*

Ks. Józef Kudasiewicz, *'Koinōnia' w Nowym Testamencie*

Ks. Norbert Widok, *Charakterystyczne cechy patrystycznej eklezjologii 'communio'*

Ks. Andrzej Czaja, *'Communio' w eklezjologii Soboru Watykańskiego II i w dokumentach posoborowych*

Sławomir Pawłowski SAC, *'Communio' w dokumentach światowych dialogów ekumenicznych*

Prezentacja myśli wybranych teologów

Marek Marczewski, *Kościół jest sakramentem wspólnoty (Ks. Franciszek Blachnicki 1921-1987)*

Krzysztof Kowalik SDB, *Eklezjologia 'communio' Dietricha Bonhoeffera*

Ks. Paweł Rąbczyński, *Elementy eklezjologii 'communio' w pismach Marie-Dominique' e Chenu*

Ks. Krzysztof Guzowski, *Symbolika trynitarna Kościoła jako komunii i misji według Brunona Fortego*

Ks. Andrzej Czaja, *Integralna i pneumatologicznie zorientowana eklezjologia 'communio' Waltera Kaspera*

Ks. Marek Jagodziński, *Komunijna „fenomenologia” Kościoła według Medarda Kehla SJ*

Ks. Roman Karwacki, *Johanna Adama Möhlera pneumatologiczny wymiar Kościoła jako 'communio'*
Zbigniew Danielewicz, *Jürgena Moltmanna eklezjologia 'communio'*

Ks. Zygfryd Glaeser, *Istotne elementy eklezjologii 'communio' Nikosa Angelosa Nissiotisa*

Michał Kozak MIC, *'Communio' w eklezjologii Gérarda Philipsa*

Ks. Andrzej Czaja, *'Logos-sarx' eklezjologia 'communio' Josepha Ratzingera*

Violetta Kmiecik, *Eklezjologia 'communio' Jeana Marie Rogera Tillarda OP (1927-2000)*

Ks. Roman Małecki, *W poszukiwaniu komunijnej prawdy o Kościele. Eklezjologiczne intuicje Johna Zizioulasa*

Wnioski pastoralne

Marek Andrzej, *Recepcja eklezjologii 'communio' w polskiej teologii pastoralnej*

Krzysztof Wojaczek, *'Communio personarum' podstawą teologii małżeństwa i rodziny*

Kazimierz Misiaszek SDB, *Kościół jako komunia w przekazy katechetycznym*

Teresa Paszkowska, *'Communio' jako paradygmat teologii duchowości*

Z Wprowadzenia

Communio należy do tych wielkich i uprzywilejowanych tematów Soboru Watykańskiego II, które promieniują niemal z każdej strony dokumentów soborowych. Z tym pojęciem wiąże się nowa świadomość Kościoła, a mianowicie postrzeganie siebie jako wspólnoty [...]

Wyraźną promocję eklezjologii *communio* obserwuje się jednak dopiero od momentu opublikowania *Relatio finalis* II Nadzwyczajnego Zgromadzenia Generalnego Synodu Biskupów w 1985 roku.

[...] Zamiarem redaktorów jest ukazanie głębokich podstaw, zawsze tej samej, tożsamości i misji Kościoła, dostrzeżonej w konkretnej historycznej chwili w nowy sposób. Chodzi o zaprezentowanie zasadniczych elementów (część pierwsza) i oryginalnych ujęć Kościoła jako Komunii, nie tylko katolickich (część druga) oraz wynikających zeń pastoralnych implikacji (część trzecia).

Tomasz Węclawski

Trzy objaśnienia wyznania wiary Kościoła

UAM Wydział Teologiczny
Redakcja Wydawnictw – Poznań 2004
ul. Wieżowa 2/4; 61-111 Poznań
tel./fax (061) 851 97 43;
bibliot@thfac.poznan.pl; <http://www.thfac.poznan.pl>

SPIS TREŚCI s. 415

OBJAŚNIENIE TRZECIE: KRÓLOWANIE BOGA JAKO WOLNOŚĆ

Bóg miłosierny – Bóg ludzi wolnych (łaska i wolność)

Wprowadzenie: Pytania i trudności

Obraz Boga w relacji do stworzenia – pytania
fundamentalne

1. Trzy fundamentalne odniesienia obrazu Boga
2. Wątpliwość: władza czy bezsilność Boga?

Bóg w Jezusie umarłym i zmartwychwstałym

1. Punkt wyjścia: Idea Boga, który całkowicie wyzbył się siebie
2. Czy Bóg mógłby być Bogiem bez człowieka?
3. Czy człowiek mógłby być człowiekiem bez Boga?
4. Konkluzja pierwsza: Bóg jest Bogiem z nami
5. Konkluzja druga: Bóg jest Bogiem „nie bez nas”

Łaska i wolność – obraz Boga w człowieku

1. Człowiek na podobieństwo Boga
2. Łaska jako wierność Boga i jako Jego walka / zmaganie się o przyszłość stworzenia

Synteza

Ku społecznemu doświadczeniu wolności i odpowiedzialności

Wzajemność i odpowiedzialność

1. Punkt wyjścia: napięcie między „mogę” a „chcę”
2. Fundament odpowiedzialności – oddanie i wierność
3. Wspólnota odpowiedzialności – prawo
4. Wzajemność odpowiedzialności – posłuszeństwo

Granice komunii

1. Tajemnica Opatrzności Bożej: spotkanie wolności człowieka z wolnością Boga
2. Współodpowiedzialność za stworzenie
3. „Swoi” i „obcy” – pytanie o przynależność i wybranie
4. Zerwanie wspólnoty – pytanie o granice komunii Kościoła

OBJAŚNIENIE CZWARTE: KRÓLOWANIE BOGA JAKO (NOWA) SPOLECZNOŚĆ

Pascha Jezusa – misterium Kościoła

Paschalna zasada istnienia Kościoła

Kościół – zwołanie ludzi zbawionych
(pielgrzymującego ludu Bożego)

1. „Ludzie, którzy prawdziwie należą do Boga, prawdziwie należą do siebie samych i do siebie nawzajem” – pojęcie ludu Bożego
2. „Jedno miejsce” – jedność i powszechność Kościoła
3. „Przejście”, które jest darem Boga – Pascha i apostołstwo Kościoła

Kościół – wspólnota sakramentalna (communio)

Pascha chrześcijańska: życie sakramentalne

Sakramentalny porządek zbawienia

1. Sakrament – znak zbawienia
2. Porządek sakramentów: wyzwolenie z grzechu i antycypacja przyszłości ludzi z Bogiem

Eucharystia i Kościół

1. Uniwersalny sens Eucharystii
2. Eucharystia Kościoła (eklezjologia eucharystyczna)

Aneks: Anafora bizantyjska św. Jana Chryzostoma

Porządek powołań w Kościele

Społeczność powołań w Jezusie Chrystusie

1. Źródło w tajemnicy związku każdego powołania z tajemnicą Jezusa-Syna
2. Uzewnętrznienie i urzeczywistnienie w Eucharystii
3. Godność powołania chrześcijanina i wzajemne relacje powołań
4. Królowanie Ojca: Dom jako Kościół – Kościół jako dom

Sakrament święceń

1. Dar sakramentu święceń – misterium Christi
2. Kościół znajduje kandydatów do święceń
3. Wybrane kwestie teologiczno-praktyczne

Znak jedności wiary i świadectwa – powołanie i charyzmat Piotra

nowości wydawnicze

1. Punkt wyjścia – Piotr i pierwsze paschalne zgromadzenie Kościoła
2. Relacja Piotr – Kościół

Królowanie Boga. Dwa objaśnienia wyznania wiary Kościoła (Poznań 2003), pierwsze dwa objaśnienia z planowanych ośmiu. Publikację i jej Autora wyróżniono w 2004 roku Nagrodą Tischnera przyznawaną przez miesięcznik "Znak" w kategorii: za pisarstwo religijne lub filozoficzne, stanowiące kontynuację Tischnerowskiego "myślenia według wartości".

POCZTA

DOGMATYKA NAWET PONAD NARTY

8 lutego 2005 zjechał z Panewnik do Lublina Boguchwał Orczyk OFM, by „wyczyścić” bibliografię rozprawy doktorskiej z mariologii Jana Pawła II. Miał do wyboru narty czy biblioteka? Zakopane czy Lublin? Chwała Panu!

nowości wydawnicze

ŁĄCZNOŚĆ Z KUL

Serdeczne pozdrowienia... Dziękuję za przesyłanie TwP i tę łączność z KULem.

Ks. Jacek Wojtkowski, Olsztyn

Jacku Drogi, więc żyjesz! Chwała Panu! Tyle czasu nie odzywałeś się... Podobno masz jakieś zajęcia na WT w Olsztynie. Napisz detaliczniej. A gdybyś tak chciał zrobić redakcji TwP miłą niespodziankę i przysłał do ewentualnego opublikowania program zajęć z dogmatyki na rok 2004/2005? Spróbuj! Aprioryczne dzięki!

KS. ELIGIUSZ PIOTROWSKI I EDYTA STEIN

Kochany Eligiuszu! Przesłałeś życzenia na ładnym kartoniku z nadrukiem

INSTYTUT FILOZOFICZNO-TEOLOGICZNY IM. EDYTY STEIN W ZIELONEJ GÓRZE

Napisz, Bracie Eligiuszu, kilka słów o tej uczelni. Przecież to bardzo interesujące. W imieniu P.T. Czytelników TwP przesyłam Ci APRIORYCZNE GRATIAS!

SCN

DAMY I MĘŻOWIE OPATRZNOŚCI

- 200 – bp Stanisław Budzik, Tarnów
- 100 – ks. Wacław Siwak, Przemyśl
- 100 – ks. Adam Skwarczyński
- 100 – ks. Jacek Wojtkowski, Olsztyn
- 100 – ks. Józef Kmiec, Trzebnica
- 70 – Krzysztof Łojek, Ostrołęka
- 50 – ks. Ignacy Bokwa, Radom
- 50 – ks. Zbigniew Krzyszowski, Lublin

BIBLIOTEKI

- 160 – WSD, Radom
- 120 – WSD Księża Saletynów, Kraków
- 100 – WSD, Gościkowo
- 100 – Biblioteka Główna
Zmartwychwstańców, Kraków
- 100 – WSD OFM, Kalwaria Zebrzydowska
- 100 – Biblioteka Księża Jezuitów,
Kraków
- 100 – WSD SDB, Łąd
- 100 – WSD SDB, Łódź
- 100 – WSD SDB, Kraków
- 100 – WSD, Drohiczyn
- 100 – Biblioteka Księża Marianów,
Lublin

- 100 – Instytut Tomistyczny, Warszawa
- 100 – Misyjne SD SVD, Pieniężno
- 100 – Towarzystwo Św. Pawła, Lublin
- 70 – WSD, Lublin
- 50 – Seminarium Misjonarzy Św. Rodziny,
Kazimierz Biskupi
- 50 – Prymasowskie WSD, Gniezno
- 50 – WSD, Kielce
- 50 – WSD, Kielce
- 50 – WSD, Łódź
- 50 – WSD OMI, Obra
- 50 – WSD SAC, Ołtarzew
- 50 – Czytelnia WSD, Pelplin
- 50 – WSD OFM Wrocław
- 50 – WSD Towarzystwa Chrystusowego,
Poznań
- 50 – WSD, Przemyśl
- 30 – WT, Szczecin
- 30 – WSD OFMConv, Łódź-Łagiewniki
- 30 – Seminarium Metropolitalne, Warszawa
- 25 – WSD, Włocławek
- 20 – WSD, Zamość-Lublin
- 20 – WSD Salwatorianów, Bagno
- 20 – WSD Księża Sercanów, Stadniki

Tak czcić Matkę Bożą Paweł VI o kulcie Najświętszej Maryi Panny

red. Stanisław Celestyn Napiórkowski

Wydawnictwo Ojców Franciszkanów –
Niepokalanów 2004

Niepokalanów; 96-515 Teresin
tel. (046) 861 37 01; fax (046) 861 37 59
wof@niepokalanow.pl

SPIS TREŚCI s. 158

Paweł VI, Adhortacja *Signum magnum*

Paweł VI, Adhortacja *Marialis cultus*

S. C. Napiórkowski, O wielkości tej małej
książeczki

Adhortacja *Signum magnum*

Adhortacja *Marialis cultus*

I. Czy kult maryjny potrzebuje odnowy?

II. Zasady odnowy kultu maryjnego

Zasada trynitarna

Zasada chrystologiczna

Zasada pneumatologiczna

Zasada eklezjologiczna

Zasada skrypturystyczna

Zasada liturgiczna

Zasada antropologiczna

Zasada ekumeniczna

Zasada naśladowania w pobożności

III. Typowe niewłaściwości i błędy w kulcie
maryjnym

IV. Znaczenie kultu maryjnego

V. Adresaci

Wybrana bibliografia mariologiczna

Z O wielkości...

Książeczka z poprzednim polskim wydaniem *Marialis cultus* znana jest pod tytułem *Jak czcić Matkę Bożą?* Obecna edycja otrzymuje tytuł *Tak czcić Matkę Bożą*. Wskazuje na wewnętrzne pokrewieństwo obu, a jednak je odróżnia. Szczęśliwie kieruje myśl ku wydaniu sprzed lat, a równocześnie informuje: To nie proste wznowienie! Zamiana pytającego „Czy” na twierdzące „Tak” wskazuje na normatywną siłę przedkładanych dokumentów. Bardzo potrzebujemy jasnego i mocnego autorytetem słowa na temat, jak winna kształtować się prawdziwie chrześcijańska cześć Matki Pana.

Mija 40 bez mała lat od zakończenia Soboru Watykańskiego II, 37 lat od ogłoszenia przez Pawła VI adhortacji apostolskiej *Signum magnum* i 30 lat od ukazania się adhortacji *Marialis cultus*. Wydawnictwo Ojców Franciszkanów w Niepokalanowie obie złote adhortacje maryjne składa w ręce polskiego Czytelnika w stosunkowo wysokim nakładzie i praktycznym formacie. Czyni to w przekonaniu, że dokonuje czegoś bardzo pożytecznego w służbie kultu chrześcijańskiego, zwłaszcza głęboko pojętej promocji czci Najczcigodniejszej Matki Pana, Matki Kościoła i Matki każdego z nas.

DLA MARIOLOGÓW INFORMACJA BIBLIOGRAFICZNA

Wejście do księgozbioru
Papieskiego Wydziału Teologicznego
MARIANUM w Rzymie:

Do katalogu:

<http://librivision.urbe.it/LVMARbin/LibriVision>

albo:

www.marianum.it
+ wejście w opcję "biblioteca"

**Stanisław Celestyn
Napiórkowski OFMConv**

**Służebnica Pana
(problemy - poszukiwania - perspektywy)**

Wydawnictwo KUL – Lublin 2004
ul. Zbożowa 61; 20-827 Lublin
tel. 081/740-93-44, fax 081/740-93-51
wydawnictwo@kul.lublin.pl; <http://www.kul.lublin.pl>

SPIS TREŚCI s. 413

Od autora

I. MARYJA

1. Theotokos. Maryja w wierze katolickiej

- Maryja – Sługa Zbawiciela i Zbawienia
- Maryja – Przewodniczka pielgrzymującego ludu

Patrz na Maryję i ucz się pobożności

Patrz na Maryję i ucz się składania ofiar

Patrz na Maryję i ucz się żyć dla Chrystusa

Patrz na Maryję i otwieraj się na Ducha Świętego

Patrz na Maryję i słuchaj jak Ona Słowa Bożego

**2. Duch Święty a Maryja w świetle prac
Francuskiego Towarzystwa Studiów
Maryjnych 1968-1970**

- Semantyczne uwarunkowania problemu
- Konsultacja u Ojców
- Konsultacja u teologów średniowiecza
- Konsultacja u nowszych teologów: Newman
- Duch Święty a Maryja według Soboru Watykańskiego II. Lektura tekstów pod kierunkiem Gerarda Philipasa
- Maryja a Duch Święty. W kierunku podsumowania

3. Miejsce Matki Bożej w prawosławiu

**4. Niepokalanie Poczęta jako dzieło Bożego
Miłosierdzia**

- Dzieło Odkupienia jako dzieło Bożego miłosierdzia

- Niepokalane Poczęcie jako szczególne dzieło Bożego miłosierdzia

- Dwa najnowsze dopowiedzenia

Wspólna Deklaracja o usprawiedliwieniu

Słowa Jana Pawła II z encykliki *Redemptoris Mater*

**5. Matka Pana. Pamięć – obecność – nadzieja.
Wybrane aktualne zagadnienia na temat
osoby i misji Maryi Panny**

- Ogólna charakterystyka dokumentu

Metryka urodzenia

Adresaci i cel dokumentu

Architektura

- Zagadnienia wybrane

Mariologia w kontekście

Droga piękna

Mariologia opowiadająca (narracyjna)

Inkulturacja i regionalizacja

Cześć Matki Pana i pobożność maryjna

6. Tajemnica miłosierdzia

**7. O tajemnicy miłosierdzia ze św. Tomaszem
z Akwinu i br. Thibauldem de Pompignan**

**8. Podwójne oblicze jednej ikony? Tajemnica
Matki Miłosierdzia**

- Interpretacja psychologizująca

Modlitwy

Pieśni

Kazania

Sztuka

Pobożne pisma nawet świętych autorów

-Teologiczna interpretacja tytułu i tajemnicy Matki Miłosierdzia

Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis* – o Chrystusie Odkupicielu

Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia* – o miłosierdziu Bożym

Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris Mater* – o Matce Odkupiciela

Orędzia przekazane s. Faustynie

**9. Dogmat o Wniebowzięciu. W 50. rocznicę
ogłoszenia**

- Droga

- Bezpośrednie przygotowanie oraz akt ogłoszenia

- Dogmat

Struktura konstytucji *Munificentissimus Deus*

Treść dogmatu

Uzasadnienie dogmatu

- Stanowcze NIE! protestantyzmu

- Znaczenie dogmatu dla życia chrześcijan

Dogmat o Wniebowzięciu rozjaśnia Tajemnicę Kościoła

Tajemnica Wniebowzięcia i Wniebowziętej rzuca światło na chrześcijańskie rozumienie człowieka

- Dopowiedzenie: Czy Matka Boża umarła?

- Czy Matka Boża umarła? Komentarz do katechezy Jana Pawła II o śmierci Matki Bożej
- Głos w dyskusji
- Dopowiedzenie na temat argumentacji za i przeciw nauce o Wniebowzięciu Matki Bożej

10. Znak wielki na niebie. Co ma nam do powiedzenia wniebowzięta Maryja?

- Cztery gwiazdy oświetlające tajemnicę Boga
- Pierwsza gwiazda rozjaśnia Tajemnicę Trójcy Przenajświętszej

Druga gwiazda wskazuje Boga Ojca

Trzecia gwiazda wskazuje Jezusa Chrystusa

Czwarta gwiazda rozjaśnia Tajemnicę Ducha Świętego

- Osiem gwiazd rozjaśnia drogę chrześcijanina
Zawierz Bogu!

Zaangażuj się w sprawę Chrystusa!

Zajmij się Słowem Bożym!

Żyj wiarą!

Przyzywaj Ducha Świętego!

Módl się biblijnie!

Pomagaj imigrantom i emigrantom!

Popieraj cywilizację miłości i życia!

11. Z jaką Maryją w Trzecie Tysiąclecie?

- Z Maryją Księdza Kudasiewicza, czyli z Maryją Biblii

- Z Maryją papieża Pawła VI, czyli z Maryją Słowa Kościoła (część I)

Adhortacja *Signum magnum* (13.05.1967)

Adhortacja *Marialis cultus* (2.02.1974)

- Z Maryją papieża Jana Pawła II, czyli z Maryją Słowa Kościoła (część II)

12. Pierwsza chrześcijanka i przewodniczka pielgrzymującego ludu

- Przeżywać tajemnicę Boga jak Maryja
- Przeżywać tajemnicę Chrystusa jak Maryja
- Otwierać się na Ducha Świętego jak Maryja
- Słuchać słowa Bożego jak Maryja
- Zdumiewać się Bogiem jak Maryja
- Być matką duchową jak Maryja
- Składać ofiarę jak Maryja
- Być pobożnym jak Maryja

13. Tajemnice światła. Zamyślenia podczas procesji z Obrazem Matki Boskiej Katedralnej (Płaczącej) na Starym Mieście w Lublinie, w dniu 3 lipca 2003 roku

- Chrzest w Jordanie

Światło Jordanu na Tajemnicę Boga

Światło Jordanu na Tajemnicę Chrystusa

Światło Jordanu na Tajemnicę Człowieka

- Objawienie Jezusa na weselu w Kanie

- Nauczanie Jezusa o Królestwie i potrzebie nawrócenia

- Przemienienie na Górze Tabor

- Ustanowienie Eucharystii

- Na temat czwartej tajemnicy

II. MARIOLOGIA I MARYJNOŚĆ

1. Tota pulchra. O mariologii piękna i pięknie w mariologii

2. Teologia Aktu oddania Ruchu Światło-Życie Niepokalanej Matce Kościoła. Jubileuszowe zamyślenia

- Teologia wybranych aktów oddawania się Najświętszej Maryi Pannie

Akt oddania się za wiecznego niewolnika

Najświętszej Maryi Pannie (Franciszek Stanisław Fenicki – Jan Chomętowski, 1632)

Śluby Jana Kazimierza (1 kwietnia 1656)

Akt oddania się Jezusowi Chrystusowi przez ręce Maryi św. Ludwika Marii Grigniona de Montfort (ok. 1700)

Akt poświęcenia używane przez Legion Maryi Jasnogórskie śluby narodu (28 sierpnia 1956)

Oddanie Polski w macierzyńską niewolę miłości Maryi, Matce Kościoła, za wolność Kościoła Chrystusowego (3 maja 1966)

Akt oddania się Matce Bożej na wyłączną służbę Kościołowi (Ruch Rodzin Nazaretańskich)

Jana Pawła II akt oddania z Fatimy (13 maja 1982)

- Krościenko w kontekście. Oryginalność Aktu oddania Ruchu Światło-Życie Niepokalanej Matce Kościoła

3. „Siedem grzechów głównych” przepowiadania maryjnego

- „Grzechy”

„Grzech” przeciwko Bożemu Słowu: zamienianie wina w wodę

„Grzech” przeciwko Bogu: czynienie Boga na obraz i podobieństwo swoje

„Grzech” przeciw Bożemu Królestwu: dzielenie Królestwa

„Grzech” przeciw Chrystusowi

„Grzech” przeciwko Duchowi Świętemu: swoiste zastępowanie Ducha Świętego Maryją

„Grzech” przeciwko Matce Najświętszej:

pomniejszanie Jej wielkości oraz jasnogórskie kidnaperstwo

„Grzech” przeciwko Ewangelii: ona jest większa i wspanialsza

- Program

4. Problem mariocentryzmu

5. Współodkupicielka?

- Natura współodkupieńczej zasługi Maryi

- Korespondencja na temat piątego dogmatu maryjnego

6. O wznawianiu dawnych tekstów pobożności maryjnej. Problemy polskiej recepcji Vaticanum II

7. O wznawianiu starych tekstów maryjnej pobożności. Uwagi na marginesie książki *Miesiąc maj z arcybiskupem Felińskim*

8. Św. Ludwik Grignion de Montfort – wielki promotor Różańca

9. *Per Iesum ad Mariam*. Interpretacja wypowiedzi Jana Pawła II

- Poprawne rozumienie hasła „Per Iesum ad Mariam”
- Dlaczego potrzebujemy hasła=programu „Per Iesum ad Mariam”?

III. MARYJA, MARIOLOGIA I MARYJNOŚĆ

1. Problem pobożności maryjnej to problem relacji do Chrystusa

2. Rozmowy o Matce. O Maryi, mariologii oraz maryjnej pobożności

- Kuracja mariologii
- Nowe słowo o Maryi
- Zjednoczona z Chrystusem
- Matka i Siostra
- Wzór dla kobiet i mężczyzn
- Teologia a pobożność
- Matka Boska a ekumenizm

3. Matka mojego Pana

Indeks osobowy

Indeks rzeczowy

Sommario

Z Od autora

W latach 1988-1998 ukazała się swoista trylogia mariologicznych tekstów [...] oddolnej (z małymi wyjątkami) proveniencji: *Matka mojego Pana* (Wydawnictwo św. Krzyża, Opole 1988), *Matka naszego Pana* (BIBLOS, Tarnów 1992) i *Matka Pana* (Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, Niepokalanów 1998). Wszystkie otrzymały taki sam podtytuł: (*problemy - poszukiwania - perspektywy*). Żadna z nich nie pretenduje do monografii; w każdej słychać dialog z „samym życiem”; nie przynoszą syntezy, choć do niej prowadzą.

Od ostatniego tomu upłynęło sporo czasu i znowu nagromadziło się nieco zapisów dialogowania z życiem. Nową trylogię czas zaczynać. Pierwszy tom otrzymuje tytuł *Służebnica Pana*, drugi, jeśli miłosierny Pan pozwoli – *Ja, Służebnica Pana*, trzeci, jeśli miłosierny i cierpliwy Pan pozwolić raczy – *Oto ja, Służebnica Pana*. Podtytuł niech wszędzie pozostanie ten sam. Będzie przypominał o rodzinnych związkach obu trylogii.

Logikę architektury wnętrza niniejszego tomu łatwo dostrzec: najpierw teksty, które mówią przede wszystkim o Maryi, następnie teksty, w których dominuje namysł nad słowem o Maryi, wreszcie wywiady, w których sąsiadują ze sobą

i mieszają się wzajemnie oba typy wypowiedzi.

Tytułowi *Służebnica Pana* można zasadnie mieć za złe, że w błąd wprowadza czytelnika. Obiecuje przecież, że służebność Matki Pana będzie głównym przedmiotem książki, tymczasem srodze zawiedzie się każdy, kto tytułowi uwierzy. Analogicznie wprowadzały w błąd tytuły pierwszej trylogii: zapowiadały, że będą śpiewały pieśń na cześć Macierzyństwa Maryi w stosunku do Chrystusa, podczas gdy nie przejmowały się obietnicą rozwijając mnóstwo innych tematów. Nie semantyczna adekwatność, lecz ewangeliczne piękno zaleca *Służebnicę Pana*, podobnie jak zalecało *Matkę Pana*. Podtytuły oraz odautorskie słowo wystarczająco „ratują” metodologiczną poprawność.

s. 5-6

Obecność ikon to wielka zasługa p. prof. Karola Klauzy, kierownika Katedry Teologii Ikony KUL, jako ikoniczne dopowiedzenie trzeciego tekstu książki o mariologii prawosławia.

Autor książki jest niepokieszony, że tego wyjaśnienia brakuje w książce. Gotów jest siebie zaskarżyć do sądu o zatajenie autorstwa i w konsekwencji przywłaszczenie go sobie.

SCN

Humor

Przed kilku z Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Biblioteka KULowska otrzymała list, którego adres wprawił w podniebny zachwyty nawet największych ponuraków:

„Biblioteka Katowickiego Uniwersytetu Lubuskiego, 20-950 Lublin”

Przed kilku laty KUL otrzymał dwa listy z Ambasady Chińskiej w Warszawie. Jeden był zaadresowany na rektora Andrzeja Szostka, w adresie drugiego, na pierwszym miejscu zamieszczono taki element:

„Po zakończeniu uroczystości zapraszamy na obiad Katolicki Uniwersytet Lubelski.”

(prawdopodobne wyjaśnienie: kiedyś goście z tejże Ambasady otrzymali na KUL nie tylko wizytówki, ale też karteczkę z informacją o zaproszeniu na obiad...; nie znający polskiego pracownik ambasady potraktował ją jako element adresu).

Przez akt oddania do zawierzenia Maryi w trzecim tysiącleciu

red. Zachariasz S. Jabłoński OSPPE,
Jan Pach OSPPE

Paulinium Wydawnictwo Ojców Paulinów
– Jasna Góra – Częstochowa 2004
ul. o. A. Kordeckiego 2; 42-225 Częstochowa
tel. (034) 377 77 77

SPIS TREŚCI s. 256

Wykaz skrótów

Wprowadzenie

Akty oddania i zawierzenia

Kard. S. Wyszyński, *Akt osobistego oddania się Matce Bożej*

Kard. S. Wyszyński, *Jasnogórskie Śluby Narodu Polskiego*

Kard. S. Wyszyński, *Milenijny Akt oddania Polski w macierzyńską niewolę Maryi, Matki Kościoła*

Jan Paweł II, *Zawierzenie do najdalszych granic miłości*

Jan Paweł II, *List Ojca Świętego o Apelu Jasnogórskim*

Jan Paweł II, *List Jana Pawła II z okazji 25. rocznicy Pierwszej Pielgrzymki do Ojczyzny*

Od aktu oddania Matce Bożej Prymasa Wyszyńskiego w Stoczku Warmińskim do wielkich jasnogórskich aktów zawierzenia

J. Żaryn, *Kardynał niezłomny – dlaczego internowano Prymasa Tysiąclecia?*

P. Nitecki, *Kontekst społeczny i eklezjalny Aktu oddania się Prymasa Stefana Wyszyńskiego Matce Najświętszej w Stoczku Warmińskim*

J. Strojny, *Teologiczny wymiar Aktu oddania Matce Najświętszej*

M. Chmielewski, *Duchowość Aktu oddania Matce Bożej*

J. Pach, *Od indywidualnego wymiaru Aktu oddania się Prymasa Wyszyńskiego Matce Bożej w Stoczku Warmińskim do społecznych i eklezjalnych zawierzeń Jana Pawła II*

J. Płatek, *50 lat Apelu Jasnogórskiego*

I. Skubiś, *Kazanie w Kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na 8 grudnia 2003*

Przestrzeń zawierzenia Maryi w trzecim tysiącleciu

Z. S. Jabłoński, *Kontekst społeczno-polityczny Pierwszej Pielgrzymki Jana Pawła II na Jasną Górę*

I. Bokwa, *Sanktuarium jasnogórskie przestrzenią zawierzenia*

S. Urbański, *Duchowość Aktu zawierzenia Maryi, Jasnogórskiej Matce Kościoła*

Abp S. Nowak, *Zawierzenie Maryi w perspektywie nowej ewangelizacji Polski i Europy w świetle wypowiedzi Jana Pawła II na Jasnej Górze*

T. Siudy, *Zawierzenie Maryi wpisane w zawierzenie Bożemu Miłosierdziu*

A. Tronina, *Biblijne korzenie Apelu Jasnogórskiego*

W. Depo, *Apel Jasnogórski modlitwą zawierzenia*

J. Kielech, *Moralne przesłanie Apelu Jasnogórskiego*

J. Mazur, *Apel Jasnogórski w społecznej wyobraźni Jana Pawła II*

I. Skubiś, *Zawierzenie Matce Bożej Jasnogórskiej w środkach społecznej komunikacji na przykładzie Niedzieli*

K. Maniecki, *Problematyka zawierzenia na łamach Jasnej Góry*

K. Tymieńska, *Tematyka zawierzenia na łamach miesięcznika Jasna Góra*

S. Jarosz, *Jasna Góra – Centrum Modlitwy Zawierzenia w Trzecim Tysiącleciu*

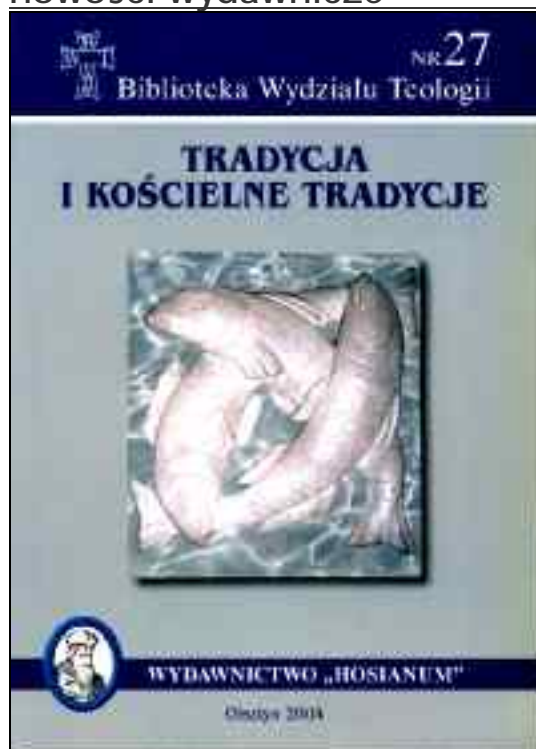
M. Lubelski, *Wprowadzenie do Mszy św.*

Kard. H. Gulbinowicz, *Strzeżmy tej drogi. Naśladujmy Papieża! Kazanie w Kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej 4 czerwca 2004 roku*

POCZTA

MILEWSKA-CONNOLY PO OPERACJI

Jadzia Milewska, nasza obiecująca dogmatyczka po KUL, która niedawno informowała o swoim zamążpójściu, musiała iść na operację. „Nawet nie chcemy myśleć o rachunku za szpital i operację...” – pisze Jadzia z Florydy, symbolu dobrobytu i szczęścia. Współczujemy Ci, Jadziu!

Tradycja i kościelne tradycje
praca zbiorowa
red. bp Jacek Jezierski

„Hosianum” Wyższe Seminarium Duchowne
 Metropolii Warmińskiej – Olsztyn 2004

Ul. Prawocheńskiego 4; 10-720 Olsztyn
 tel. 523 45 91; fax 523 45 93

www.ksiegarniauwmm.pl; fps@ksiegarniauwmm.pl

SPIS TREŚCI s. 256

Wprowadzenie

Bp Hans Gerny, *Tradition. Gedanken eines Altkatholiken zu einem schwierigen Thema/Tradycja. Myśl starokatolicka na trudny temat*

Ks. Stanisław Czerwik, *Odnowa liturgii po Soborze Watykańskim II: wierność zdrowej Tradycji i upragniony rozwój*

Bp Jacek Jezierski, *Znaczenie kanonu św. Wincentego z Lerynu*

Borys Przedpełski, *Pojęcie i wierność Tradycji według Konferencji w Bonn*

Marek Ambroży, *Tradycja w teologii starokatolickiej*

Bp Wiktor Wysoczański, *Zasada Tradycji i tożsamości kościelnej według Ursa Küry'ego*

Ks. Marian Rusecki, *Fundamentalne znaczenie Tradycji w Kościele*

Ks. Józef Krzywda CM, *Wierność Tradycji Kościoła wobec postulatu wolności teologicznych poszukiwań*

O. Zdzisław J. Kijas OFMConv, *Rozumienie Tradycji w pismach i nauczaniu biskupa Franciszka Hodura*

Konrad Białecki, *Tradycja narodowa w pismach Franciszka Hodura*

Ks. Edward Warchoń, *Socjologiczna analiza elementów grupotwórczych parafii „narodowych” w latach 1922-1952*

Ks. Stanisław Kozakiewicz, *Zasada Tradycji w nauczaniu bpa Maksymiliana Rode. Tradycja „tworzy” człowieka i Kościół*

Ks. Władysław Nowak, *Polskokatolicki kalendarz liturgiczny a kalendarz rzymsko-katolicki*

S. Teresa Wójcik USJK, *katechizmowa nauka religii Kościoła Polskokatolickiego (ks. Edwarda Bałakiera)*

Ks. Artur Oględzki, *Treści teologiczne i moralne w katechizmie Kościoła Polskokatolickiego*

Michał Pietrzak, *Status prawny Kościoła Polskokatolickiego w Polsce*

Ks. Mariusz Falk, *Rok liturgiczny i kalendarz Kościoła Starokatolików w Niemczech*

Ks. Adama Ornatek, *Prawo Kościoła Starokatolickiego w Republice Federalnej Niemiec*

Tadeusz Stegner, *Polscy ewangelicy wobec niemieckiej przeszłości i tradycji Kościołów protestanckich na ziemiach polskich*

Katarzyna Parzych (oprac.), *Polska bibliografia na temat Tradycji. Wybór*

POCZTA

ANTOŚ MAJEWSKI, czyli WSCHODZI NAM DOGMATYCZNA GWIAZDA

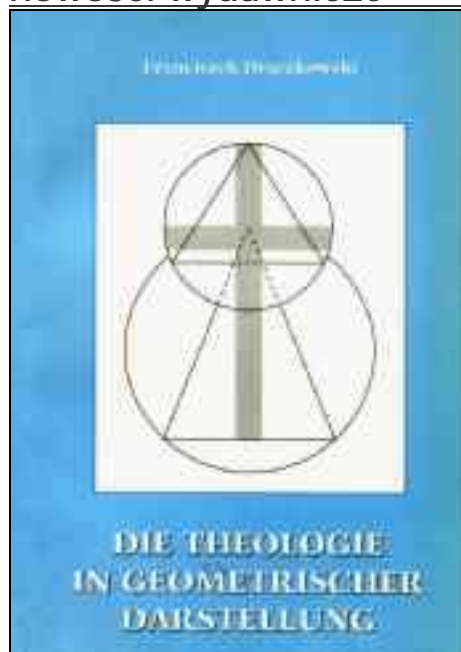
Drogi Ojcze, przydarzyło się naszej rodzinie coś ładnego, o czym chciałbym Ojcu opowiedzieć:

Wczoraj Antoś miał 5. urodziny. Jak co dzień, wracałem z nim i córeczką – Natasza (8 lat) – z przedszkola i szkoły do domu. Po drodze wyjaśniam Nataszy, że dzisiaj w naszej rodzinie najważniejszy jest Antoś, bo ma swoje święto. Tłumaczę jej, że jak będzie miała w maju Pierwszą Komunię, to ona będzie najważniejsza... Na to Antoś: „Tata, a czy ty wiesz, jaaaaki ważny jest Jezus?!” Ugryziłem się w język i już chciałem powiedzieć Nataszce, że w dniu Komunii to Jezus będzie..., a tu nagle Antek kontynuuje: „A Tatuś Jezusa to jest jeszcze ważniejszy! On jest nawet twoim Tatą”. Ufff, odpowiedziałem, że ma rację: „Tata Jezusa jest moim Tatą, Nataszy, mamy, twoim i wszystkich ludzi”. Na to Antoś: „A nawet Kaori!” Kaori, Ojcze, to córeczka naszej przyjaciółki, która wyszła za Japończyka – mieszkają w Japonii. Zatkąło mnie.

Pozdrawiam i życzę dobrej nocy!

j.m.

2005-01-14, 01:01

Franciszek Drączkowski
Die Theologie
in geometrischer Darstellung

Polihymnia – Lublin 2004

ul. Deszczowa 19; 2-832 Lublin
 tel./fax (081) 746 97 17

<http://www.polihymnia.pl> ; poczta@polihymnia.pl

SPIS TREŚCI s. 53

Einleitung

Gott, der seit jeher ist

Der eine Gott in drei Personen

Erschaffung der Engel

Der Fall der Engel

Freundschaft der Menschen mit Gott

Abbruch der Freundschaft – die Erbsünde

Das Versprechen der Erlösung

Das Werk der Heilung – die Menschwerdung

Mysterium der Erlösung

Die Kirche Christi

Die Kirche – der Tempel des Heiligen Geistes

Die Taufe – „Gliedert ein in die Kirche, den Leib Christi“ (K 1267)

Die Liebe (agape) – Synthese des Christentums

Nächstenliebe ist in der Gottes Liebe

Weg der Vervollkommnung – Wachstum in der Liebe

Fegefeuer (das Purgatorium) – weitere Vervollkommnung

Verlangen nach der Taufe – eine Chance für alle

„Gemeinschaft der Heiligen“ in der Liebe

Hölle – Trennung von Gott

Die vollkommene Liebe – Vorwegnahme des Himmels

Schlusswort

Abkürzungen

POCZTA

KS. ROMAN KULIGOWSKI
O NOWYM HUMANIZMIE JANA PAWŁA II

Bardzo dziękuję Ojcu Profesorowi za miłego maila. Cieszę się, że kogoś moja książka zainteresowała. Proszę Zainteresowanemu podarować moją książkę.

Prawdę mówiąc, [zachodni teologowie] „nowego humanizmu” Papieża w ogóle nie dostrzegli. - Może nam się uda wyzwolić z kompleksów, jakie mamy wobec Zachodu. W tym kontekście gratuluję Ojcu pomysłu odkrywania i promocji teologów naszego regionu! Jeśli tylko podczas kolokwium wyjdzie wspomniany problem braku uwzględnienia wielkich nazwisk zachodnich, to pozwolę sobie pójść tropem Ojca, proponując, byśmy nie przesadzali z zachodnią teologią. Zwłaszcza gdy omawia się dorobek polskiego teologa, jakim jest Papież.

Jeszcze raz pozdrawiam!

Roman Kuligowski

2005-02-01

Dzięki, Romku, za słowa solidarności. Ustaliliśmy już, że nasze odessko-jałtańskie FORUM odbędzie się w dniach 27-30 września 2005 roku. Program wciąż dopracowujemy. Na pewno będzie komplementarnie łączył trzy tematy: godność człowieka, więksi i mniejsi prorocy (c.d.) oraz elementy historyczne sprzed 60 lat w Jałcie. Będziesz z nami?

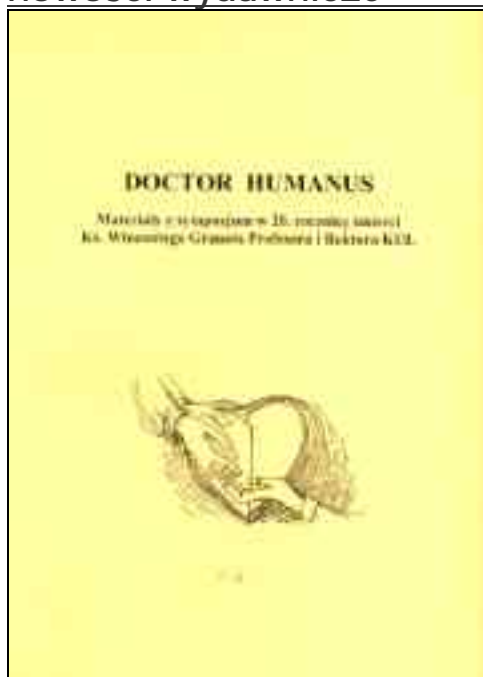
Tak jest, Romanie, Twoja habilitacyjna rozprawa o nowym humanizmie Jana Pawła II, skoro tylko na łamach TwP pojawiła się o niej informacja, natychmiast sprowokowała ks. Zbigniewa Krzyszowskiego, który dał się urzec tej problematyce. (Swoją drogą, dlaczego ten Zbyszek jeszcze nie ma habilitacji? Prawdopodobnie Lwów mu przeszkodził zagarniając mnóstwo czasu).

Z pozdrowieniem

SCN

Prezentowana na niniejszej stronie książka ks. Franciszka Drączkowskiego wpisuje się w nurt promocji polskiej teologii na zachodzie.

Teologowie polscy są chyba winni Zachodowi podzielenie się własną myślą teologiczną uwarunkowaną naszym kontekstem Europy Środkowo-Wschodniej.

DOCTOR HUMANUS
Materiały z sympozjum w 20. rocznicę śmierci
Ks. Wincentego Granata Profesora i Rektora KUL

Doctor Humanus
Materiały z sympozjum
w 20. rocznicę śmierci
Ks. Wincentego Granata
Profesora i Rektora KUL
pod red. Haliny Ireny Szumił

Wydawnictwo Diecezjalne – Sandomierz 2000
ul. Żeromskiego 4; 27-600 Sandomierz
tel. (015) 832 31 92; fax (015) 832 77 87

SPIS TREŚCI s. 77

Wstęp, Halina I. Szumił

Przesłanie Profesora i Rektora, Ks. Walerian Słomka

Słowo wprowadzające, Ks. Krzysztof Gózdź

Jezus Chrystus jako epifania Bożej Opatrzności w ujęciu Wincentego Granata, Ks. Jerzy Szymik

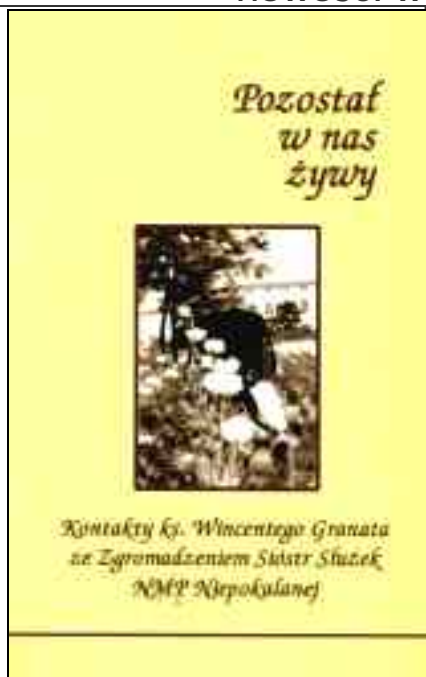
Mówią ci, którzy go znali...

Wspominam go z wdzięcznością..., S. Piusa Z. Trzebińska

Wspomnienie o Księdzu Profesorze, Piotr P. Gach

Pamięć o Profesorze i Rektorze, Ks. Wincentym Granacie żyje. Pięć lat po tej pozycji ukazała się następna, przygotowana z okazji 25. rocznicy śmierci Ks. Granata. Po raz kolejny materiały zebrała i przygotowała dr Halina I. Szumił.

red.

Pozostał
w nas
żywy

Kontakty Ks. Wincentego Granata
ze Zgromadzeniem Sióstr Służek
NMP Niepokalanej

Pozostał w nas żywy
Kontakty Sługi Bożego
ks. Wincentego Granata
ze Zgromadzeniem
Sióstr Służek NMP Niepokalanej
opr. Halina Irena Szumił

Wydawnictwo Diecezjalne – Sandomierz 2005
ul. Żeromskiego 4; 27-600 Sandomierz
tel. (015) 832 31 92; fax (015) 832 77 87

SPIS TREŚCI s. 279

Przedmowa

Słowo wstępne

I. Rys biograficzny ks. Wincentego Granata

II. W służbie Zgromadzenia Sióstr Służek

1. Ogólne omówienie działalności
2. Wykładowca
3. Wychowawca
4. Kapelan
5. Kaznodzieja
6. Spowiednik
7. Ojciec i przyjaciel

Źródła i literatura

III. Z przemówień

IV. Ze wspomnień

V. Wybór tekstów

1. Obraz Chrystusa w mej duszy
2. Lektura duchowa
3. Okulary
4. Duchowość chrześcijańska
5. Środki ogóle podtrzymywania i rozwoju życia ludzkiego, chrześcijańskiego i zakonnego

Wykaz skrótów

Nova et vetera polskiej duchowości

praca zbiorowa
pod red. ks. Marka Chmielewskiego

Polihymnia – Lublin 2004
ul. Deszczowa 19; 2-832 Lublin
tel./fax (081) 746 97 17
<http://www.polihymnia.pl>; poczta@polihymnia.pl

SPIS TREŚCI s. 269

Wykaz skrótów

Wprowadzenie, ks. M. Chmielewski

I. Wokół Leksykonu duchowości katolickiej

Ks. J. Misiurek, *Wybrane encyklopedie i słowniki duchowości*

Ks. Marek Chmielewski, *Geneza i założenia „Leksykonu duchowości katolickiej”*

Ks. Stanisław Urbański, *Teologiczno-duchowa treść „Leksykonu duchowości katolickiej”*

Antoni J. Nowak OFM, *Psychologia eklezjalna i chrystoformizacja w „Leksykonie duchowości katolickiej”*

Ks. Henryk Wejman, *Zastosowanie „Leksykonu duchowości katolickiej” w formacji duchowej i duszpasterstwie*

II. Duchowość w Polsce

Ks. Jerzy Misiurek, *Specyfika polskiej duchowości katolickiej*

Paweł P. Ogórek OCD, *„Zwrot ku mistyce” w duchowości współczesnej*

Ks. Andrzej Siemieniowski, *Współczesne zagrożenia duchowości w świetle dokumentu*

watykańskiego „Chrześcijańska refleksja o New Age – Jezus Chrystus dawcą wody żywej”

Ks. Stanisław Urbański, *Duchowość w perspektywie jednoczącej się Europy*

Ks. Jan Jagielka, *Teologia duchowości w wyższych seminariach duchownych w Polsce*

Waldemar Seremak SAC, *Współczesne polskie książki i czasopisma z zakresu duchowości*

III. Studia różne

Cezary Sękalski, *Droga oświecająca w koncepcji św. Ignacego Loyoli. Różnice i podobieństwa z wizją klasyczną*

Władysława Sitarz SAC, *Metoda Wspólnoty wieczernikowej*

Ks. Józef W. Skorodiuk, *Duchowa sylwetka biskupa Adama Naruszewicza (1733-1796)*

Jan Dąbrowski, *Sakrament pokuty w działalności zakonnej św. Rafała Kalinowskiego*

Agnieszka Strojcka, *Cierpienia wynagradzające biernej nocy ducha bł. Anieli Salawy według „Dziennika”*

Piotr M. Strojcki OCDS, *Rozwój życia duchowego Kunegundy Siwiec (1876-1955)*

Ks. Piotr Walkiewicz, *Odpowiedzialność świeckich konsekrowanych za młodzież w dokumentach Kościoła*

Antoni J. Nowak OFM, *Kryteria dojrzałej osobowości i dojrzałej wiary*

Ks. Marek Chmielewski, *Duchowość kapłana-seniora*

Antoni J. Nowak OFM, *Duchowość dłoni*

Maria Cocyk, *Recenzja książki C. Sękalskiego*

POCZTA

**MICHAŁ WOJCIECHOWSKI,
JEGO KSIĄŻKA I SYN**

Przysłał Michał nową książkę, tym razem o pochodzeniu świata. Rozpowiemy o niej w TwP. Michał jednak nie został zapewniony o pozytywnej determinacji redakcji. Pisze więc:

„Mam nadzieję, że doszły nie tylko e-maile, ale i zapowiadana książka o pochodzeniu świata etc.”

Odpowiedziałem:

„Tak, tak! A informacja pójdzie w świat.”

Przy okazji zapytałem o pierworodnego. I o to, czy przejawia powołanie do teologii.

Senior odpowiedział w sprawie juniora:

„Spokojnie, poczekamy. Ja go (tnz. powołania do teologii) nie objawiałem do 18 roku życia, a i teraz chyba nie bez przerwy (np. niekoniecznie na kajakach)”.

Michał Wojciechowski

**Pochodzenie
świata, człowieka, zła**

Odpowiedź Biblii

Edycja Świętego Pawła – Częstochowa 2005

ul. Św. Pawła 13/15; 42-221 Częstochowa
tel. (034) 362 06 89; fax (034) 362 09 89
www.edycja.pl; edycja@edycja.pl

SPIS TREŚCI s. 123

Przedmowa

Pradzieje biblijne – czy jest to mitologia?

Okoliczności powstania Księgi Rodzaju

Powstanie świata i człowieka (Rdz 1,1 – 2,4a)

Dlaczego siedem dni?

Pierwsze i ostatnie słowa

Co powtarza się w kolejnych dniach?

Mitologia i jej krytyka

Stworzenie człowieka

Mężczyzna i kobieta

Dzień siódmy

Drugi opis stworzenia świata i ludzi (Rdz 2,4b-25)

Pierwszy człowiek

Rajskie życie

Inne stworzenia

Kobieta i małżeństwo

Imiona

Grzech i jego przyczyny (Rdz 3,1-6)

Istota grzechu

Grzeszność ludzkości

Postać węża

Argumenty węża

Czy to wina kobiety?

Pierwsze skutki grzechu (Rdz 3,7-24)

Stan ludzi po grzechu

Ukaranie węża

Los ludzi

Grzeszni i sprawiedliwi po Adamie (Rdz 4,1-26)

Bratobójstwo

Potomstwo Kaina

Długowieczni patriarchowie (Rdz 5, 1-32)

Lista sprawiedliwych

Lista władców sprzed potopu

Czy ludzie żyli dłużej?

Synowie boscy (Rdz 6, 1-8)

Od mitów...

...do teologii

Potop (Rdz 6,9 – 8,19)

Dwa w jednym

Szukanie śladów potopu

Potop w Mezopotamii

Sens moralny

Noe po potopie: nowy początek (Rdz 8,20 – 9,29)

Religia, błogosławieństwo i przymierze

Potomstwo Noego

Ludzkość jako rodzina (Rdz 10,1-32)

Tajemnicze nazwy

Kto jest twoim bliźnim?

Wieża Babel (Rdz 11,1-9)

Babel znaczy Babilon

Grzech u początku

Rodowód Abrahama (Rdz 11,10-32)

Z okładki

Skąd wziął się świat? Skąd wziął się człowiek? Dlaczego w świecie jest tyle zła? Oto pytania, które są zadawane od wieków przez wielu ludzi, a na które odpowiada początek Biblii, tzn. pierwsze rozdziały Księgi Rodzaju. Obecna książka wyjaśnia biblijne opowiadania o pochodzeniu świata, ludzi i grzechu. Ukazuje, jak rozumieć stworzenie świata w siedem dni, powstanie Ewy z żebra Adama, istotę grzechu pierwszych ludzi, potop, rozmnożenie narodów, wieżę Babel. W opowieściach tych Czytelnik znajdzie świeży – a czasem nawet zaskakujący – sposób interpretacji biblijnego przekazu.

Autor, Prof. dr hab. Michał Wojciechowski, to wykładowca Pisma Świętego na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Publikuje książki naukowe i popularne z zakresu interpretacji Biblii.

Biblia i Ekumenizm

Tom 1, 2004

Od przekładów do lectio divina

red. Tomasz Siuda

UAM Wydział Teologiczny
Redakcja Wydawnictw – Poznań 2004

ul. Wieżowa 2/4; 61-111 Poznań
tel./fax (061) 851 97 43

bibliot@thfac.poznan.pl; <http://www.thfac.poznan.pl>

SPIS TREŚCI s. 160

Wprowadzenie

Stanisław Gądecki, *Modlitwa drogą do jedności chrześcijan*

Mirosław Kiedzik, *Pismo Święte Nowego Testamentu i Psalm. Przekład ekumeniczny z języków oryginalnych*

Teresa Stanek, *Księga Jonasza – przekład filologiczny na podstawie tekstu masoreckiego*
Mirosław Patalon, *O trudnych początkach Biblii gdańskiej*

Adam R. Sikora, *Przekład Biblii na język kaszubski*
Tomasz Siuda, *Duch Święty najwyższym darem Bożej łaski*

Marian Wolniewicz, *Wkład Wielkopolan w tłumaczenie Biblii na język polski*

Jerzy Betlejko, *Lektura Pisma Świętego w ujęciu wschodnich Ojców Kościoła*

Wawrzyniec Markowski, *Pismo Święte i jego rola w życiu człowieka przez pryzmat nauczania Lutra i Wesleya*

Stanisław Hareźga, *Lectio divina szkoła słuchania i posłuszeństwa Słowu Bożemu*

Irena Kwilecka, *Prezentacja reprintsu Biblii brzeskiej*

Irena Kwilecka, *Biblia brzeska w 440 rocznicę jej wydania*

Włodzimierz Wilczyński

Leksykon kultury ukraińskiej

Księgarnia Wysyłkowa Universitas
Autorów i Wydawców Prac Naukowych
– Kraków 2004

Ul. Żmudzka 68; 31-426 Kraków
tel. (012) 413 91 36; fax (012) 413 91 25
www.universitas.com.pl; iwona@universitas.com.pl

SPIS TREŚCI s. 303

W *Leksykonie kultury ukraińskiej* W. Wilczyński omawia osiągnięcia ukraińskiego folkloru, literatury, muzyki, filmu, teatru, sztuk plastycznych. Poza tym w leksykonie można znaleźć informacje z zakresu zagadnień historycznych, politycznych, społecznych, językowych. Autor zajął się również omówieniem stosunków ukraińsko-polskich i ukraińsko-rosyjskich. W tej kwestii wyeksponował związki łączące naród polski z ukraińskim w przeszłości i teraźniejszości.

red.

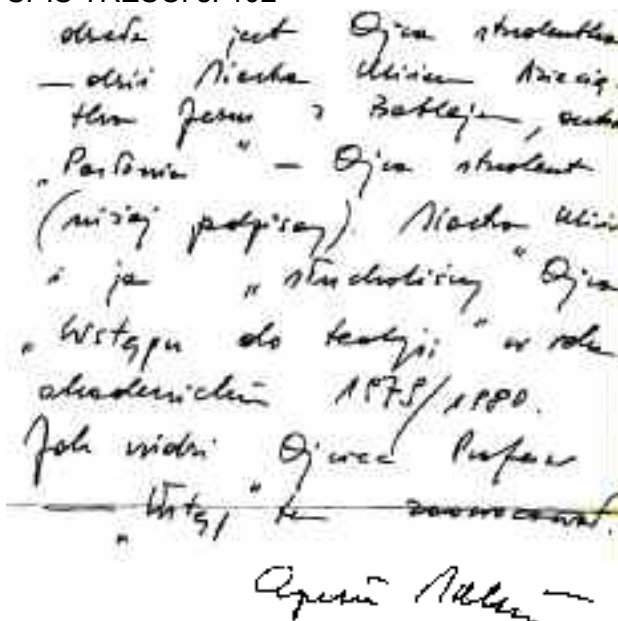

**Siostra Miriam
Dzieciątka Jezus OCD
Z ziemi obiecanej...**

wstęp Stanisław Kardynał Nagy SCJ

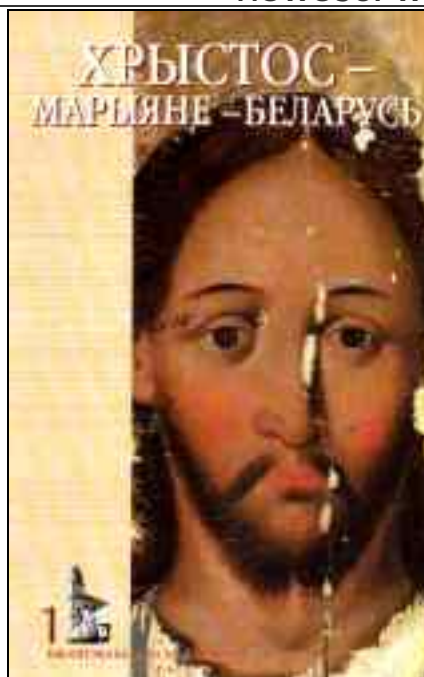
Polihymnia – Lublin 2004
ul. Deszczowa 19; 2-832 Lublin
tel./fax (081) 746 97 17
<http://www.poli hymnia.pl> ; poczta@poli hymnia.pl

SPIS TREŚCI s. 102

[Autorką tego dzieła] jest Ojca studentka – dziś Siostra Miriam Dzieciątka Jezus z Betlejem, autorem „Postowia” – Ojca student (niżej podpisany). Siostra Miriam i ja „słuchaliśmy” Ojca „Wstępu do teologii” w roku akademickim 1979/1980. Jak widzi Ojciec Profesor – „Wstęp” ten zaowocował...

Eugeniusz Sakowicz

**Хрыстос – Марыяне
– Беларусь**

1. Бібліятэка Беларускіх Марыянаў

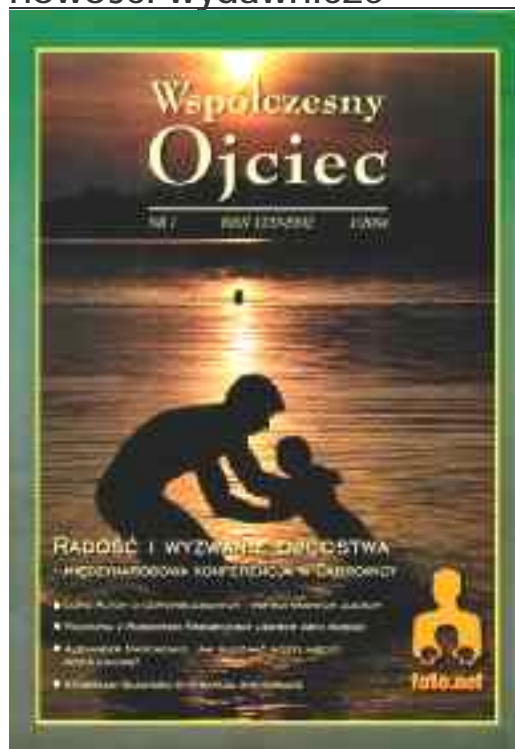
ред а. Казімір Пэк МІС

Выдавецтва „Про Хрысто” – Мінск 2005

SPIS TREŚCI s. 66

Для Хрыста на Беларусі
Крыштаф Троян МІС
Марыяне на Беларусі. Гістарычны кантэкст
Аляксандр Шамрыцкі МІС
Хрыстос – Добры Пастыр
Сведчанне бласлаўёных мучанікаў
Юрыя Кашыры і Антонія Ляшчэвіча
Андрэй Сідаровіч МІС
Хрыстос – Слуга
Сведчанне айца Фабіяна Абрантовіча МІС
Аляксандр Жарнасек МІС
Хрыстос на шляху да еднасці і разумення
Жыццё і погляды айца Тамаша Падзявы МІС

Prezentowana tu książeczka, zredagowana przez Kazimierza Peka MІС, jest pierwszym tomem serii Бібліятэка Беларускіх Марыянаў (Biblioteka Białoruskich Marianów). Wpisuje się w program badawczy prowadzony przez Zgromadzenie Księży Marianów nad obrazem Chrystusa Marianów.

Współczesny Ojciec 1/2004

Fundacja Cyryla i Metodego – Lublin 2004
ul. Modzelewskiego 98A; 02-679 Warszawa
www.fcm.pl

Adres Redakcji: Centrum Ojcostwa
ul. Ks. W. Danielskiego 10A; 20-806 Lublin
tel. (081) 527 99 13
info@tato.net.pl; www.tato.net

SPIS TREŚCI s. 12

Informacje o Centrum Ojcostwa

Działania podejmowane w ramach projektu obejmują osoby z państw Europy Wschodniej, będące animatorami życia społecznego w swoich środowiskach lokalnych. Przemiany demokratyczne ostatnich kilkunastu lat odsłoniły dramatyczną kondycję podstawowej komórki społecznej, jaką jest rodzina. Brak jest dokładnych badań na temat liczby dzieci wychowywanych w związkach niepełnych jednak szacunkowe oceny mówią o tym, iż problem ten dotyczy co trzeciego dziecka. Brak obecności i wpływu osoby ojca w rodzinie hamuje w kolejnych pokoleniach zaangażowanie zawodowe, społeczne i polityczne. Istniejące programy i projekty mające za zadanie wzmacniać trwałość związków małżeńskich skupiają się przede wszystkim na roli matki - żony. U podstaw niniejszego projektu staje przekonanie, że aktualnie kluczowym zadaniem

w budowaniu rodziny i wzmacnianiu lokalnej tkanki społecznej jest pomoc mężczyznom w stawianiu się lepszymi ojcami. Obecnie niewiele instytucji podejmuje ten problem - są to przede wszystkim placówki akademickie i duszpasterskie (Instytut Studiów nad Rodziną w Łomiankach, Instytut Teologii Rodziny przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim) - uwidacznia się wyraźny brak organizacji skupiających ojców.

Polskie doświadczenie, którym zamierzamy się dzielić

Na tle destrukcji życia rodzinnego w krajach postkomunistycznych kondycja polskich rodzin jest względnie dobra. Zasoby refleksji nad rodziną i istniejąca literatura przedmiotu wypracowane m.in. przez w/w placówki stanowią pewien kapitał intelektualny, którym warto się dzielić z organizacjami z krajów ościennych. W ramach funkcjonowania Fundacji Św. Cyryla i Metodego wyodrębniono program "Centrum Ojcostwa", którego misją jest inspirowanie prac badawczych i edukacyjnych tematycznie związanych z rolą ojca w rodzinie. Dotychczas przeprowadzono dwie serie kursów pod nazwą "Tydzień dla rodzin - 7 sekretów najlepszych ojców" (sierpień 2001 oraz sierpień 2002). W założeniu Centrum Ojcostwa będzie służyć swoimi zasobami zainteresowanym także na płaszczyźnie międzynarodowej i ekumenicznej.

za: <http://www.tato.net.pl/index.php?i=onas&lang=pl>

POCZTA

MARYSIA – ESCHATOLOŻKA

Jarek Pieniek, kończący doktorat w Instytucie Ekumenicznym KUL, a równocześnie urzędnik celny zamieszkały w Chorzowie, mailuje (9 lutego):

„Dzisiaj w nocy na zawał zmarł mi ojczym (ojciec właściwy zmarł, kiedy miałem 15 lat); zmarł na oczach mojej najmłodszej Marysi (5 lat). Moja mama jest z tego powodu w rozsypce, ale Marysia, o, dziwo, zniosła to znacznie lepiej niż można było się spodziewać. Trochę popłakała, a potem wzięła się za pocieszanie babci, że przecież nie ma się co martwić, bo ludzie idą do nieba i są szczęśliwi.”

Papiestwo w starożytności chrześcijańskiej

Wtorek, 23 listopada 2004 r.

Ks. prof. dr hab. Stanisław Longosz (KUL): *Powitanie uczestników i wprowadzenie w tematykę*
JM Rektor KUL ks. prof. dr hab. Stanisław Wilk: *Słowo wstępne i otwarcie sympozjum*

Ks. prof. dr hab. Antoni Paciorek (KUL): *Piotr - opoka w Ewangelii św. Mateusza*

Dr Henryk Kowalski (UMCS): *"Pontifex maximus" w religii rzymskiej*

Ks. dr hab. Waldemar Turek (Rzym): *Prima Clementis - zagadnienie prymatu biskupa Rzymu w ujęciu współczesnych opracowań patrystycznych*

Ks. dr Leszek Misiarczyk (UKSW): *Biskup Rzymu w pismach autorów chrześcijańskich II w.*

Dr Anna Zmorzanka (BU KUL): *Pozycja Piotra w tekstach gnostyckich*

Ks. prof. dr hab. Wincenty Myszor (US): *Św. Ireneusz o autorytecie Kościoła rzymskiego*

Ks. dr Piotr Szczur (KUL): *Św. Cyprian wobec biskupa Rzymu*

Ks. dr Wiesław Galant (WSD, Zamość): *Wybór biskupa Rzymu do IV wieku*

Ks. dr Jan Żelazny (PAT): *Kolegium biskupów w "Konstytucjach Apostolskich"*

Ks. prof. dr hab. Józef Naumowicz (UKSW): *Natale Petri de Cathedra - zagadkowa geneza święta*

Ks. dr Andrzej Uciecha (US): *Św. Piotr w twórczości Afrahata i św. Efrema*

Ks. dr Stanisław Koczwarą (WSD, Zamość): *Katedra Piotra w nauczaniu Optata z Milewy jako ostateczny probierz prawdziwości Kościoła*

Ks. dr Krzysztof Tyburowski (WSD, Rzeszów): *Wkład Damazego w kościelne i świeckie umocnienie władzy papiestwa*

O. prof. dr hab. Henryk Pietras SJ (Ignatianum, Kraków): *Biskupi aleksandryjscy IV-V wieku (Dionizy, Ałanazy, Dydim, Teofil, Cyryl Aleksandryjski) wobec biskupa Rzymu*

Ks. prof. dr hab. Antoni Żurek (PAT, Tarnów): *Biskupi antiocheńscy IV-V wieku (Jan Chryzostom, Nestoriusz, Teodoret) wobec biskupa Rzymu*

Ks. dr Arkadiusz Nocoń (Rzym): *Appellatio Flaviani ad papam Leonem (?). Wokół władzy papieskiej na Wschodzie*

Msza św. koncelebrowana w Kościele Akademickim KUL pod przewodnictwem ks. prof. dr hab. Franciszka Drażczkowskiego

Środa, 24 listopada 2004 r.

Ks. prof. dr hab. Jerzy Pałucki (KUL): *Św. Ambroży o biskupie Rzymu*

Ks. prof. dr hab. Norbert Widok (UO): *Ojcowie Kapadoccy wobec biskupa Rzymu*

Ks. dr Dariusz Kasprzak (Kraków): *Kontakty św. Paulina z Noli z Rzymem i jego biskupami*

Maria Luciana Mirri (Uniwersytet Bolonia): *Girolamo e i vescovi di Koma: un rapporto di stima e di collaborazione*

O. prof. Bazyli Degórski OSPPE (Angelicum, Rzym): *Biskupi Rzymu w "Pratum spirituale" Jana Moschosa*

Ks. prof. dr hab. Czesław Bartnik (KUL): *Nauka Leona Wielkiego o prymacie biskupa Rzymu*

Ks. prof. dr hab. Augustyn Eckmann (KUL): *Biskup Rzymu w pismach św. Augustyna*

Ks. dr Jerzy Lachowicz (PWT, Białystok): *Autorytet biskupa Rzymu w nauczaniu i praktyce Grzegorza Wielkiego*

Ks. dr Eugeniusz Derdziuk (WSD, Zamość): *Mnisi iroszkoccy (św. Kolumban) wobec Stolicy Apostolskiej*

Prof. dr hab. Bożena Iwaszkiewicz-Wronikowska (KUL): *Św. Piotr w ikonografii wczesnochrześcijańskiej*

Ks. prof. dr hab. Janusz Królikowski (PAT, Tarnów): *Argumenty patrystyczne podczas debaty o prymacie biskupa Rzymu na I Soborze Watykańskim*

S. dr Ambrozja Kalinowska (Uniwersytet Warmiński): *Papiestwo w życiu i twórczości Stanisława Hozjusza*

Ks. prof. dr hab. Stanisław Longosz (KUL): *Podsumowanie i zamknięcie obrad*

Obrady toczyły się w Czytelni Naukowej Biblioteki Uniwersyteckiej KUL

Teksty wystąpień z sympozjum zostaną opublikowane w całości
w 46-47 tomie "Vox Patrum"

POLSKIE TOWARZYSTWO MARIOLOGICZNE U KS. KARWACKIEGO

W niedzielę 27 lutego 2005 na plebanii ks. proboszcza profesora doktora habilitowanego Romana Karwackiego (Sobienie-Jeziory) obradował zarząd PTM: ks. dr Teofil Siudy (przewodniczący), ks. dr Kazimierz Pek (wiceprzew.), ks. dr Woch (sekretarz), ks. prof. R. Karwacki (skarbnik) oraz członkowie zarządu: ks. prof. Lucjan Balter, ks. prof. Marek Chmielewski, dr Danuta Mastalska i autor niniejszej notatki.

Podzielono się uwagami na temat ostatniego Kongresu Mariologicznego PAMI (Rzym, 4-8 grudnia 2004 roku). Prezes PAMI, Vincenzo Battaglia OFM, wysoko ocenił udział Sekcji Polskiej. My wysoko oceniliśmy dynamikę prezesa, który znacznie zmniejszył edytorskie zaległości Akademii, publikując akta Kongresów z Huelva (1992) i Częstochowy (1996). Dając świadectwo prawdzie, informuję, że całość tych akt sprezentował mi gratis. Boży człowiek! (Na okładce t. V napisano: „Vol V. Sectio Croatica et polonica”, co by świadczyło, że nawet w sercu łacińskiego świata bracia Włosi zaczynają mieć kłopoty z łaciną).

Omówiono program następnego zebrania, które będzie zebraniem plenarnym i wyborczym: 15 IV 2005 w częstochowskim WSD. Ponieważ większość członków zarządu z prezesem na czele kończy drugą kadencję, najprawdopodobniej będzie musiał ustąpić miejsca nowym twarzom (pozostaje do wyjaśnienia pewna niejasność regulaminowa).

Zebranie będzie miało także element sympozjalny – małą sesję nt. mariologii Jana Pawła II. Po krótkim słowie wprowadzenia (Napiórkowski) nastąpią równie krótkie poszerzenia wybranych elementów (Siwak, Kochaniewicz, Siudy, Pek).

Zgodnie stwierdzono: 1. potrzebę solidnej informacji Zachodu o mariologii Jana Pawła II, 2. potrzebę naszych zachodniojęzycznych publikacji z tego zakresu, zwłaszcza kwestii *Corredemptrix*. Zaniedbania z naszej strony (zaniedbania, ponieważ jesteśmy najbardziej kompetentni, a więc także najbardziej odpowiedzialni) postanawiamy nadrabiać, zwłaszcza że amerykański ruch za piątym dogmatem maryjnym powołując się na Papieża wprowadza w błąd opinię światową.

SCN

Numer TwP 23 (2005) nr 79

e-mail: twp-redakcja@tlen.pl

red. S. C. Napiórkowski & A. Kulczycka

nakład 420 egz.